

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MARKO HRVATIN IN TOMAŽ KRAMŽAR
MENTOR: DOC. DR. SAMO UHAN
SOMENTOR: RED. PROF. DR. IVAN BERNIK

***RAZLIKE V KAKOVOSTI ŽIVLJENJA MED DRŽAVAMI EU
ŠIRITVE LETA 2004***

MAGISTRSKO DELO

LJUBLJANA 2010

IZJAVA O AVTORSTVU magistrskega dela

Spodaj podpisana Marko Hrvatin, z vpisno številko 21031513 in Tomaž Kramžar, z vpisno številko 21031630, sva avtorja magistrskega dela z naslovom:

Razlike v kakovosti življenja med državami EU širitve leta 2004

S svojim podpisom zagotavljava, da:

- je predloženo magistrsko delo izključno rezultat najinega lastnega raziskovalnega dela;
- sva poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljava v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sva poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sva pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sva to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedava, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedava posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko magistrskega dela ter soglašam z objavo magistrskega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne 8. 12. 2010

Podpis avtorjev: _____

Razlike v kakovosti življenja med državami EU širitve leta 2004 (povzetek in ključne besede)

V tem magistrskem delu želimo analizirati spremembe, ki so nastale ob vključevanju Slovenije v Evropsko unijo (EU). Raziskovalno vprašanje, ki smo si ga na začetku zastavili in nas bo vodilo skozi celotno raziskavo, se glasi: Ali obstajajo razlike v percepciji kakovosti življenja med državami masovne širitve EU? Iskanje odgovora na to raziskovalno vprašanje se nam zdi smiselno, saj smo opazili velik razkorak med podatki, ki jih ponuja uradna statistika in podatki dobljenih z javnomnenjskimi raziskavami. Ljudje imajo sodeč po raziskavah javnega mnenja občutek, da so se z vstopom v EU cene spremenile. Statistični uradi držav na drugi strani kažejo, da ni bistvenih razlik v cenah pred vstopom v EU in po vstopu. Poleg tega so nas prispevki v medijih, ki s svojimi senzacionalnimi naslovi opozarjajo na spremembe, ki jih je prinesel vstop v EU ali uvedba evra, še bolj spodbudili, k temu, da bi to področje podrobneje raziskali.

Magistrsko delo lahko razdelimo na dva dela. V prvem teoretičnem delu, bomo pregledali splošne pojme, definicije teh pojmov in osnovne teoretske predpostavke o kakovosti življenja. Drugi del naloge je namenjen raziskavi. Najprej bomo opisali potek pridobivanja relevantnih podatkov in vzroke za izbiro podatkov, nato bomo navedli probleme in omejitve s katerimi smo se srečevali pri raziskovanju. Zavedamo se, da je raziskav z izbranega področja kvalitete življenja zelo veliko. Zato je zelo pomembno izbrati prave metode raziskovanja in dovolj relevantne podatke za namen naše raziskave. Omejitve je moč pričakovati glede primerljivosti podatkov. Opažamo tudi pomanjkanje longitudinalno primerljivih podatkov. Pri sami interpretaciji bomo morali biti pozorni na (ne)obstoječo soodvisnost analiz uradne statistike in javnomnenjskih podatkov. Kakšna je percepcija kakovosti življenja med državami masovne širitve EU? Preverili bomo ali obstajajo razlike v percepcije kakovosti življenja med novimi članicami. S tem bomo dobili iztočnico, točko s katero bomo lahko primerjali posamezne države med seboj. Še posebej zanimivo bo primerjati Slovenijo z ostalimi devetimi pristopnicami, s katerimi je Slovenija stopila v EU.

Ključne besede: kakovost življenja, širitev EU, Slovenija

Quality of Life Differences between EU States of 2004 Enlargement (Abstract and Key Words)

The aim of this master's thesis is to analyze changes, which appear at Slovenia's integration into the European Union (EU). Research question set at the beginning will direct us through the entire study reads: Are there some difference of quality of life perception between EU states of 2004 enlargement? Answer on this research question makes sense, as we noticed distinction between data from official statistics offices and data gathered via public surveys. According to public surveys respondents have a feeling, that prices changed with integration into the EU. Member states government statistics offices on the other hand shows, that here are no big differences of prices before and after EU integration. Additionally media publication with sensational titles warns about changes, which appeared with integration into EU or adoption of the euro, what additionally direct our incentive to research this area.

This master's thesis is divided into two parts. In the first theoretical part, we take notice to general concepts, definition of general concepts and basic theoretical assumptions about quality of life. Research is presented in the second part. First we describe the process of gathering relevant data and reasons for choosing them, then we mention problems and limitations which we encounter. We are aware that there are many surveys of chosen quality of life research area. That's way is very important to chose right research methods and enough relevant data. Limitations are expected regarding comparison of the data. We noticed that there are not enough longitudinal comparative data. Interpretation we will pay attention to (un)existence of interdependence between official statistics offices and data gathered via public surveys. What is the perception of quality of life between EU states of 2004 enlargement? We will check whether there are differences of perception of quality of life between EU states of 2004 enlargement. This will give us source, starting point to compare States between themselves. In particular, it will be interesting to compare Slovenia with other 9 Member States of 2004 enlargement.

Key words: Quality of life, EU Enlargement, Slovenia.

Kazalo

1	Uvod (Marko Hrvatin)	6
2	Temeljni pojmi (Marko Hrvatin)	8
2.1	Evropska Unija	8
2.2	Socialna politika EU	12
3	Teoretska izhodišča raziskovanja percepcije kakovosti življenja (Tomaž Kramžar)	15
3.1	Kakovost življenja - pojem	15
3.2	Omejitve pri raziskovanju percepcije	21
3.3	Kakovost življenja med državami EU10.....	23
3.4	Omejitve pri interpretaciji rezultatov anketnih vprašalnikov	28
4	Potek pridobivanja podatkov (Marko Hrvatin).....	30
5	Percepcija kakovosti življenja v državah EU10 (Marko Hrvatin, Tomaž Kramžar)	37
5.1	Raziskovalna hipoteza (Marko Hrvatin).....	37
5.2	Percepcija kakovosti življenja leta 2004 (Marko Hrvatin)	38
5.3	Omejitve raziskovanja izbranih virov podatkov (Tomaž Kramžar).....	45
5.4	Razlike v percepciji kakovosti življenja leta 2004 (Tomaž Kramžar)	47
6	Percepcija kakovosti življenja pred vstopom v EU (Marko Hrvatin, Tomaž Kramžar)	51
6.1	Pričakovanja v letu 2003 (Marko Hrvatin)	51
6.2	Razlike v percepciji kakovosti življenja pred vstopom v EU (Tomaž Kramžar).....	55
7	Preverjanje dobljenih rezultatov (Marko Hrvatin, Tomaž Kramžar)	58
7.1	Percepcija kakovosti življenja leta 2006 (Marko Hrvatin)	58
7.2	Razlike v percepciji kakovosti življenja leta 2006 (Tomaž Kramžar)	64
7.3	Pričakovanja v letu 2006 (Tomaž Kramžar).....	65
7.4	Razlike v percepciji kot pričakovanja leta 2006 (Tomaž Kramžar).....	69
7.5	Trend kakovosti življenja (Marko Hrvatin).....	71
8	Gradniki kakovosti življenja (Marko Hrvatin)	77
8.1	Varnost zaposlitve	80
8.2	Kvaliteta zdravstvene oskrbe	87
8.3	Sprememba cen	94
8.3.1	HICP in Eurobarometer	94
8.3.2	Za koliko se bodo spremenile cene čez 5 let? Raziskava GfK	100
9	Zaključek raziskave (Marko Hrvatin).....	109
9.1	Razlike v percepciji kakovosti življenja po letih	112
10	Zaključek (Tomaž Kramžar)	115
11	Viri in literatura	118
	PRILOGA VPRAŠALNIK RAZISKAVE GfK.....	121

1 Uvod (Marko Hrvatin)

Pričujoče delo je nastalo na podlagi želje po analiziranju sprememb, ki so nastale ob vključevanju Slovenije v Evropsko unijo (EU). V času priprav na vključevanje in tudi po sprejemu v EU, so se nam, kot tudi drugim Slovencem, zastavljala mnoga vprašanja. Kaj prinaša/je prinesla razširjena EU ali bo/je boljše ali slabše? Ali se je kakovost življenja z vstopom v EU spremenila? Predvidevamo, da je mogoče na podlagi pregleda podatkov, analiz uradne statistike in javnomnenjskih podatkov, ugotoviti razlike, spremembe, trende in vzroke percepcije kakovosti življenja. Raziskovalno vprašanje, ki smo si ga zastavili na začetku in nas bo vodilo skozi celotno raziskavo, se glasi: Ali obstajajo razlike v percepciji kakovosti življenja med državami masovne širitve EU?

Iskanje odgovora na to raziskovalno vprašanje se nam je zdelo smiselno, saj smo opazili velik razkorak med podatki, ki jih ponuja uradna statistika in podatki dobljenih z javnomnenjskimi raziskavami. Ljudje imajo sodeč po raziskavah javnega mnenja občutek, da so se z vstopom v EU cene spremenile. Statistični uradi držav na drugi strani kažejo, da ni bistvenih razlik v cenah pred vstopom v EU in po vstopu. Poleg tega so nas prispevki v medijih, ki so s svojimi senzacionalnimi naslovi opozarjali na spremembe, ki jih je prinesel vstop v EU ali uvedba evra, še bolj spodbudili, k temu, da bi to področje podrobneje raziskali.

Vsebinsko lahko našo raziskavo razdelimo na dva dela. V prvem teoretičnem delu, bomo pregledali splošne pojme, definicije teh pojmov in osnovne teoretske predpostavke o kakovosti življenja. V drugem delu želimo še posebej podrobno predstaviti izsledke raziskav in analiz sekundarnih podatkov.

Pregled temeljnih pojmov bomo začeli s predstavitvijo Evropske Unije, kot nastajajoče transnacionalne politične organizacije. V njej soobstajajo različne socialne politike, ki omogoča izboljšanje življenjskih in delovnih razmer in s tem pomembno vplivajo na percepcijo kakovosti življenja med državami masovne širitve EU. Natančneje bomo predstavili značilnosti socialne politike značilne za države EU.

V drugem delu pregleda temeljnih pojmov bomo predstavili sociološke teorije in teorije ostalih družbenih ved, ki obravnavajo kakovost življenja,

neenakost, percepcijo... in dodali nekaj sodobnih trendov razmišljanja. Katera izmed teorij je dovolj interpretativno koristna za naše raziskovanje in nenazadnje, katero izmed teorij lahko apliciramo za primere subjektivne percepcije ob širitvi EU?

Drugi del naloge je namenjen raziskavi. Najprej bomo opisali potek pridobivanja relevantnih podatkov in vzroke za izbiro podatkov, nato bomo navedli probleme in omejitve s katerimi smo se srečevali pri raziskovanju. Zavedamo se, da je raziskav z izbranega področja kvalitete življenja zelo veliko. Zato je zelo pomembno izbrati prave metode raziskovanja in dovolj relevantne podatke za namen naše raziskave. Omejitve je moč pričakovati glede primerljivosti podatkov in pomanjkanja longitudinalno primerljivih podatkov. Pri sami interpretaciji bomo morali biti pozorni na (ne)obstoječo soodvisnost analiz uradne statistike in javnomnenjskih podatkov. Kakšna je percepcija kakovosti življenja med državami masovne širitve EU? Preverili bomo ali obstajajo razlike v percepcije kakovosti življenja med novimi članicami. S tem bomo dobili iztočnico, točko s katero bomo lahko primerjali posamezne države med seboj. Zanimivo bo spremljati in analizirati to družbeno spremembo, saj smo bili sami priča tem dogodkom. Še posebej zanimivo bo primerjati Slovenijo z ostalimi devetimi pristopnicami, s katerimi je Slovenija stopila v EU. V zaključku bomo povzeli bistvene rezultate naše raziskave. Temu bo sledilo poglavje s komentarji raziskave glede na teoretske predpostavke.

2 Temeljni pojmi (Marko Hrvatin)

2.1 Evropska Unija

Z državami članicami EU smo opredelili geografsko področje našega raziskovanja, zato se nam je zdelo pomembno, da na kratko opišemo pojem Evropske unije. Vsebina tega podpoglavja bo sledeča. Najprej bomo obravnavali nekaj najpomembnejših točk v procesu nastajanja EU. Nato bomo prikazali kaj pomeni pojem evropeizacija članic in pristopnic. Naslednje področje bo predstavitev mnogonivojskega političnega prostora, ki je nastal z nastankom EU in v zaključku še o nastajanju transnacionalne politične organizacije.

Za EU lahko rečemo, da v celotnem svetovnem merilu ta unija nima primere. Je unikatna, edinstvena. Je neke vrste nadnacionalna država v kateri nacionalne države ne izgubijo svojega pomena. Neke vrste vodilo za te nacionalne države. Oblikovala je skupno valuto in skupni trg, v katerem se ljudje, storitve blago in kapital svobodno pretakajo. Današnja EU je sad trdega dela mnogih ljudi, ki so si prizadevali za združeno Evropo.

Zgodovino EU sega v leta takoj po drugi svetovni vojni. Za našo raziskavo smo zgodovino na kratko povzeli po delu EVROPSKA UNIJA: od prvih idej do zadnje širitve (Seketin Lestan 2007). Korenine EU segajo v obdobje takoj po drugi svetovni vojni. Leta 1951 je bil storjen prvi korak k evropski integraciji. Ta prvi korak je storilo 6 držav: Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nizozemska in Zvezna republika Nemčija. V Parizu so 19. marca 1951 te države podpisale pogodbo o ustanovitvi **Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ)** (ang. European Coal and Steel Community (ECSC)). S tem so ustanovile skupni jeklarski in premogovniški trg.

Naslednji korak k evropski integraciji je bil storjen v marcu leta 1957, ko so v Rimu podpisali Pogodbo o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (ang. European Economic Community (EEC)). To pogodbo nekateri imenujejo Rimska pogodba, po kraju podpisa. Medtem ko jo mnogi drugi imenujejo kar ustanovitvena pogodba, saj so bile z njo ustanovljene tudi institucije, organi in

postopki odločanja, s katerimi države članice skupnosti uresničujejo svoje skupne interese.

Tretji korak k evropski integraciji je potekal sočasno z drugim. Z ustanovitvijo EGS je 6 držav članic Evropske gospodarske skupnosti v Rimu ustanovilo tudi **Evropsko skupnost za jedrsko energijo** ali EURATOM.

Vsaka izmed treh skupnosti je imela svoje institucije. Zato so aprila leta 1965 države članice v Bruslju podpisale **Pogodbo o združitvi**, s katero so se organi odločanja ESPJ združili z organi EGS in EURATOM v enotne organe, ki so odločitve sprejemali za vse tri skupnosti, oziroma po novem Evropske skupnosti. Tako so bili ustanovljeni naslednji organi: Evropska komisija, Svet Evropskih skupnosti, kasneje preimenovan v Svet Evropske unije, Skupščina, kasneje preimenovana v Evropski parlament in Sodišče Evropskih skupnosti.

Leta 1973 je prišlo do **prve širitve**, kjer so se šesterici pridružile še Danska, Velika Britanija in Irska. V tem krogu se je za članstvo potegovala tudi Norveška, ki pa se uniji ni pridružila, saj so se njeni državljani na referendumu izrekli proti članstvu.

V 80. letih prejšnjega stoletja je bila izvedena tudi **druga in tretja širitev**. Leta 1981 se je deveterici po zamenjavi režima pridružila Grčija, leta 1986 pa sta se sedaj že deseterici pridružili še Španija in Portugalska. Motivi teh treh držav za priključitev so bili predvsem gospodarske narave.

Prve obsežne dopolnitve in spremembe pogodbe o Evropski gospodarski skupnosti so države članice formalizirale v obliki **Enotnega evropskega akta**, ki je pogosto označen kot temelj za ustanovitev skupnega notranjega trga. Ta akt je omogočal enostavnejše gibanje blaga, oseb, storitev in kapitala.

Februarja 1992 je bila podpisana **Maastrichtska pogodba**, ki je pomenila do tedaj najobsežnejšo revizijo ustanovitvenih pogodb in načrt za vzpostavitev gospodarske, denarne in politične unije. S to pogodbo je bila ustanovljena Evropska unija (EU), kot jo poznamo danes. Ne gre več samo za gospodarsko, temveč tudi politično združevanje. Takrat so tudi zasnovali idejno zasnovo EU, ki jo predstavlja tempelj s tremi stebri. Leta 1997 je bila ta pogodba nekoliko dopolnjena z Amsterdamsko pogodbo.

V drugi polovici 90. let se je začela pot k uveljavitvi skupne **Ekonomске in monetarne unije**, ki jo je leta 1999 okronala skupna valuta Evro. Čeprav takrat le v bilančni obliki. S tem so se države sprejemnice evra odrekle lastni monetarni politiki in prevzele skupno valuto, ki je leta 2002 še fizično zaživela.

Leta 2003 je nastopil zgodovinski trenutek tudi za Slovenijo, ko so v Atenah podpisali **Akt o pristopu 10 novih članic**. Te članice so se EU pridružile 1. maja 2004. Z izjemo Malte in Cipra, so bile države pristopnice v tej širitvi predvsem države z bivšega vzhodnega bloka.

V naslednjih letih je sledila še priprava **Ustave za Evropo**, ki naj bi jo podpisale vse članice in bi nadomestila vse do sedaj veljavne pogodbe. Kot trenutno zadnji korak zgodovine EU (v času pisanja tega dela) je bila **širitev 1. januarja 2007** z dvema novima članicama Bolgarijo in Romunijo. (povzeto po Seketin Lestan 2007, 6-15)

Države članice združene v EU imajo skupne organe odločanja. Zaradi tega pride do implementacije skupnih politik ali evropeizacije. Evropeizacija je proces, ki »določa smer in obliko politike do stopnje, ko politična in ekonomska dinamika EU postane del organizacijske logike nacionalnega političnega sistema in oblikovanja politik na nacionalni ravni« (Ladrech v Lajh 2006, 16). Z drugimi besedami rečeno, kar se odloči na nadnacionalni ravni (EU), je potrebno implementirati tudi na nacionalni ravni. Vendar na področju EU ne poznamo samo nadnacionalnih in nacionalnih ravni, saj EU vse bolj teži še k subnacionalnim ravnam. S subnacionalno ravniyo so mišljene predvsem regije. Z združitvijo vseh treh nivojev dobimo večnivojski politični prostor. Tako nacionalna država z globalizacijo in evropeizacijo po eni strani vse bolj »izgublja nadzor nad svojo suverenostjo«, po drugi strani pa se »trudijo ohranjati dovolj prepoznavno in delujočo avtonomijo pri upravljanju osrednje oblasti...« (Rizman 2005, 579-580).

Do danes še ni popolnoma definirano kakšna naj bo oblika nadnacionalne države (EU) in kako naj bi delovala, da bi bilo najboljše za njen dolgoročni obstoj. Trenutno obstajajo tri najverjetnejši scenariji eksistiranja te nadnacionalne države: **Evropa nacionalnih držav, Federalna Evropa in Evropa regij**.

Pri prvem modelu **Evrope nacionalnih držav** »se sklicuje na realistično tradicijo razumevanja mednarodnih odnosov, ki temelji na vlogi držav pri

ohranjanju notranjega in mednarodnega reda« (Rizman 2005, 583). S pomočjo nacionalnih držav se državljanje navezuje na njihovo nacionalno državo, kar naredi nacionalno državo odpornejšo na zunanje šoke, ki lahko izhajajo od nadnacionalne države ali globalizacije. Tako zagovorniki tega modela podpirajo krepitev nacionalnih držav in zmanjšanje pristojnosti nadnacionalne države nad nacionalnimi. To pomeni zmanjšanje pristojnosti Evropskega parlamenta, Evropske komisije, saj spodkopavata avtonomijo in suverenost nacionalnih držav. Problem, ki nastane pri tem modelu je t.i. **demokratski deficit** na ravni EU, saj ločene teritorialne suverene države otežujejo izvajanje demokracije na Transnacionalni ravni.

Naslednji model **Federalne Evrope** je med drugim tudi odgovor na reševanje problema demokratskega deficita. Vzpostavile naj bi se nove reprezentativne institucije na ravni EU, ki bi bila temeljna demokratska instanca namesto nacionalnih držav. To bi bilo neke vrste na evropski ravni izvoljeno zakonodajno telo in vlada. »Članice EU bi posledično izgubile pravico do izstopa iz EU ali vodenja neodvisne zunanje in obrambne politike. Model Federalne Evrope se prav tako razhaja z zamisljivo EU kot konfederacije, ki ohranja suverenost članic« (Rizman 2005, 584). Federalna Evropa je ponudila rešitev na problem demokratskega deficita, vendar pa se nam tu pojavi nov problem. S tem da bi EU postala bolj federalna bi zahtevala večjo stopnjo centralizacije. Tako se pojavi problem ali bi EU sploh še služila interesom evropskih državljanov ali na drugi strani odtujenim političnim elitam in nadnacionalnim centrom moči.

Tretji model, h kateremu se EU tudi vedno bolj nagiba je **Evropa regij**. Temu procesu smo v zadnjem času tudi priča v Sloveniji, ko se trudimo ustanavljati regije. Vendar za enkrat še vedno nismo dosegli konsenza. Model Evrope regij predstavlja odgovor strahu pred preveliko centralizacijo EU na eni strani, ter vse večjim problemom nacionalizma, ki ga predstavlja prevelika državocentrična organizacija EU. Pri tem modelu imamo dva nivoja politične moči, in sicer osrednje evropske ustanove in subnacionalne regije (nekateri temu procesu pravijo evropeizacija in regionalizacija). Vendar se pojavlja vprašanje ali bi se nacionalna država zadovoljila z marginalizacijo na podlagi utemeljitve, da se s tem rešimo nacionalizma po vsej Evropi.

Kljub temu, da še vedno ne vemo, kateri model bi najbolje ustrezal EU, pa ostaja neizpodbitno dejstvo, da EU implementira skupno politiko za države članice. Iz vidika blaginje bi zato moralo biti stanje v državah članicah EU zelo podobno. Ali je temu tako bomo lahko potrdili ali ovrgli skozi raziskavo, še prej bomo pogledali kako na kakovost življenja vpliva socialna politika.

2.2 Socialna politika EU

»Socialna politika je sistem prizadevanj in ukrepov države, družbe in posameznikov za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer ogroženih družbenih skupin in posameznikov« (Kresal 1998, 11). Kot lahko vidimo iz zgornje definicije, država ni edini akter v zagotavljanju socialne politike, temveč eden izmed **treh akterjev**. Torej kreiranje socialne politike je tripartitno in sicer pri tem kreiranju sodelujejo **trg, država** in **civilna** družba. Včasih temu konceptu rečemo tudi blaginjski trikotnik. In vsak izmed teh treh akterjev funkcionira preko svojega instrumenta oziroma medija: medij trga je denar, države moč, solidarnost pa je medij civilne družbe. (Kolarič idr. 2002, 15)

Obstaja več vrst različnih načinov klasifikacije blaginjskih tipov, teorij in kategorizacij. Prve teorije in kategorizacije bomo zgolj omenili in se najbolj posvetili Esping-Andersenovi teoriji ter njenim kritikam oziroma dopolnitvam. To bomo naredili predvsem zato, ker pri večini teorij gre predvsem za enako osnovo z manjšimi odstopanji z nadgradnjo in dopolnitvami.

Giddens loči med britanskimi, skandinavskimi, srednjeevropskimi in južnoevropskimi tipi države blaginje. (Giddens 2000, 16) **Titmuss** opiše predvsem tri modele socialne politike, pri čemer ima v mislih: rezidualni, industrijsko/meritokratski in institucionalno redistributivni model socialne politike. (Rus 1990, 171)

Najbolj znana in trenutno tudi najpogosteje uporabljena tipologija je **Esping-Andersenova** tipologija treh sistemov blaginje, ki jih deli na **liberalni** tip, **korporativistični** tip in **social demokratski** tip države blaginja. Ti tipi države blaginje so kategorizirani glede na hierarhijo sfer, ki vladajo v določenem sistemu. V liberalnem tipu oziroma sistemu igra centralno vlogo trg, medtem ko

sta vloga sfere države in družine le obrobni. Tak sistem v Evropi poznajo v Veliki Britaniji, medtem ko obstaja tudi v ZDA, Avstraliji in Novi Zelandiji. (Esping-Andersen 2000, 85) V konzervativno korporativističnem modelu ima najpomembnejšo vlogo družina, vloga trga je obrobna in države le pomožna. Najznačilnejše predstavnice tega tipa države blaginje so Nemčija, Avstrija, Francija in Italija. V teh državah ni nikoli prevladovala liberalna obsedenost tržne učinkovitosti. (Esping-Andersen 2000, 85) V socialdemokratskem sistemu blaginje je država ključni akter, kjer predstavlja tudi dominantno mesto solidarnosti. Vloga družine in trga sta le obrobni, civilna družba je v tem sistemu na zadnjem mestu. Najbolj tipični predstavnici tega modela socialne politike sta Švedska in Norveška, tudi Danska in Finska imata zelo podoben sistem. (Esping-Andersen 2000, 85)

Mnogi kritiki so dodali vsaj še dva tipa socialne države. Tako na primer dr. **Zinka Kolarič** dodaja prejšnji tipologiji še **mediteranski tip** sistema blaginje, oziroma, kot ga tudi imenuje, **katoliški tip** socialne blaginje (Italija, Španija, Portugalska), saj je civilna družba zelo religiozna. V blaginjskem trikotniku ima civilna družba zelo velik pomen, saj je v teh državah pomen družine in sorodstva zelo velik. Poleg tega ne smemo spregledati še sistema blaginje v nekdanjih socialističnih državah, saj se je zaradi štiridesetih let komunizma razvil prav poseben sistem socialne politike. Dr. Kolarič ga imenuje **etatistični sistem**. V njem je dominantna sfera države, ki je ustanovitelj, financer in kontrolor vseh organizacij in institucij, ki zagotavljajo storitve in resurse posameznikom, ki nimajo veliko možnosti, da bi jih dobili iz drugih sfer (Kolarič idr. 2002, 60). Zaradi določenih formalnih ovir ni možnosti za samoorganiziranje in samoaktivnosti posameznikov, omejena je vloga Cerkve in legalno prisotnega trga. Te značilnosti in značilnosti akterjev se je vzpostavile v vseh bivših socialističnih družbah. Med družbami so seveda ogromne razlike v stopnji razvitosti sfere države in njenih javnih neprofitnih organizacij, pa tudi v potencialih neformalnih socialnih mrežah. (Kolarič idr. 2002, 60)

Ravno zaradi takšne **raznolikosti socialnih politik** držav članic Evropske unije, se **Evropska unija** izredno trudi poenotiti vsaj minimalne standarde na tem področju. V ta namen je socialno politiko, poleg tega, da je že vključena v veliko aktih, pogodbah, smernicah..., vključila tudi v Ustavo za Evropo, ki v 2. oddelku

socialna politika od III-209. do III-219. člena piše o teh standardih in smernicah. Saj je nenazadnje ravno ustava tisti dokument, ki naj bi konsolidiral Evropo v prihodnosti.

Že v Rimski pogodbi je bil opredeljen cilj, da je potrebno posvetiti pozornost izboljšanju delovnih in bivalnih razmer Evropejcev (Bornschier v Delhey 2004, 4). Pomembna je harmonizacija med državami z višjim in nižjim standardom. Vendar je bilo le malo konkretnih dejavnosti do 80-ih. Situacija se je spremenila z vstopom Grčije, Portugalske in Španije, saj je bila prisotna velika razlika v stopnji modernizacije, bivalnih in delovnih razmer med državami.

Pomen socialne politike je glede na aktualno vlogo EU opredeljen tudi v Lizbonski pogodbi, kjer se poudarja socialna dimenzija unije, da obdrži in še naprej razvija svoje socialne pridobitve ob upoštevanju posebnosti članic. Med cilji so v Pogodbi navedeni visoko konkurenčno in socialno tržno gospodarstvo, polna zaposlenost in družbeni napredek, kot tudi usklajevanje ekonomskih politik in politik zaposlovanja držav članic. To omogoča tudi morebitno usklajevanje socialnih politik držav članic: spodbujanje visoke stopnje zaposlenosti, ustrezna socialna varnost, boj proti socialni izključenosti, visoka stopnja izobraževanja, usposabljanja in varovanja človekovega zdravja. Lizbonska pogodba vsebuje tudi razdelek o solidarnosti, kjer je navedena pravica delavcev do obveščeniosti in svetovanja, do pogajanja o kolektivnih pogodbah in kolektivnih ukrepov, pravica do brezplačnih storitev zaposlovanja, zaščita pred neupravičenim odpustom in pravica do socialne varnosti in pomoči. »To dejstvo je pomembno, saj lahko Sodišče Evropskih skupnosti (ki se bo z Lizbonsko podobo preimenovalo v Sodišče Evropske unije) akt, ki je v nasprotju s socialnimi cilji Unije, razglasi za ničnega« (Lizbonska strategija 2009).

3 Teoretska izhodišča raziskovanja percepcije kakovosti življenja (Tomaž Kramžar)

S predstavitvijo sociološkega teoretskega okvirja bomo natančneje opredelili tematiko naloge, podprli naše cilje in zastavljen raziskovalni model. Pri spoznavanju področja raziskovanja in njegovih omejitev smo se seznanili s teoretskimi predpostavkami, ki smo jih zaradi večje preglednosti razdelili na štiri vsebinske sklope: 1) kakovost življenja - pojem, 2) omejitve pri raziskovanju percepcije, 3) kakovost življenja med državami EU10 in 4) omejitve pri interpretaciji rezultatov anketnih vprašalnikov.

3.1 Kakovost življenja - pojem

S kakovostjo življenja se ukvarjajo društva, forumi, delavnice, institucije, država, mednarodna združenja... Različni avtorji jo različno opredeljujejo, pri čemer se zavedamo, da se lahko pomensko samo delno ali v celoti prekriva s pojmi kot sta npr. blaginja in življenjski standard. Zato smo oblikovali in utemeljili svojo definicijo, ki je uporabna tudi za raziskovalni del naloge, pri njenem oblikovanju pa smo upoštevali izbrane in v naslednjih odstavkih nanizane teoretske zaključke in aktualna gradiva.

Prvo nas zanima kako percipiramo sebe/okolico? »Socialno zaznavanje zajema zaznavanje drugih oseb, nas samih (samozaznavanje) in zaznavanje socialnih situacij. Pri socialnem zaznavanju igrajo pomembno vlogo različne »naivne« teorije, ki jih imajo posamezniki in jih ustvarjajo in uporabljajo zato, da bi upravičili svoje zaznave« (Nastran Ule 1997, 76).

»Pri zaznavanju oseb gre za procese, kjer spoznavamo druge, mislimo o njih - o njihovih značilnostih, kakovosti in notranjih stanjih. [...] Pomembno vprašanje socialne percepcije je seveda tudi, kako naše zaznave oziroma koliko so naše ocene drugih oseb korektne, točne. [...] Socialna percepcija se ne omejuje na zaznavanje drugih oseb, ampak se razširja tudi na zaznavanje medosebnih odnosov in kompleksnejših socialnih situacij« (Nastran Ule 1997, 77-88).

(Samo)umeščanje posameznika v te socialne situacije, zavzema razvoj njegovih sposobnosti, da razume in prepoznava samega sebe v redu, ki ni zgolj red stvari in dejstev, temveč je tudi red pomenov in smislov človeških dejanj, namer, govornih dejanj, pa tudi socialnih situacij, medčloveških odnosov, institucij in še subjektivnih doživljanj posameznika (Nastran Ule 1997, 471). Vse naštetu nas je prepričalo, da naloga o kakovosti življenja ne more biti le naloga o oceni kakovosti življenja, ampak **gre za globlje raziskovanje subjektivne note posameznikov in percepcijo socialne situacije**, ki je razširjena na soodvisnost nam pomembnih posameznikov in skupin, in na zaznavanje medosebnih odnosov in kompleksnejših socialnih situacij, kar vključujemo v našo definicijo pojma.

Časovno pomemben mejnik v raziskovanju kakovosti življenja je leto 1954, ko je v poročilu Združenih narodov vpeljana mednarodna definicija glede razlikovanja življenjskih pogojev, kjer so dejanski življenjski pogoji označeni kot življenjska raven, želeni pa kot življenjski standard (Novak 1996, 20). To definicijo navajamo zaradi dveh izhodišč: a) ker razlikuje in poudarja soobstoj dveh načinov razumevanja in ukvarjanja s kakovostjo življenja, dejansko in želeno in b) ker, subjektivno stališče posameznikov, njihove želje o lastni kakovosti življenja, predstavljeno v mednarodni širše poznani definiciji enakovredno dejanskim pogojem, ki so lažje objektivno merljivi. Življenjski standard je v tem poročilu Združenih narodov uporabljen da povzame želje, ki jih mi razumemo samo kot enega od percepiranih indikatorjev ali načinov percepiranja kakovosti življenja in s tem različen od danes sprejetega razumevanja tega pojma. Raziskovalci kakovosti življenja so soglasni glede celostnega pristopa, glede upoštevanja različnih kulturnih kontekstov in ga obravnavajo kot: "1. življenjske razmere posameznikov - mikroraven, objektivna dejstva, 2. kakovost življenja kot večdimenzionalni koncept, ki vključuje součinkovanja različnih dejavnikov in 3. subjektivne zaznave in stališča" (Uhan 2004, 196). Življenjski standard za razliko od kakovosti življenja ne daje poudarka ali sploh ne vključuje teh subjektivnih dimenzij, npr. socialnopsiholoških posledic neenakosti, za oceno življenjskega standarda se pogosto jemlje lažje merljive podatke o BDP, dohodkih posameznika in gospodinjstva. Kakovost življenja je zato skladno s citirano definicijo pogosto lahko

predstavljena kot nadpomenka življenjskemu standardu, v tej nalogi pa ju seveda razumemo kot sopomenki, če vključuje npr. želje in dimenzije subjektivne percepcije.

Dvojnost pojma kakovost življenja je izpostavljena tudi v večini v nadaljevanju predstavljenih definicij in je kot kaže priljubljen način predstavitve pojma. Npr. v Titmussovem pristopu je pojem blagostanja predstavljen kot »nadzor virov v času« pri čemer sta združeni dve ideji: a) raziskovanje kakovosti življenja kot psihično občutenega blagostanja, ponazorjenih s subjektivnimi kazalci in b) raziskovanje življenjskih pogojev, ki so pridobljeni z različnimi objektivnimi kazalci (Novak 1996B, 317). To definicijo izpostavljamo, ker nazorno predstavlja razlikovanje med subjektivnimi in objektivnimi kazalci, uporabljeno besedišče pa nam je tudi bližje kot uporabljeno v povezavi z življenjskimi pogoji v letu 1954 v že omenjenem poročilu Združenih narodov. Za oblikovanje naše definicije kakovosti življenja je tako dodana druga od komponent, to je **subjektivni poudarek percepcije kakovosti življenja**. Cilj nam je raziskovanje s pomočjo subjektivnih kazalcev, ki se v definicijah izpostavljajo in razlagajo ločeno od objektivnih kazalcev. V nalogi se ukvarjamo s percepcijo, zato so nam prav posebno zanimive definicije, kjer je izpostavljena percepcija pri raziskovanju kakovosti življenja: a) **ki je povezana s čustvi in občutki, pomembnimi za življenje** (Kammann; Veenhoven v Novak 1996, 19) in je hkrati b) stopnja zadovoljstva z življenjem, mera razhajanja med aktualno in željeno situacijo (Rogers; Strumpel v Novak 1996, 19), npr. lahko poenostavljeno tudi kot želje posameznikov.

Predstavili smo dvojnost pojma v samih definicijah kakovosti življenja, podobno je dvojnost in dilema značilna pri izbiri kazalcev pri kvantitativnih raziskovanjih. Tako v nadaljevanju sledi seciranje pojma, ki v izhodišču izhaja iz delitve na subjektivne in objektivne kazalce raziskovanja. Avtorji si niso enotni glede intenzivnosti (ne)povezanosti med subjektivnimi in objektivnimi kazalci kakovosti življenja, ki ju sicer nekoliko različno tudi opredeljujejo. Schneider (v Novak 1996, 9) ni ugotovil statistično pomembne zveze pri primerjavi objektivnih kazalcev, merjeni življenjski pogoji oz. fizično kakovost življenja, s subjektivnimi kazalci kot zadovoljstva s temi pogoji oz. psihično kakovostjo življenja. Za nas je subjektivni pristop, kjer se po določenih subjektivnih kazalcih lahko sklepa na

nezadovoljstvo z življenjem, samo ena od oblik raziskovanja kakovosti življenja. Raziskovanje z uporabo objektivnih kazalcev kakovosti življenja v večini ne bo relevantno za naš raziskovalni namen. Tudi zato, ker »...bivanje v podstandardnih življenjskih pogojih ni nujno le rezultat objektivno izmerjenega in subjektivno dojetega načina življenja, temveč je lahko tudi rezultat osebne odločitve za določen slog življenja« (Novak 1996B, 314). »Ravno razlike v odstotkih po posameznih kazalcih med tistimi, ki živijo v neblagostanju po lastni presoji, in tistim, ki živijo v takšnih razmerah po objektivnem merilu, kažejo domnevni vpliv pomembnih drugih, okolja, ki določa merila za dostojno življenje« (Novak 1996B, 332), kar je skladno tudi že z omenjenim poudarkom pomena socialne situacije posameznika.

Kaj nam lahko dodatno potrjuje smisel in namen raziskovanja in podkrepi raziskovanje subjektivne note posameznikov v našo definicijo kakovosti življenja? Npr. »Ob primerjavi objektivnega in subjektivnega vidika predmeta analize se postavi vprašanje, katero neblagostanje je realnejše: tisto, ki se izmeri z dohodkom, ali tisto, ki je izraženo z osebno presojo vprašanega« (Novak 1996B, 329). Kako se pojasnjujejo te razlike - kot razlike med življenjskimi pogoji in življenjskim standardom ali pa kot razlike med načinom in slogom življenja kot razlika med nujo in izborom - ostaja v prisotnosti raziskovalca ali raziskovalke in izbranega konceptualnega okvira (Novak 1996B, 332). »Kdaj pa so te zadovoljene, pa ne določa opazovalec, temveč poročevalec« (Novak 1996, 19). Zadnji citati predstavljajo zanimive povzetke dileme in hkrati so že odgovor na primerjave različnih pristopov raziskovanja.

Dvojnost ni edina možnost predstavitve pojma kakovosti življenja. Pri členitvi pojma kakovosti življenja ne moremo mimo natančne in strukturirane Allardtove členitve. Zajema različne potrebne pogoje razvoja ljudi, pri tem vključuje tudi tiste, ki se nanašajo na človekovo nezmožnost preživetja, izogibanje siromaštvu in odtujitvi, ter poudarja povezanost z drugimi ljudmi. »Imeti«, »ljubiti« in »biti« so temeljni stebri in s tem pogoji, ki jih zagotavljajo obstoj in razvoj človeka, merijo pa se lahko z objektivnimi in subjektivnimi kazalci (tabela 3.1) (Novak, 1996, 19). »Imeti« se sklada življenjsko ravno (Mandič 1996, 215) in vključuje gmotne vire, bivalne razmere, zaposlitev, delovne razmere, zdravje in

izobrazbo (Allardt v Novak 1996, 19); »ljubiti« se nanaša na stike z drugimi ljudmi in na oblikovanje družbene identitete, kazalci teh potreb pa merijo odnose in stike v lokalni skupnosti, odnose v družini in sorodstvu, pristna prijateljstva, odnose in stike med člani različnih združenj in organizacij ter odnose med sodelavci na delovnem mestu. »Biti« pa opredeljujejo potrebo po vključenosti v družbo in skladnem življenju z naravo, kjer je njegova pozitivna skrajnost osebni razvoj, negativna pa odtujenost in se meri s kazalci sodelovanja pri odločanju in dejavnostih, s politično dejavnostjo in z možnostmi za dejavnosti preživljanja prostega časa, za smiselno delo in uživanja v naravi (Allardt v Novak 1996, 19).

Tabela 3.1: Imeti, ljubiti in biti

	Objektivni kazalci	Subjektivni kazalci
»Imeti« (materialne in neosebne potrebe)	1. Objektivne mere življenjske ravni in ekoloških razmer	4. Subjektivni občutki (ne)zadovoljstva z življenjskimi pogoji
»Ljubiti« (socialne potrebe)	2. Objektivne mere odnosov z drugimi ljudmi	5. (Ne)Sreča - subjektivni občutki o socialnih odnosih
»Biti« (potrebe po osebni razvoju)	3. Objektivne mere odnosov do družbe in narave	6. Subjektivni občutki o odtujenosti in osebni razvoju

Vir: Allardt v Novak 1996, 19

»Za Allardtovo konceptualizacijo kakovosti življenja je značilno, da razširja raziskovanje življenjske ravni tudi z analizo želja in zadovoljstva ljudi z danimi življenjskimi pogoji. V tem tipu raziskav se poudarja tudi pomen človekovih potreb« (Novak 1996, 19). V projektu Kvaliteta življenja v Sloveniji je bilo vključeno več dimenzij, ki so blizu Allardtovi členitvi pojma, s katerimi se je želelo zjeti kakovost življenja na različnih področjih vključena že v predhodne študije (1984, 1987 in 1991). Kakovost življenja so merili po dimenzijah, v tej nalogi jih bomo imenovali gradniki kakovosti življenja: 1. otroštvo in starši, 2. krajevna in stanovanjska mobilnost, 3. stanovanje in bivalno okolje, 4. partnerska zveza in gospodinjstvo, 5. otroci, 6. zdravje, 7. izobraževanje, 8. delovni status in kariera, 9. sedanje delo, 10. materialni standard, premoženje, 11. varnost, 12. prosti čas... (Drobnič 1996, 32). Uporabna Allardtova členitev pojma strukturirano povzema kazalce kakovosti in s tem pomembna področja kakovosti življenja, ki zagotavljajo

obstoj in razvoj človeka in družbe. Vključuje in jasno poudarja, da pomen raziskovanju subjektivnih kazalcev, socialnega zaznavanja predvsem kot nezadovoljstva z življenjskimi pogoji. Za namene naše naloge je v celoti preobsežna, saj nas **ne zanima natančna večdimenzionalnost pojma kakovosti življenja, ampak** predvsem **posameznikova stanja** kot so subjektivni občutki in sreča, ki sta blizu naši opredelitvi pojma in oblikovane definicije.

V nalogi se prav tako ne bomo osredotočali npr. na proučevanje posameznih stanj in dogodkov v življenju posameznikov, ki prav tako vplivajo na kakovost življenja, ampak smo področje raziskovanja omejili z našo definicijo, ki smo jo postopno utemeljili: **V nalogi nas bo zanimala percepcija kakovosti življenja**, ki je blizu omenjenim socialnopsihološkimi opisom, kot čustveno in z občutki ovrednoteno dojetje socialne situacije, kako posameznik percipira pomembna področja (kakovosti) življenja, stanja in področja družbenega in posameznikovega življenja.

In zakaj smo se odločili, da se bomo v nalogi ukvarjali s percepcijo kakovosti življenja? Npr. »S subjektivnimi kazalci se lahko ugotavljajo problemi, ki si zaslužijo posebno pozornost, kot tisti ki zadevajo posebno kategorijo prebivalstva, in se na ta način lahko ugotavlja njihova prikrajšanost za določene dobrine« (Novak 1996, 10). Da, raziskovanje kakovosti življenja posredno opozori tudi na neenakost, lahko tudi na revščino. Ringen (2006, 5) poudarja nevarnosti, ki bi jih povzročilo neukvarjanje z neenakostjo v družbi: a) neuspeh pri vlaganju v človeški kapital, kot rezultat deprivacije v izobrazbi/šolstvu in zdravstvu, b) neuspeh v vzpostavljanju ali vzdrževanju kulture kooperacije in občutkov skupnih družbenih namenov, c) če se ohranjajo prevelike razlike se to lahko stopnjuje v obračunavanja ali v nemire. Raziskovanje kakovosti življenja nas je pritegnilo zato, ker skladno z Delheyevim (2004, 68-71):

- a) **je moč pridobiti informacijo, kaj si ljudje resnično želijo**, kar je pomembna osnova za oblikovanje novih politik, o čemer smo pisali že v prejšnjem poglavju pri oblikovanju novih/skupnih socialnih politik EU.

- b) Prav življenjsko zadovoljstvo **je najboljši kazalnik doseženih rezultatov in smernic (socialne) politike**. Prav tako se pri tem pridobi ocena posameznikov o najbolj pomembnih življenjskih področjih.
- c) **Ponuja iztočnico izboljšave pogojev bivanja**. Preverja se skladnost socialne politike EU z zadovoljstvom prebivalstva in se z njimi zmanjšujejo razlike med deli držav in EU npr. zahodom in vzhodom.
- d) Dodajamo še (Davis, Fine Devis v Novak 1996, 11), da se s stalnim zajemanjem podatkov o družbenih pogojih in s tem kakovosti življenja lahko oblikuje njihova časovna serija (tip longitudinalnih raziskav), kar **omogoča raziskovanje občutljivosti za spremembe in prispeva k razumevanju njihove narave**.

3.2 Omejitve pri raziskovanju percepcije

V tem podpoglavju bomo predstavili le ključne omejitve raziskovanja percepcije. Navedli bi jih lahko še več, vendar smo se usmerili le na predstavitev teh, ki so najbolj pomembne za našo nalogo in uporabljene metode raziskovanja.

Od 1975 se povečujejo razlike v dohodkih (in bogastvu) v večini evropskih držav (Ringen 2006, 1). Nasprotno daljšemu trendu sprememb, so proti koncu 2005 in v začetku 2006 v Franciji vzplamteli protesti s skoraj revolucionarnimi razsežnostmi. Pri zbiranju informacij o tako dolgotrajnih trendih na eni strani ali nepričakovanih in enkratnih družbenih dejstvih na drugi strani, moramo biti previdni pri izbiri relevantnih informacij, na podlagi katerih bi raziskovali tako različne, a očitno pomembne družbene dogodke in spremembe v družbi.

Mladi, ki so običajno v reprezentativnem deležu vključeni v raziskave, pogosto živijo v težkih življenjskih razmerah zaradi visokih osebnih zahtev in omejitev npr. kako začeti kariero in kako uskladiti izobraževanje, lastna pričakovanja, kako si organizirati vsakdan, kako si zagotoviti primerne življenjske pogoje. Na drugi strani trenutne razmere v Evropi ponujajo tudi veliko možnosti, zato lahko mladi v prihodnost zrejo bolj optimistično kot njihovi starši. Opisane pomembne družbene razmere bi bilo težko preveriti s preprosto raziskavo,

omenjamo pa jih z namenom opozoril o kompleksnosti raziskovanja percepcije, kaj vse je lahko ljudem pomembno.

Znotraj teoretskih predpostavk socialne psihologije so navedena še nekatera opozorila na možne omejitve glede ocen in percepcije posameznikov:

- a) Pod vplivom drugih ljudi socialno (pre)interpretiramo celo svoje občutke (Codol in Leyens v Nastran Ule 1997, 89), npr. ob stiku z anketarjem.
- b) Pogosto ne moremo izluščiti napak in pristranosti v presoji (v Nastran Ule 1997: 85), npr., ker »nezadovoljenost določene potrebe še ne pomeni bivanja v siromašnih življenjskih pogojih« (Novak 1996B, 322).
- c) Pri raziskovanju percepcije smo lahko pod vplivom dnevne forme, zaradi dobrih in slabih dnevnih dogodkov.
- d) Pri procesu predelave informacij si posameznik (postopno) ustvarja »podobo sveta«, vendar si ob tem tudi na osnovi socialne predelave informacij ustvarjamo, konstruiramo, stvarnost v kateri živimo, kar je hkrati podvrženo socialno kulturnim vplivom (v Nastran Ule 1997, 71), o katerih več pišemo v nadaljevanju.
- e) S prečkanjem kulturnih mej, interpretacije percepcije postanejo kompleksnejše.

Navedenim omejitvam se v tej nalogi ne moremo izogniti. Prav zato bi bilo smiselno upoštevati več virov podatkov, če bi bili primerljivi, vsebinsko skladni... in rezultate nato primerjati med seboj. Kot zanimivost o omejitvah percepcije predstavimo še eksperiment Tverskyega in Kahnemana (v Antonides idr. 2006, 5), kako smo lahko neobjektivni pri ocenah »penny wise and pound foolish«, podobno kot pri nas nekateri poznajo rek, da nekdo vidi drevo, ne vidi pa gozda. Posamezniki udeleženi v eksperimentu v večini niso bili pripravljene na 20 minutno vožnjo, da bi privarčevali \$5 pri nakupu kalkulatorja, ki je stal \$125, vendar pa so bili pripravljene na 20 minutno vožnjo, da privarčujejo \$5 za nakup kalkulatorja, ki je stal \$15 (Antonides idr. 2006, 5).

Navedene omejitve raziskovanja percepcije v tem poglavju bomo upoštevali pri interpretaciji naše analize. Ker nam percepcija ponuja vpogled v

osebno mnenje posameznikov, je za cilj naše naloge neobhodna, kljub navedenim omejitvam.

3.3 Kakovost življenja med državami EU10

Po utemeljitvi definicije, kaj je za nas percepcija kakovosti življenja, kakšne so omejitve njenega raziskovanja in kakšen je s tem naš predmet raziskovanja, v tem podpoglavju pozornost usmerjamo še na dinamiko in pomen spremembe v družbi. Kar ljudje mislijo o družbeni spremembi, je odločilno pri odločitvi za delovanje. Na ta način mnenje odločilno vpliva na sam potek ali pričakovanja glede družbene spremembe (Sztompka 1993, XV). Sprememba je lahko (povzeto po Sztompka 1993, 20):

- a) s stališča (ne)vklučenih posameznikov prepoznan, predvidljiv in pri tem razumejo tudi namen tega procesa sprememb,
- b) je lahko neprepoznan, nepredvidljiv in nehoten.
- c) prepoznan, vključno s potekom in učinki, ki bi jih prinesel, vendar je razumljen lahko tudi v celoti napačno.

Pri spremembah, ki se zgodijo v družbi, je pomembno upoštevati zavest o spremembi pri ljudeh, ki so vključeni vanjo, še prav posebno pa zavest o rezultatih, ki jih sprememba prinaša (Sztompka 1993, 20). Zaradi priključitve EU se spreminja družbena realnost in njeno dožemanja s stani posameznikov. Kako se sprememba implementira in kakšne posledice ima v družbi pa je odvisno od posameznikov, ki živijo v tej družbi.

V tem podpoglavju zato pozornost posvečamo konkretnejši opredelitvi izbranega geografskega področja raziskovanja in **pomenu okoliščin nastanka morebitnih razlik ali podobnosti med državami EU10**. Sklepamo, da je zato na tej točki potrebna natančnejša predstavitev teoretskih izhodišč, ki bi jih lahko uporabili pri interpretaciji podatkov. Osem držav EU10 ima zelo grobo in globalno gledano podobno preteklost, medtem ko sta Malta in Ciper zanimivi sredozemski državi, za kateri bi glede na geografsko ločenost od ostalih in svojstven zgodovinski okvir pričakujemo nekatere razlike.

Značilnost percepcije razlik med državami EU10 začnemo s pomočjo Županovega egalitarizma, ki je oblikovan na podlagi raziskav o odnosu do socialnih razlik v Jugoslaviji in se opredeljuje preko zahteve, da so ekonomske in družbene nagrade razdeljene bolj ali manj enako med posamezniki, ki so sicer opravljali različne družbene vloge, kar je bila prevladujoča družbena razporeditvena norma v nekdanji Jugoslaviji. Pomembno je poudariti, da je imel egalitarizem pomembno, središčno vlogo znotraj družbenega okolja kot pomembna kognitivna perspektiva, etično merilo, kot družbena norma in kolektivna drža (Županov v Bernik in Malnar 2003, 181-182). Županov ga je poimenoval **egalitarni sindrom**, ki dodatno **vkjučuje nekakšen strah pred individualnimi pobudami, anti-profesionalizem in anti-intelektualizem**. Vrednote in odnos do spodbujanja egalitarne distribucije ekonomskih nagrad naj bi bile po njegovih analizah povezane s podporo avtoritarne države, ki bi skrbela za egalitarna pričakovanja. To pa naj bi pripomoglo k stabilizirani in legitimizirani družbeni ureditvi in dajalo legitimnost vladajoči eliti, v kolikor je bila pripravljena zadovoljiti egalitarna pričakovanja večine prebivalstva. Egalitarni sindrom naj bi bil po Županovih idejah posledica že obstoječih tradicionalnih egalitarnih in avtoritativnih vrednot (obstoječih pred razmahom socializma), ki so preživele kljub družbeni spremembi političnega sistema in spremembe v družbeni strukturi z uvedbo komunističnega političnega sistema. S tem je bila stabilizacija socializma paradoksnost zagotovljena že s tradicionalnimi kulturnimi vzorci, ki so že obstajali pred socializmom. Glavna ovira modernizacije Jugoslavije naj bi bila po Županovem mnenju prav v tem dolgo obstoječem, podedovanem kulturnem okolju. **Egalitarna pričakovanja večine prebivalstva bi zato lahko ostala vzrok nadaljnjega nespremenjenega odnosa do razlik tudi po priključitvi EU. Skratka ostala so tako močna, da je percepcija razlik med državami EU10 podobna**, saj so egalitarna pričakovanja trdoživa in preživijo kljub družbeni spremembi političnega sistema in spremembe v družbeni strukturi.

Še eno teoretično izhodišče, pripada tako imenovanim kulturnim teoretičnim pristopom in ga spoznavamo za pomembno za opis družbenih sprememb v nekdanjih komunističnih državah. Sztompka (v Bernik in Malnar 2003, 182-183) trdi, da moderne družbene strukture vključujejo obstoj kompleksnih

naborov pravil, norm in vrednot, navad, mrež, oblik... imenovane kot civilizacijske kompetence. Komponente teh kompetenc so podjetniške, civilne, diskurzivne in vsakodnevne kulture. Nekdanje socialistične države naj ne bi razvile teh komponent kulturne kompetence dovolj zadovoljivo, delno zaradi njihovega tradicionalnega ozadja, vendar v večji meri pa zaradi negativnega kulturnega efekta socialističnih sistemov, ker naj bi spodbujal nasproten razvoj civilizacijskih nekompetenc. Ta nekompetentnost naj bi bila po njegovem mnenju zelo avtonomna in vzdržljiva in naj bi čez čas ogrozila že doseženo, oz. ogrozila razvojne možnosti post-socialističnih držav. Županova predvidevanja o stabilnosti egalitarnega sindroma in obstoja kulturnih vzorcev, naj bi bili čaščeni v vseh družbenih slojih, tudi politična in ekonomska elita sta sprejemali iste vrednote, ker je bilo to zanju koristno. S podporo tem vrednotam, ki niso bile tako tradicionalno neizbežne kot se je zdelo, so si pridobivali množično podporo (Bernik in Malnar 2003, 185-186). **Županov in Sztompka sklepata na podlagi raziskovanja kulturnega ozadja predtranzicijskega obdobja, da se kljub večjim in sistematičnim družbenim spremembam kulturna orientiranost ne spreminja in ostaja stabilna.** Egalitarni sindrom ima veliko teoretsko razlagalno moč pri razlagi visoke podpore staremu sistemu in predvsem pa se je izkazalo, da ima ob družbeni spremembi tudi veliko razlagalno moč pri uvedbi večje družbene spremembe (Bernik in Malnar 2003, 187).

Bernik in Malnar (2003, 201) zaključujeta svojo raziskavo, da je prišlo do skoraj manjše kulturne revolucije vrednot, s čimer so bili ustvarjeni pogoji za novo stabilizacijo ekonomskega in političnega sistema. Podobno kot za Slovenijo naj bi bilo v drugih nekdanjih socialističnih državah sedanje EU, kjer so se kulturni elementi spremenili dosti hitreje kot se je predvidevalo. Različni družbeni sloji so prevzeli nov politični in ekonomski sistem, vendar so ju različne družbene skupine prevzele na zelo različne načine. Kljub široko sprejetem konsenzu odpira ta omejitev vprašanje, kako bo v novi družbeni ureditvi ostal nizek delež prebivalstva, ki občuti, da njihovi interesi ne morejo sobivali znotraj novega institucionalnega okolja (Bernik in Malnar 2003, 202).

Opisan teoretski okvir utemeljuje zaključke in smernice raziskovanja, skladne z namenom naše naloge, raziskati percepcijo kakovosti življenja v EU10:

a) daje veliko razlagalno moč pri uvedbi večje družbene spremembe na področju EU10, saj je v strokovni literaturi spoznan kot pomemben za opis družbenih sprememb v nekdanjih komunističnih državah **in b) da se kulturna orientiranost ne spreminja in ostaja stabilna pri družbenih spremembah.**

Z opisanim teoretskim okvirjem želimo podkrepiti in opozoriti na morebitne nianse z dodatnimi teoretičnimi izhodišči ali zaključki raziskav glede percepcije razlik med državami EU10. Na podlagi naše definicije percepcije kakovosti življenja, kot z občutki ovrednoteno dojetje socialne situacije, se skladno z Allardtovo konceptualizacijo kakovosti življenja prav posebno približamo subjektivnim občutkom (ne)zadovoljstva z življenjskimi pogoji in sreči, kot subjektivnim občutkom o socialnih odnosih.

Nekatere raziskave »... ne potrjujejo dokaj razširjenih predstav, da je v nekaterih zahodnih družbah (npr. anglosaških) raven zadovoljstva z življenjem stalno višja kot v drugih, zlasti sredozemskih« (Bernik 2004, 177). »Posebej je zanimivo, da je v Sloveniji povprečna intenzivnost občutkov sreče tudi višja kot na Portugalskem in v Grčiji, tj. v dveh »staroevropskih« državah s Sloveniji podobno ravno ekonomske blaginje« (Bernik 2004, 185). Zadnja dva citata ponujata **zanimivo raziskovalno izhodišče tudi za države EU10, da je percepcija zadovoljstva v sredozemski Malti in Cipru lahko nižja kot v ostalih državah EU10.** Mogoče ugotovimo nasprotno, saj npr. nekatere »raziskave niso potrdile priljubljene predstave, da so državljani in državljanke sredozemskih držav v povprečju manj srečni (oziroma da svojo srečo izražajo bolj zadržano) kot njihovi anglosaksonski vrstniki, ... kot bi bilo mogoče napovedati na temelju njihovega življenjskega standarda« (Veenhoven v Bernik 2004, 186).

»Kot je bilo že omenjeno, so **stopnje sreče praviloma višje v državah z višjo stopnjo ekonomske razvitosti**, vendar pa razlike v stopnji sreče nikakor ne zrcalijo razlik v ekonomski razvitosti, saj je v ekonomsko visoko razvitih državah zveza med ekonomsko in psihično blaginjo šibkejša kot v manj razvitih. Zato se zdi utemeljeno pričakovanje, da je v Sloveniji povprečna stopnja sreče nižja kot v večini zahodnih kapitalističnih družbah, med posocialističnimi državami pa naj bi Slovenija spadala med države z najvišjo povprečno intenzivnostjo občutkov sreče« (Bernik 2004, 180).

Naša raziskovanja spodbujajo preverjanje podobnih raziskav, ki zaključujejo, npr. da: »Med posocialističnimi državami prekaša Slovenija v povprečni intenzivnosti občutkov sreče vse preostale tri v raziskavo vključene države - Češko, Poljsko in Madžarsko« (Bernik 2004, 185). Mogoče tudi zato, ker »Slovenijo označuje več identitet in tradicij. Po eni strani je Slovenija država, ki se s svojo politično in kulturno zgodovino uvršča v osrčje Srednje Evrope, hkrati pa jo je sedemdesetletna umeščenost v politični prostor nekdanje Jugoslavije od nje oddeljevala.« (Miheljak 2004, 81). Tudi primerjava z njenima zahodnima sosedama za Slovenijo ni neugodna, saj je raven sreče v Sloveniji višja kot v Italiji, vendar pa precej nižja kot v Avstriji (Bernik 2004, 186). Zanima nas, če je podobno stališče Slovencev tudi v naši raziskavi. »... respondenti iz Madžarske in Poljske se najpogosteje samo uvrstijo na nacionalni ravni, iz Češke približno v enakem številu na nacionalni in lokalni ravni, preostali pa na lokalni. V skupini, ki daje prednost lokalni ravni, so po eni strani prebivalci dežel brez državne tradicije (t.i. poznohistorične nacije brez državne kontinuitete: Slovenija, Hrvaška, Slovaška)...« (Miheljak 2004, 83). **Na osnovi opisane delitve držav EU10 se le te razlikujejo glede na prisotnost državne kontinuitete, kar bo za nas tretje raziskovalno izhodišče glede razlik med državami EU10 pri percepciji kakovosti življenja.** Spremembe (predvsem padci) zadovoljstva zaradi priključitve EU bodo morda bolj značilni za Madžarsko in Poljsko (naciji z državno kontinuiteto), zaradi morebitne izgube nacionalne identitete in njenih pristojnosti ob vključitvi v EU, podobno velja tudi za Češko, kjer se anketiranci v približno enakem številu uvrščajo na nacionalni in lokalni ravni. V drugi skupini, ki daje prednost lokalni ravni, so prebivalci držav brez državne tradicije (t.i. poznohistorične nacije brez državne kontinuitete: Slovenija, Slovaška...).

Kako je percepcija kakovosti življenja različna med državami EU10? Vrste razlik med sklopi držav EU10 smo natančno opredelili in spodaj našeta vprašanja nam ponujajo odlične iztočnice interpretacij morebitnih razlik:

- a) **Je percepcija kakovosti življenja nižja v sredozemskih državah kot v ostalih državah EU10?**
- b) **Je percepcija kakovosti življenja nižja na Madžarskem, Poljskem in Češkem (nacije z državno kontinuiteto) kot državah**

brez državne tradicije (t.i. poznohistorične nacije brez državne kontinuitete: Slovenija, Slovaška...)

c) Je percepcija kakovosti življenja višja v državah z višjo stopnjo ekonomske razvitosti?

3.4 Omejitve pri interpretaciji rezultatov anketnih vprašalnikov

Glede omejitev anketnega raziskovanja, navajamo prvo, ki se nanaša na življenjski potek (Černigoj-Sadar 1996, 265), ki bi ga težko omejili ali opisali tudi z uporabo več neodvisnih spremenljivk. Življenjski potek je individualna življenjska zgodovina in biografija. V tem primeru so v središču pozornosti raziskovanja tudi obdobja zorenja, seksualna in socialna reprodukcija... »Življenjski potek je običajno konstrukt na individualni ravni, čeprav je povezan s socialnimi procesi v družini, ekonomiji in politiki. Življenjski cikel določa akcije in dogodke, ki oblikujejo in označujejo individualni življenjski potek« (Černigoj-Sadar 1996, 265). To nas opozarja, da je percipirana kakovost življenja lahko odvisna od starosti.

Druga omejitev se nanaša na izvedbo posameznih raziskav, saj ne moremo preveriti natančno na kak način so bili anketiranci v določenem trenutku izpostavljeni medijsko odmevnim dogodkom ali kako so o tem razmišljali v času, ko so bili vključeni v raziskavo. S tem poudarjamo težavo pri kontroli enih od drugih okoliščin, ki lahko vplivajo na mnenje pomembno tudi za našo raziskavo. Vendar se za namene te naloge nekoliko bolj nagibamo k Ringenovim (2006) dognanjem. Posnetek priložnosti in razmer v določeni točki časa daje informacije, vendar so resnične življenjske priložnosti razporejene čez posameznikovo življenje. Kot navaja Ringen (2006, 8) je korelacija zanemarljiva med posameznikovimi v izbrani časovni točki in skupek pomembnih življenjskih situacij skozi daljše življenjsko obdobje, saj so izmerjene npr. stopnje revščine v daljšem obdobju nižje kot v kateri koli izbrani časovni točki.

Tretja omejitev anketnega raziskovanja se nanaša na odnos med posameznikom in gospodinjstvom. Na mnogih področjih je raven zadovoljenosti potreb posameznika odvisna predvsem od zadovoljenosti potreb gospodinjstva (Drobnič 1996, 32). Ena od omejitev in opozoril glede anketnega raziskovanja

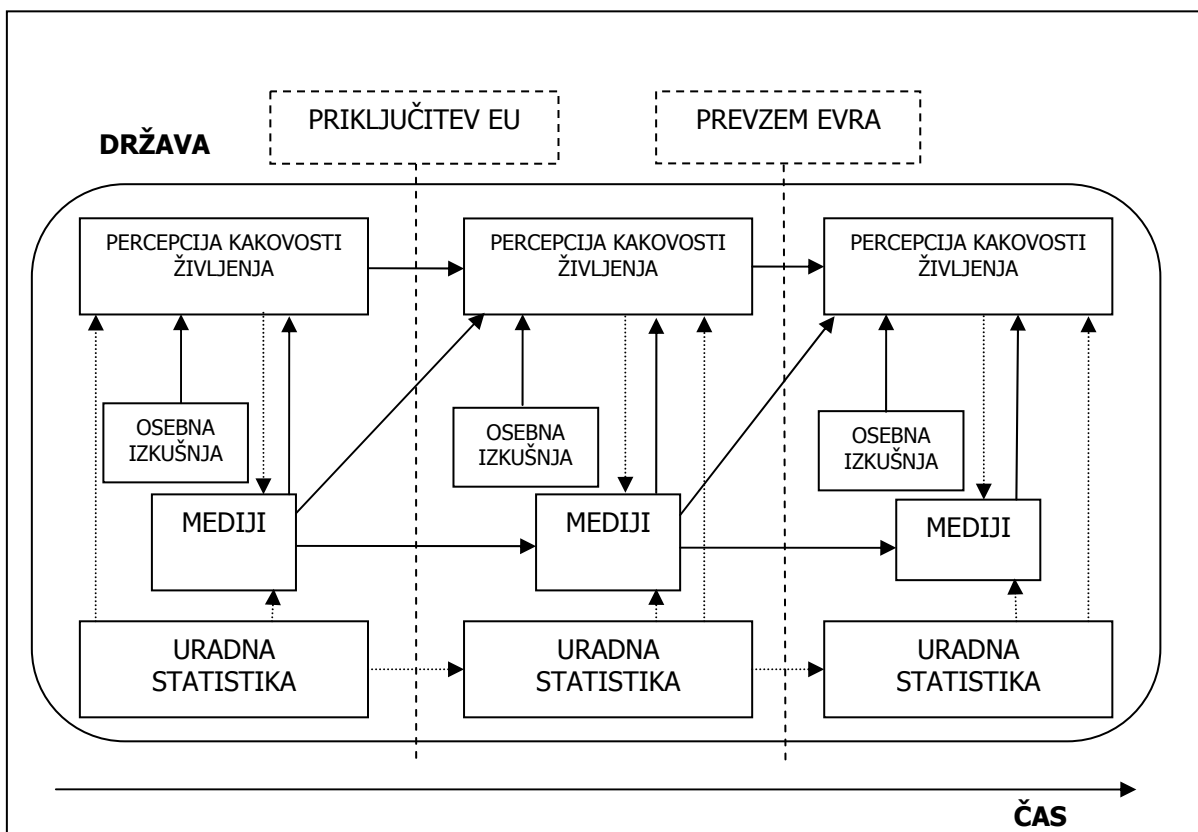
izhaja tudi iz te omejitve. Vpliv in pomoč družine je različen v južni ali severni Evropi, kar omejuje relevantnost mnogih formalnih uradnih podatkov in meddržavnih primerjav. Zavedamo se tudi omejitev relevantnosti podatkov glede pridobitve dohodkov zaradi dela na črno, nedoslednosti davčne politike...

Četrta omejitev se nanaša na primerjavo držav med seboj. Države niso od zunanjega sveta ločene samostojne celote - entitete. To nam je lahko opomnik, da sta dela iz dveh različnih EU10 držav po načinu življenja in dožemanje družbene realnosti lahko bolj podobna med sabo kot ostali deli države, ki so združeni z načrtano z nacionalno mejo.

4 Potek pridobivanja podatkov (Marko Hrvatin)

Ker smo želeli pridobiti odgovor na naše raziskovalno vprašanje sta se nam v začetku ponudili dve možnosti kako do odgovora: lastna raziskava ali sekundarna analiza že zbranih podatkov. Lastne raziskave si nismo mogli privoščiti, saj bi to bil prevelik finančni zalogaj in tudi zelo težko izvedljivo na ravni Evropske unije. S tem namenom smo pričeli s pripravami na pridobivanje podatkov. Tako smo se odločili za analizo že zbranih podatkov. Pred samim postopkom zbiranja podatkov smo izdelali lastni model **idealne** situacije vpliva različnih virov informacij na percepcijo kakovosti življenja, ki je predstavljen na Sliki 4.1.

Slika 4.1: Prikaz časovnih dogodkov ter učinki na percepcijo kakovosti življenja

Vir: lasten

Slika 4.1 prikazuje **časovne dogodke ter vplive** na percepcijo kakovosti življenja, kot smo si jo zamišljali **pred raziskavo**. Poudarili bi radi, da nam je ta slika služila zgolj za **izhodišče**, kaj raziskujemo in kakšne vrste podatkov bi potrebovali. Vpliv in potek dogodkov je zgolj na predraziskovalni fazi in temelji na našem osebnem izkustvu. To je **idealni model** vpliva različnih virov informacij na percepcijo kakovosti življenja. Prikaz je **univerzalen** in ga lahko uporabimo za katerokoli izmed obravnavanih držav, ne glede na leto vstopa v Evropsko unijo ali prevzem evra. V **prvi tretjini slike je prikazan čas pred vstopom** v Evropsko unijo in uvedbo evra. Tu na percepcijo kakovosti življenja vpliva uradna statistika, mediji in osebna izkušnja, ki je pomemben faktor, vendar pred dogodki še nima močnega vpliva. To najbolj drži za prve članice Evropske unije ter prevzema evra, saj se niso imeli ljudje možnosti učiti na podlagi izkušenj drugih držav. Medtem ko je za kasnejše članice, kot je na primer Slovenija, moč izkustva veliko večja. V tem obdobju vladajo predvsem pričakovanja, ki so v veliki meri nevtralna. Pomembno vlogo igrajo tudi mediji, saj s svojim poročanjem ustvarjajo nihanja v percepciji kakovosti življenja. Naslednja faza je **po priključitvi v EU in pred prevzemom evra**. Tu si ljudje pod vtisom (ne)uresničenih pričakovanj ustvarijo svoje mnenje o uniji, ter o tem ali je pozitivno ali negativno vplivala na njihovo kakovost življenja. Pomembno vlogo imajo zopet mediji, saj lahko z enim samim spektakularnim člankom naredijo veliko pozitivnega ali negativnega. Uradna statistika je za posameznika zanemarjena, morda uporabljena samo za primerjavo inflacije ali kakšnih drugih statističnih podatkov. Nato sledi **tretja**, ali zadnja **faza**, kjer je **vklučitev v EU in prevzem evra že mimo**. Stvar vpliva se ponovno ponovi. Tu oblikujejo percepcijo predvsem še vedno mediji in osebna izkustva. Gotovo so vsaj na začetku ta izkustva zelo močna, saj so ljudje doživeli šok ob uvedbi evra, ker so se številke, s katerimi so vsak dan operirali zmanjšale, ter se jim je posledično vse zdelo ceneje kakor prej.

S tem smo dobili **osnovno sliko** kakšne podatke smo želeli. Raziskovati smo pričeli najprej na Statističnem uradu RS. **Uradna statistika** o stopnji inflacije je sicer zelo koristna, vendar nam ne da dovolj relevantnih podatkov za našo raziskavo. Tako smo s pomočjo objav v medijih in svetovnega spleta našli podatek o mednarodni raziskavi **EU-SILC** (ang. »The European Union Statistics on Income

and Living Conditions«). Kazalo je, da bi bila za našo raziskavo zelo koristna. Vseeno pa več kot do neuradnega poročila nismo prišli. Želeli smo dobiti konkretne podatke, bazo podatkov, ki bi jo lahko kasneje obdelovali in pregledovali, vendar kljub obljubam na Statističnem uradu RS, da bodo podatki kmalu na voljo, teh podatkov nismo nikoli dobili. Tako smo bili prisiljeni iskati druge baze podatkov, ki bi bile uporabne za našo raziskavo.

Za raziskavo se je zelo koristen izkazal tudi **svetovni splet**, saj smo večino podatkov našli ali celo dobili preko njega. Tako smo se odločili, da poizkusimo na vseh **privatnih agencijah**, ki se ukvarjajo z raziskovanjem javnega mnenja. Tako smo kontaktirali Ninamedio, Mediano, GfK in Cati center. Naslednji korak je bilo poizvedovanje na **Zavodu za zaščito potrošnikov**. Za **poročanje medijev** pa smo se odločili za podjetje **Kliping**, ki se ukvarja s spremljanjem medijev. V začetku smo bili sicer zelo navdušeni nad možnostjo, da bi vsaj za Slovenijo dobili podatke o poročanju medijev. Vendar se je kasneje v pogovorih s podjetjem, ki se ukvarja s spremljanjem medijev izkazalo, da bodo ti podatki imeli zelo visoko ceno. Zaradi te omejitve smo se kasneje raje odločili, da tega vira podatkov ne bomo uporabili.

Pri pridobivanju podatkov smo imeli **dve** poglobitni **zahtevi**, ki smo ju v največji možni meri skušali uresničiti. Najprej smo želeli, da so **podatki** čim bolj **mednarodni**, saj s tem pridobimo mednarodno primerljivost podatkov. Zato smo največ iskali po Eurostatu, kot uradnem evropskem statističnem uradu in Eurobarometru, kot uradnem evropskem javnomnenjskem raziskovalnem centru. Druga zahteva je bila **časovna primerljivost**. Torej smo skušali dobiti podatke, ki so časovno med seboj čim bolj primerljivi in zbrani v čim več državah Evropske unije. Vendar kot bo tudi razloženo kasneje, je bilo tem kriterijem zelo težko zadostiti, če že ne skoraj nemogoče. Raziskali smo še Slovensko bibliografsko bazo **COBISS** ter preiskali vsa pomembnejša strokovna dela in članke v strokovnih publikacijah na to temo. V veliko pomoč pri iskanju podatkov so nam bili uslužbenci Statističnega urada Republike Slovenije. S svojimi nasveti in odličnim poznavanjem uradnih baz podatkov so nas usmerjali in nam pomagali pridobiti za nas najpomembnejše podatke. Ravno tako so bili v veliko pomoč zaposleni na agenciji GfK, ki so nam prijazno pomagali do nekaj zasebnih baz podatkov.

Evropska družboslovna raziskava (ESS), ki neposredno omogoča preverjanje raziskovalne hipoteze, je akademsko-vodena družboslovna raziskava oblikovana z namenom spremljanja in razlage spreminjajočih evropskih institucij in pojasnjuje spremembe stališč, prepričanj in vrednot v evropskih državah in njihovih bližnjih sosedah (ESS3-2006). Raziskava sedaj v četrtem sklopu pokriva 30 držav in se izvaja na podlagi posebno visokih metodoloških standardov. Raziskavo financira Evropska komisija, Evropska znanstvena fundacija in fundacije v posamezni državi.

Zelo razočarani smo bili nad **Zavodom za varstvo potrošnikov**. Bili smo mnenja, da v sled močne kampanje, ki so jo vodili ob uvedbi evra razpolagajo z veliko količino podatkov, ki bi tako bili gotovo mednarodno primerljivi (vsaj za države, ki so evro že sprejele). Vendar nam niso postregli z enim samim podatkom, saj so trdili, da oni sploh nimajo podatkov o uvedbi evra. Tu se nam je upravičeno zastavilo vprašanje, zakaj potem takšna medijska kampanja in na čem jo utemeljujejo?

Vendar se tu nismo spuščali v iskanje odgovora na ti dve vprašanji, temveč smo raje iskali naprej nam koristne baze podatkov za našo raziskavo. Tako bomo v nadaljevanju prikazali katere podatke smo koristno uporabili za našo raziskavi in tudi ob vsakem podatku razložili, zakaj smo izbrali ravno ta podatek.

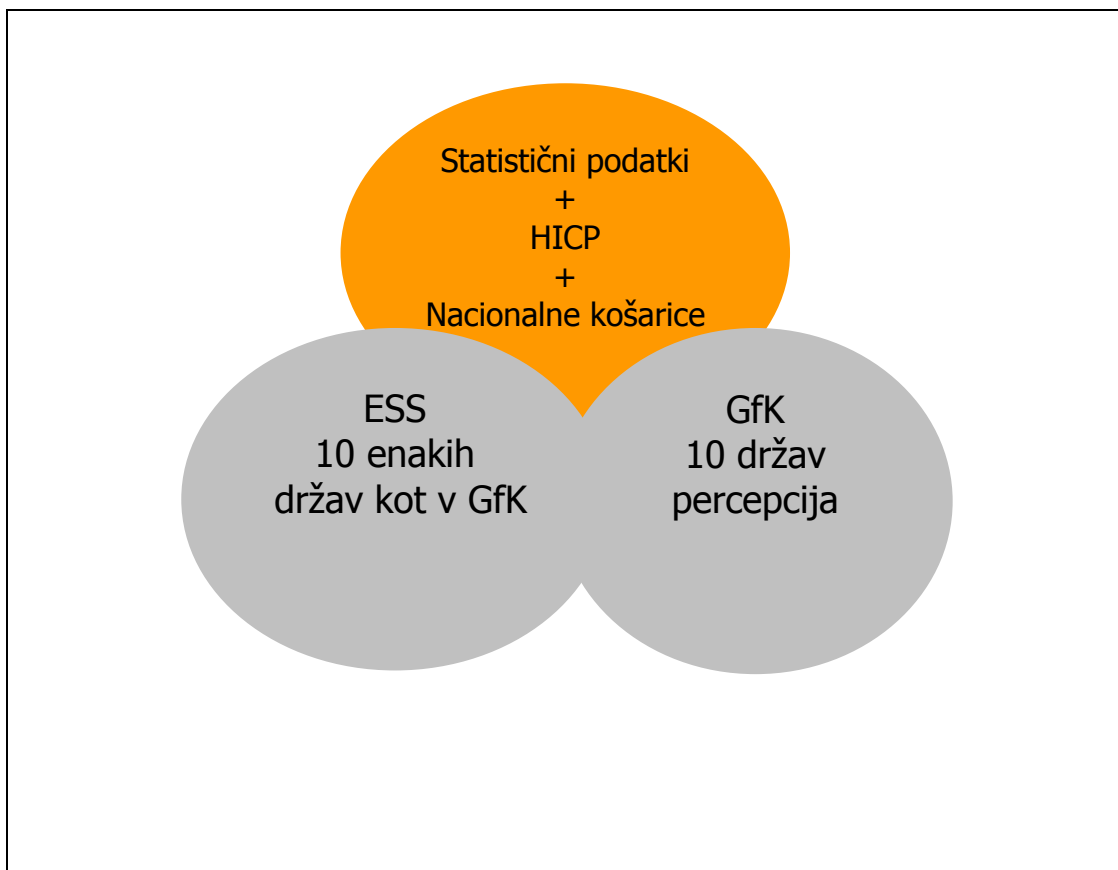
Kmalu po pričetku priprav na raziskavo, je po kratkem pregledu ciljev, ki smo jih z našo raziskavo želeli doseči, postalo jasno, da bomo iskali predvsem že obstoječe podatke in se osredotočili predvsem na sekundarno analizo že zbranih podatkov. Vendar ti podatki, ki smo jih zbrali niso bili samo iz ene baze podatkov, temveč iz več različnih virov. Zato jih je bilo potrebno smiselno povezati v neko celoto. **Viri podatkov**, ki jih bomo analizirali v naši raziskavi so bili sledeči:

1. statistični podatki HICP in nacionalne košarice,
2. raziskava GfK, ki je opravljena v 10 državah najbolj masovne širitve EU leta 2004 in kaže tudi na pričakovanja v prihodnosti,
3. Evropska družboslovna raziskava (ESS).

Za potrebe naloge smo pregledali tudi spodnja vira podatkov, vendar jih zaradi omejitev nismo analizirali v nalogi. Služili sta kot referenca za preverjanje ali raziskujemo v zeleno smer:

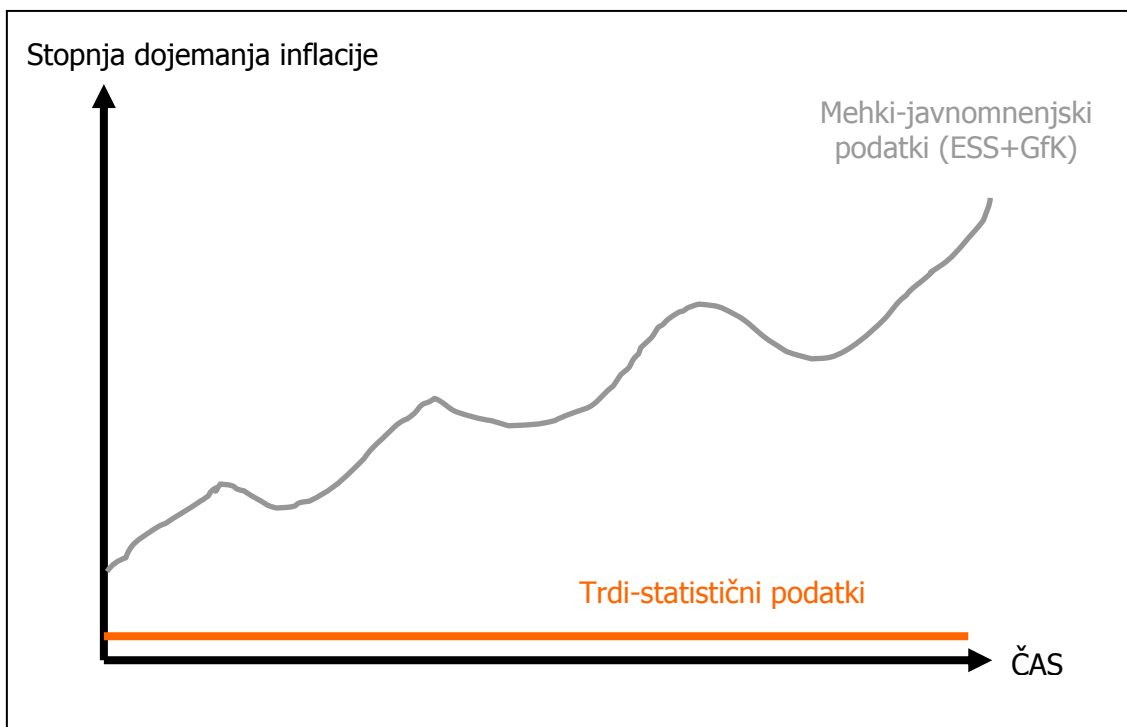
1. GAP – percepcija inflacije v državah članicah v primerjavi z realno merjeno inflacijo,
2. Eurobarometer in spremljanje zadovoljstva s sprejemom v EU ali z uvedbo evra.

Slika 4.2: Najrelevantnejši podatki za našo raziskavo.

Vir: lasten

Slika 4.3: Najrelevantnejši podatki umeščeni glede na stopnjo dojetanja inflacije.

Vir: lasten

Na **Sliki 4.2** so prikazani **najrelevantnejši podatki za našo raziskavo**. Ko smo pripravljali slike, ki so nas vodile skozi zbiranje podatkov smo tudi želeli neko kontinuiteto, ter povezanost med vsemi slikami. Tako sta **Sliki 4.2 in 4.3 med seboj povezani**, kar nakazujejo tudi uporabljeni toni sive barve. Barva kolobarja je enaka barvi krivulje. S tem smo želeli prikazati povezanost med statističnimi podatki ter javnomnenjskimi podatki. Torej med **podatke statistične narave** spadajo: statistični podatki, HICP in nacionalne košarice. Medtem ko med **javnomnenjske podatke** spadajo: raziskava GfK, Eurobarometer in ESS. S to sliko smo želeli predstaviti našo razvrstitev podatkov glede na to kako odsevajo stopnjo dojetanja kakovosti življenja. Podatki, ki so prikazani s temno sivo premico so trdi statistični podatki. Premica bi sicer morala biti postavljena na samo x-os, vendar smo jo nekoliko dvignili, da se jo lahko loči od same osi. Druga premica oziroma krivulja pa predstavlja čiste javnomnenjske podatke, ki pa so predstavljeni s svetlo sivo barvo. To premico smo predstavili bolj simbolično, saj kot se lahko vidi iz Slike 4.3 se nekaj časa vzpenja, nekaj časa

pada... kratka javno mnenje o kakovosti življenja se neprestano spreminja in je zelo variabilno.

5 Percepcija kakovosti življenja v državah EU10 (Marko Hrvatin, Tomaž Kramžar)

5.1 Raziskovalna hipoteza (Marko Hrvatin)

S tem poglavjem prehajamo v samo jedro in bistvo naše raziskave. To poglavje bo temeljilo predvsem na raziskavi podjetja GfK, ki nam jo je prijazno odstopilo. Raziskava je bila namenjena raziskovanju mnenja ljudi o učinkih priključitve EU na različna življenjska področja. Raziskavo EU Index je koordiniralo podjetje GfK Custom Research Worldwide. V sodelujočih državah so anketo izvedli v podružnici (npr. za Slovenijo je anketo izvajala GfK Slovenija). Anketa se je izvajala v 10 članicah EU v letih od 2003 do leta 2006, to pomeni v štirih zaporednih letih. Države, ki so sodelovale v raziskavi so bile vse države EU10: Ciper, Češka, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija. V vsaki od 10 sodelujočih držav je bila velikost vzorca anketirancev različna, med 950 do 1050 anketirancev, razen v primeru Malte, ko je vzorec približno 500 anketirancev. Anketa se je izvajala vsako leto ob istem času v vseh državah, in sicer meseca decembra. Način zbiranja podatkov je bil od države do države različen. Nekatere države so anketirale preko telefona, medtem ko so v drugih državah to opravili direktno na domu anketiranca.

Da preverimo naše glavno raziskovalno vprašanje ali obstajajo razlike v percepciji kakovosti življenja med državami masovne širitve EU, smo oblikovali raziskovalno hipotezo, ki temelji na utemeljenih teoretskih izhodiščih: 1) egalitarna pričakovanja smo izpostavili kot tista, ki so tako močna, da bo ostala percepcija razlik med državami EU10 podobna, saj se kulturna orientiranost ne spreminja in ostaja stabilna 2) če razlike obstajajo, kakšne so med državami EU10 in 3) dodatno nas zanima, če egalitarna pričakovanja lahko z leti povzročijo padec v ocenah kakovosti življenja. Kljub temu pa je za nas pomembno kaj ljudje mislijo o družbeni spremembi:

H₀: Percepcija kakovosti življenja je med državami masovne širitve EU različna.

Za preverjanje te osnovne hipoteze bomo pogledali kakšno je stanje v povprečju v vseh državah deseterice, nato v posameznih državah in izpostavili najbolj izstopajoče podatke glede na že opisane teoretske predpostavke. Najprej bomo analizirali podatke za leto 2004, takoj po vstopu držav v EU. Kot dodatek bomo skušali ugotoviti razliko stanja pred in po družbeni spremembi. Da bi natančneje preverili naše raziskovalne cilje, ki izhajajo iz zapisane raziskovalne hipoteze, bomo preverili tudi stanje npr. 5 let po vstopu v EU.

Kot smo že navedli pri opredelitvi pojma kakovost življenja, nas zanima kako posameznik percipira pomembna področja (kakovosti) življenja, stanja in področja družbenega in posameznikovega življenja. Raziskava GfK je imela za cilj prav to. Povsem možno je tudi, da bi anketiranci pri zastavljenem vprašanju ali menite, da se je po vstopu npr. Slovenije, v Evropsko Unijo življenjski standard: a) bistveno poslabšal/bistveno nižji, 2) delno poslabšal/malo nižji..., lahko percipirali življenjski standard kot npr. spremenjeno finančno stanje, življenje na splošno, kako zadovoljni so... saj lahko le redki poznajo definicijo kakovosti življenja ali pa so kdaj koli razmišljali o njej. Dileme okrog opredelitve pojma smo razrešili že v predhodnih poglavjih.

5.2 Percepcija kakovosti življenja leta 2004 (Marko Hrvatin)

Tabela 5.1: Kakovost življenja po vstopu v EU leta 2004

Države	nižja (%)	enaka (%)	višja (%)	ne vem (%)
*Ciper	16,7	44,6	27,6	11,1
<i>x - Skupaj</i>	-21,5	-2,0	15,2	8,3
Češka	40,1	46,3	10,5	3,1
<i>x - Skupaj</i>	1,9	-0,3	-1,9	0,3
Estonija	29,0	51,2	16,5	3,4
<i>x - Skupaj</i>	-9,2	4,6	4,1	0,6
Madžarska	41,7	51,4	2,6	4,3
<i>x - Skupaj</i>	3,5	4,8	-9,8	1,5
Latvija	49,6	35,2	11,1	4,1

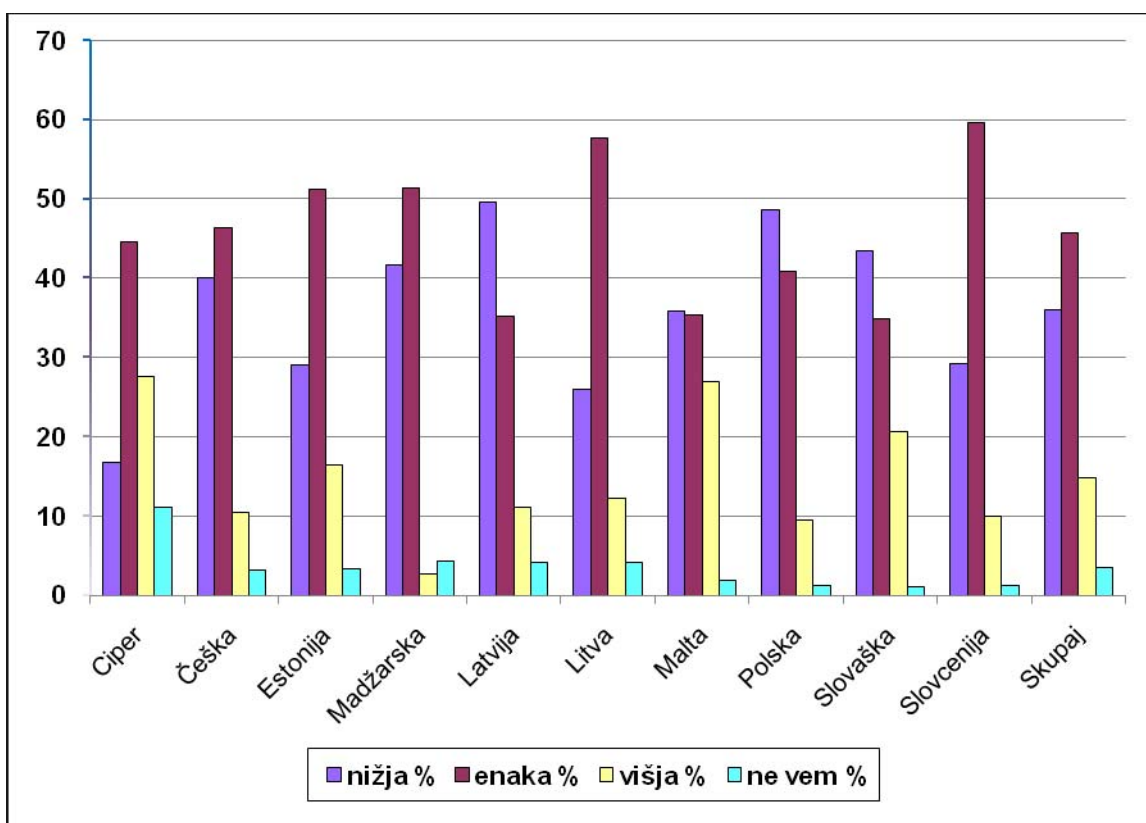
<i>x - Skupaj</i>	11,4	-11,4	-1,3	1,3
Litva	25,9	57,7	12,2	4,2
<i>x - Skupaj</i>	-12,3	11,1	-0,2	1,4
Malta	35,9	35,4	26,9	1,8
<i>x - Skupaj</i>	-2,3	-11,2	14,5	-1,0
Poljska	48,6	40,8	9,5	1,2
<i>x - Skupaj</i>	10,4	-5,8	-2,9	-1,6
Slovaška	43,5	34,9	20,7	1,0
<i>x - Skupaj</i>	5,3	-11,7	8,3	-1,8
Slovenija	29,2	59,6	9,9	1,3
<i>x - Skupaj</i>	-9,0	13,0	-2,5	-1,5
Skupaj	38,2	46,6	12,4	2,8

Vir: Raziskava GfK

*Ciper - podatki so za leto 2005 in zgolj informativne narave

Ob koncu leta 2004 je v raziskavi GfK je 38,2% anketirancev iz držav EU10 trdilo, da je kakovost življenja v njihovi državi po vstopu v EU nižja, 12,4% jih je trdilo, da je višja, 46,6% da je enaka. Kot lahko opazimo razlike med državami obstajajo. Razlike, ki jih pri prvem pregledu lahko pojmujejo kot znatne in omembe vredne, smo določili z mejo več ali približno 10% odstopajoče od povprečja držav EU10 za leto 2004. Na Cipru se pričujoča raziskava GfK žal ni izvedla leta 2004, zato smo kot informativno vrednost navedli podatke za leto 2005. Z namenom bolj pregledne predstavitve smo oblikovali sliko 5.1 in sliko 5.2, ki prikazujeta podatke za leto 2004.

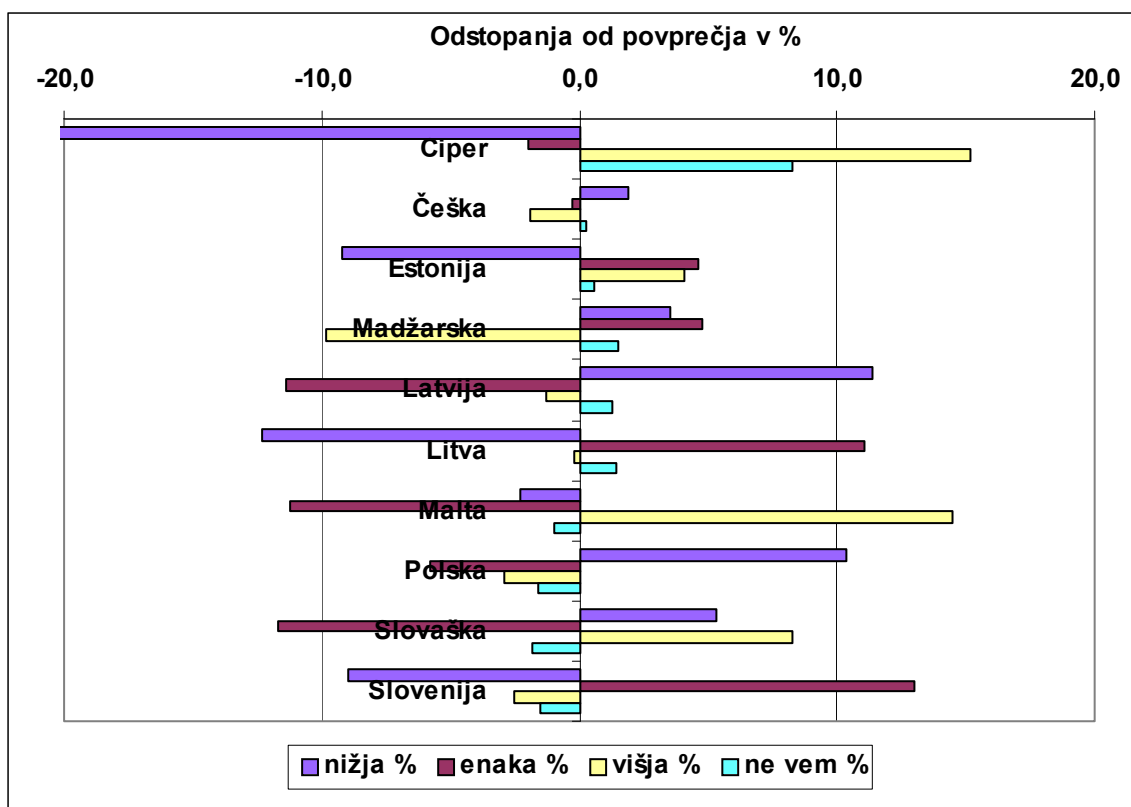
Slika 5.1: Kakovost življenja po vstopu v EU leta 2004

Vir: Raziskava GfK

Da je kakovost življenja po priključitvi EU nižja, trdi 49,6% anketiranih v Latviji (za 11,4% več od povprečja) in 48,6% na Poljskem (za 10,4% več od povprečja). Manjši delež anketirancev, ki se jim sedaj po priključitvi EU kakovost življenja zdi nižja, v Litvi (za 12,3% manj od povprečja), Estoniji (za 9,2% manj od povprečja) in Sloveniji (za 9,0% manj od povprečja). V Sloveniji za 13,0% (59,6%) in Litvi za 11,1% (57%) anketirancev glede na EU10 povprečje (46,6%) trdi, da ni prišlo do sprememb ali da je kakovost življenja ostala enaka. Na Madžarskem je le 2,6% anketirancev (za 9,8% manj od povprečja) trdilo, da je kakovost življenja višja, na Malti je takih 26,9% (za 14,5% več od povprečja). Pri neopredeljenih anketirancih, ki so odgovarjali z »ne vem« ni znatnih razlik med državami. Država, ki ne odstopa od povprečja je Češka, za Ciper so podatki bolj optimistični, kot je povprečje EU10. Konec leta 2005 jih na Cipru znatno več od povprečja EU10 trdi, da je kakovost življenja sedaj višja (15,2% več od povprečja) in s 16,7% (za 21,5% manj od povprečja).

Slika 5.2: Odstopanja po državah po vstopu v EU leta 2004

Vir: Raziskava GfK

Glede na sliko 5.2 lahko rečemo, da ima vsaka država svoje področje na katerem izstopa. Najbolj očiten primer je Ciper saj z odgovorom, da je kakovost življenja po vstopu v EU nižja, kar 20% pod EU povprečjem. Nekatere države pa odstopajo več kot 10% na dveh področjih. Take države so Latvija, Litva in Malta. Tako med izrazito pozitivno naravnane poleg Cipra lahko štejemo še Latvijo. Ciper ima tudi 15% višje mnenje o boljši kakovosti življenja od povprečja EU.

Zaključek 1: Na podlagi rezultatov raziskave GfK za leto 2004 trdimo, da je **percepcija kakovosti življenja med državami EU10 različna.**

Pri odgovorih, da je sedaj po priključitvi EU kakovost življenja enaka ali višja so odgovori med državami prav tako razlikujejo za 25%, kar še dodatno potrjuje raziskovalno hipotezo, **da je percepcija kakovosti življenja med državami masovne širitve EU različna.**

Tabela 5.2: Seštevek absolutnih odstopanj od povprečja EU10 leta 2004 po državah

Države	<i>x</i> - Skupaj nižja (abs. v %)	<i>x</i> - Skupaj enaka (abs. v %)	<i>x</i> - Skupaj višja (abs. v %)	<i>x</i> - Skupaj ne vem (abs. v %)	Σ abs % <i>x</i> - Skupaj (v %)
*Ciper	21,5	2,0	15,2	8,3	47,0
Češka	1,9	0,3	1,9	0,3	4,4
Estonija	9,2	4,6	4,1	0,6	18,5
Madžarska	3,5	4,8	9,8	1,5	19,6
Latvija	11,4	11,4	1,3	1,3	25,4
Litva	12,3	11,1	0,2	1,4	25,0
Malta	2,3	11,2	14,5	1,0	29,0
Poljska	10,4	5,8	2,9	1,6	20,7
Slovaška	5,3	11,7	8,3	1,8	27,1
Slovenija	9,0	13,0	2,5	1,5	26,0
Skupaj	0	0	0	0	24,3

Vir: Raziskava GfK

*Ciper - podatki so za leto 2005 in informativne narave

Glede na seštevek absolutnih vrednosti odstopanja odgovorov od povprečja (odstotkov na koncu vrstic v Tabeli 5.1) smo pripravili nazorno Tabelo 5.2. Glede na tako izbran kriterij, obstajajo razlike v večini držav (7/10-h) za 25% in več, zato govorimo, da obstajajo znatne razlike v percepciji kakovosti življenja. Le Ciper s 47,0% in Češka s seštevkom 4,4% se zelo očitno razlikujeta od ostalih drža glede na velikosti odmikov od povprečne vrednosti odgovorov, da je kakovost življenja trenutno po priključitvi EU nižja, enaka.... Pri vseh ostalih državah EU10 ne obstajajo razlike, saj so seštevki absolutnih vrednosti odmikov odgovorov glede na povprečja med 20% in 30%. Rezultat bomo zapisali kot Zaključek 2, ker smo potrdili raziskovalno hipotezo z nekoliko drugačnim izračunom. Zaključek 1 in Zaključka 2 pomenita enak zaključek analize.

Zaključek 2: Glede na seštevek absolutne vrednosti odstopanj deležev odgovorov na podlagi rezultatov raziskave GfK za leto 2004 **obstajajo znatne razlike v percepciji kakovosti življenja med državami EU10.**

Sledi predstavitev rezultatov Evropske družboslovne raziskave o kakovosti življenja s podatki iz leta 2004. Z njimi bomo ponovno preverili raziskovalno hipotezo in s tem dopolnili/potrdili ali ovrgli zaključke GfK-jeve raziskave.

Tabela 5.3: Primerjava odvisnih spremenljivk GfK in ESS

GfK-ove odvisne spremenljivke	Izbrana skladna vprašanja in spremenljivke iz ESS3
Kakovost življenja	2.a. (E32) - Kako ste zadovoljni z vašim sedanjim življenjskim standardom? - Kakovost življenja 2.b. (F33) - Katera od navedenih možnosti je najbližje temu, kako ocenjujete dohodek vašega gospodinjstva danes? - Kakovost življenja – dohodek

V raziskavi ESS smo za oceno percepcije kakovosti življenja izbrali dve spremenljivki (oceno sedanjega življenjskega standarda in oceno, če dogodki zagotavljajo dostojno življenje), da bi s tako široko zastavljenim raziskovalnim modelom dodatno dvigniti kakovost naše raziskave. Žal pa je v raziskavi ESS vprašanje kako ste zadovoljni z vašim sedanjim življenjskim standardom vključeno le v raziskavo ESS3-2006 (krajše ESS3). S tem je neposredna primerjava z raziskavo GfK omejena.

V raziskavo ESS2-2004 (krajše ESS2) so vključene države: Avstrija, Belgija, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Islandija, Italija, Luksemburg, Madžarska, Nemčija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Švica, Turčija, Ukrajina in Velika Britanija. Za našo analizo smo izbrali samo države EU10. Anketiranci so odgovarjali na vprašanje katera od navedenih možnosti je najbližje temu, kako ocenjujete dohodek vašega gospodinjstva danes. Rezultate predstavljamo v Tabeli 5.4.

Tabela 5.4: Kakovost življenja - dohodek EU10 (ESS2)

Države		zagotavlja udobje (%)	se shaja (%)	je težko (%)	je zelo težko (%)
Češka	N	236	1313	785	382
	Delež	8,7	48,3	28,9	14,1
	<i>x - Skupaj</i>	-2,1	-0,3	-0,6	3,0
Estonija	N	109	988	624	258

	Delež	5,5	49,9	31,5	13,1
	<i>x - Skupaj</i>	-5,3	1,3	2,0	2,0
Madžarska	N	84	755	481	166
	Delež	5,7	50,8	32,4	11,3
	<i>x - Skupaj</i>	-5,1	2,2	2,9	0,2
Poljska	N	88	927	604	88
	Delež	5,2	54,4	35,4	5,2
	<i>x - Skupaj</i>	-5,6	5,8	5,9	-5,9
Slovenija	N	553	638	163	42
	Delež	39,6	45,7	11,7	3,0
	<i>x - Skupaj</i>	28,8	-2,9	-17,5	-8,1
Slovaška	N	88	593	505	259
	Delež	6,1	41,1	34,9	17,9
	<i>x - Skupaj</i>	-4,7	-7,5	5,4	6,8
Skupaj	N	1158	5214	3162	1195
	Delež	10,8	48,6	29,5	11,1

Vir: Raziskava ESS2-2004

S kakovostjo življenja, kot oceno o dohodku gospodinjstva (da zagotavlja udobje) so najbolj zadovoljni v Sloveniji (39,6%), kar je nekajkrat višje kot v ostalih državah EU10 (glej Tabelo 5.4). Najmanj zadovoljnih s kakovostjo življenja je na Poljskem (5,2%), Estoniji (5,5%) in Madžarskem (5,7%). Med državami prav posebno izstopa samo Slovenija, kjer je kar 39,6% anketirancev trdilo, da dohodek gospodinjstva zagotavlja udobje, med tem ko je v vseh ostalih državah EU10 ta odstotek nižji kot 10%.

Zaključek 3: Na podlagi rezultatov raziskave ESS2 za leto 2004 trdimo, da **percepcija kakovosti življenja med državami EU10 ni različna.**

Zaključek 3 je nasprotujoč s prej dobljenima zaključkoma. Glede na opravljene analize z drugimi variablami, ki jih ne bomo upoštevali kot zaključke pričujoče naloge, bi lahko trdili tudi za podatke iz raziskave EES, da v percepciji kakovosti življenja obstajajo razlike med državami EU10. Podobno kot smo ugotovili s podatki iz raziskave GfK. Te variable preveč odstopajo od naše raziskovalne hipoteze in so glede na teoretsko osnovo naloge le delno skladne z našim raziskovalnim vprašanjem. Kot že omenjeno, bomo rezultate raziskave GfK

dobljene v letu 2004, kot našo ključno točko analize razlik med državami EU10 še natančno dodatno preverili s podatki pred in po letu 2004.

5.3 Omejitve raziskovanja izbranih virov podatkov (Tomaž Kramžar)

Mogoče je do razlike v prvih treh zaključkih prišlo zaradi samih omejitev nam dostopnih podatkih ali celo zaradi izbrane analize našega raziskovanja. V strokovni literaturi na splošno prevladuje mnenje, da so: 1. primeren dizajn, 2. skrbna priprava vprašalnika in 3. vrstni red vprašanj odločilnega pomena za kakovost dobljenih informacij (Dex in drugi v Drobnič 1996, 33). Sklepamo, da so bili za raziskavo GfK kot ESS upoštevane tudi te raziskovalne smernice.

Obstajajo tudi dvomi, saj npr. kritiki subjektivnih kazalcev kakovosti življenja utemeljujejo svoje nezaupanje v njihovo zanesljivost s pomisleki, da večina ljudi običajno ne razmišlja o svojih odzivih in zato težko odgovarjajo na vprašanja, ki zadevajo njihovo mnenje, zaznave, želje. Četudi bi lahko odgovorili, ne odgovarjajo, ker menijo, da se tako vdira v njihovo zasebnost. »Zaznave se prehitro spreminjajo in so tako preveč nestabilne, da bi se lahko zanesljivo merile« (Devis, Fine Devis v Novak 1996, 10). Spet drugi zaključki nekaterih raziskav kažejo, da imajo subjektivni kazalci kakovosti življenja dve dodatni lastnosti - stabilnost v nespremenjenih situacijah in občutljivost do sprememb (Atkinson v Novak 1996, 11).

Omejitve, ki bi jih izpostavili glede uporabe **GfK-jeve raziskave so:**

1. da v posameznih raziskavah za posamezna leta manjkajo določne države,
2. raziskave so narejene v različnih obdobjih leta in si sledijo nesorazmerno na nekaj let,
3. izbira neodvisnih spremenljivk se zdi naključna.

Tudi v raziskavah ESS 2002, 2004 in 2006 za posamezna leta pogosto manjkajo države EU10. GfK-jeva raziskava je bila opravljena telefonsko in zato so zanjo značilne vse omejitve telefonskega anketiranja.

Za raziskavo ESS v nadaljevanju navajamo nekaj več omejitev, saj smo GfK-jeve podatke dobili že sorazmerno urejene in bolj primerne za predstavitev v

nalogi. Opisi izvedbe raziskav ESS, značilnosti raziskovanja, omejitve... so za posamezne raziskave ESS zbrani v več dokumentih v skupni dolžini nekaj 100 strani. To je na eni strani prednost, saj daje jasno predstavo o kompleksnosti raziskovanja kakovosti življenja, kot tudi pohvalno strmi k objektivni obravnavi in predstavitvi rezultatov. Na drugi strani vzbuja skrb, da ostale raziskave in zaključki omenjeni v drugih delih naloge, npr. v teoretskem delu, niso bili pripravljene tako skrbno.

Raziskava ESS je bila opravljena v daljših osebnih intervjujih. Želeli smo si več variabel in raziskav o percepciji kvaliteta življenja, kjer se sprašuje po verjetnih stanjih in kvaliteti življenja v prihodnje, npr. čez 5 let. Premalo je tudi vprašanj kaj menite o tem kako sama EU prispeva k boljšem življenju. Ob tem se nam je utrnila misel, kakor da bi pri raziskovalcih obstajal strah, kakšni bodo rezultati. Zato smo lahko kritični do vprašalnika ESS.

Tridimenzionalne tabel smo pripravljali s pomočjo spletnega programa Nesstar, ki je predviden za analizo vprašanj raziskav ESS. Žal je povzročal kar nekaj zapletov, saj se spremenljivke avtomatsko zbrisejo po enem mesecu, kar je pomenilo večkratno pripravo vprašanj za oblikovanje primernih tridimenzionalnih tabel. Večkratna priprava tabel je bila potrebna predvsem zato, ker smo jih pripravljali približno eno leto.

Opažamo pomanjkanje longitudinalno primerljivih podatkov zanimivih za raziskovanje kakovosti življenja. Omejitve smo imeli tudi pri raziskovanju vpliva medijev na percepcijo kakovosti življenja, kot tudi glede vključitev držav EU10. Pridobitev podatkov o vplivu poročanja medijev na kakovost življenja, pred/po vključitvi v EU bi bilo finančno preveliko breme, zato jih žal nismo vključili v nalogo.

Kljub navedenim pomislekom in dokazanim omejitvam raziskovanja, smo bili pri naši raziskavi dosledni in skladni z metodami v podobnih raziskavah. Po našem mnenju bo tudi analiza več vrst podatkov prispevala k večji objektivnosti. Izbrali smo maksimalno usklajene spremenljivke iz obeh raziskav, tako da so se podatki med seboj vsaj dopolnjevali, če že ne prekrivali.

5.4 Razlike v percepciji kakovosti življenja leta 2004 (Tomaž Kramžar)

Že zapisanim iztočnicam interpretacije razlik sledi poglobljena analiza kako je percepcija kakovosti življenja različna med državami EU10. V tem podpoglavju bomo pogledali države še natančneje, vsako posebej in glede na utemeljene sklope. Trem iztočnicam opisa razlik dodajamo še eno, sestavljeno kot zgodovinsko-kulturna lega države. Države danes in pred desetletji so si različne po zgodovinskem, kulturnem, ekonomskem položaju. Glede na geografsko lego, ki delno določa tudi zgodovinsko-kulturni vpliv in okvir, glede na vrednosti BDP. Da bi lahko preverili razlike med skupinami držav EU10 smo oblikovali tabelo. V Tabeli 5.5 smo navedli natančen postopek, na osnovi katerega smo oblikovali delitev držav EU10 glede kriterija na lego in BDP.

Tabela 5.5: Delitev držav EU10 glede na lego in BDP

Države	Delitev glede na lego	BDP na preb. v evrih	Delitev glede na BDP	Zaključna delitev
Ciper	sredozemska	18.192	višji	sredozemska
Češka	srednjeevropska	9.758	višji	sred. z višjim BDP
Estonija	baltska	8.208	/	baltska
Madžarska	srednjeevropska	8.794	/	srednjeevropska
Latvija	baltska	5.642	nižji	baltska
Litva	baltska	6.020	nižji	baltska
Malta	sredozemska	11.499	višji	sredozemska
Poljska	srednjeevropska	6.385	nižji	srednjeevropska
Slovaška	srednjeevropska	7.082	/	srednjeevropska
Slovenija	srednjeevropska	13.834	višji	sred. z višjim BDP
Skupaj	/	24.900	/	/

Vir podatkov o BDP: Vlada RS, Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji

Med sredozemske države vključene v našo raziskavo uvrščamo le Ciper in Malto. Sta edini državi v katerih (glede na podatke v Tabeli 5.1.) so se anketiranci z večjo mero zadovoljstva odmaknili od povprečja in se opredelili z že skoraj navdušenjem nad priključitvijo EU. **S tem ne moremo potrditi zapisane predpostavke, da je percepirana raven kakovosti življenja leta 2004 na splošno nižja v sredozemskih državah.** Ker državi odstopata glede na BDP na prebivalca, je možen vpliv tudi tega. Zanimivo bi bilo preveriti, če je na drugih

družbeno pomembnih področjih življenja ali pri družbeno pomembnih tematikah prišlo do padca navdušenja zaradi priključitve EU ali pa se je spremenilo veliko bolj kot pri kakšni od komponent kakovosti življenja. Državi sta geografsko umaknjeni od srednjeevropskega vpliva, ki je zgodovinsko in kulturno zelo pomemben za ostalih osem.

Slovenijo in Slovaško smo označili kot državi brez državne kontinuitete. Pri Slovaški je zaznati več zadovoljstva po priključitvi EU kot Sloveniji (razlika med njima 10% in 15%). Razlike med Madžarsko in Poljska so nekoliko manjše (do 10%). Vendar kljub velikim razlikam znotraj obeh dvojic držav **je nekoliko nižji življenjski status leta 2004 percipiran na Madžarskem in Poljskem kot na Slovaškem in v Sloveniji**, s čemer smo potrdili našo predpostavko, da bodo spremembe percepcije (predvsem padci) zadovoljstva zaradi priključitve EU bolj značilni za Madžarsko in Poljsko, zaradi morebitne izgube nacionalne identitete in njenih pristojnosti zaradi državne kontinuitete v teh dveh nacijah. Ponovno moramo poudariti, da bi bilo zanimivo preveriti, če je do razlik prišlo zaradi priključitve EU ali zaradi sprememb na drugih družbeno pomembnih področjih življenja. S tem smo nekoliko dopolnili razlago razlik med državami EU10. Nam pa to stališče raziskovanja podatkov iz držav EU10 glede na državne kontinuitete ponuja novo možnost razlage, ki ni klasično opredeljena z njihovo lego in sosedskimi odnosi in vplivi.

Tabela 5.6: Kakovost življenja glede na BDP po državah leta 2004

Vrednost BDP	Države	nižji= x_2 (%)	x_2 - Skupaj (%)	višji= x_3 (%)	x_3 - Skupaj (%)
nižja	Latvija, Litva, Poljska	41,4	3,2	10,9	-1,5
srednja	Estonija, Madžarska, Slovaška	38,1	-0,1	13,3	0,9
višja	Češka, Malta, Slovenija, *Ciper	30,5	-7,7	18,7	6,3
Skupaj		38,2	/	12,4	/

Vir: Raziskava GfK

*Ciper - podatki so za leto 2005 in so informativne narave

Da bi raziskali razlike med državami smo oblikovali tabelo skupine držav glede na vrednosti BDP na prebivalca. **Vidno odstopanje od povprečja je leta**

2004 značilno za države z višjim BDP-jem. Vendar kot že omenjeno, bi lahko večji delež v te razlike prispevali prav Ciper in Malta.

Tabela 5.7: Kakovost življenja je nižja - analiza po državah leta 2004

Države	nižja (%)	Delitev glede na lego	Povprečje= x2 (%)	x ₂ - Skupaj (%)
Estonija	29,0	baltska	34,8	-3,4
Latvija	49,6	baltska		
Litva	25,9	baltska		
Češka	40,1	sred. z višjim BDP	34,7	-3,6
Slovenija	29,2	sred. z višjim BDP		
Madžarska	41,7	srednjeevropska	44,6	6,4
Poljska	48,6	srednjeevropska		
Slovaška	43,5	srednjeevropska		
*Ciper	16,7	sredozemska	26,3	-11,9
Malta	35,9	sredozemska		
Skupaj	38,2	/	/	/

Vir: Raziskava GfK

*Ciper - podatki so za leto 2005 in so informativne narave

Tabela 5.8: Kakovost življenja je višja - analiza po državah leta 2004

Države	višja (%)	Delitev glede na lego	Povprečje= x2 (%)	x ₂ - Skupaj (%)
Estonija	16,5	baltska	13,3	0,9
Latvija	11,1	baltska	13,3	
Litva	12,2	baltska	13,3	
Češka	10,5	sred. z višjim BDP	10,2	-2,2
Slovenija	9,9	sred. z višjim BDP	10,2	
Madžarska	2,6	srednjeevropska	10,9	-1,5
Poljska	9,5	srednjeevropska	10,9	
Slovaška	20,7	srednjeevropska	10,9	
*Ciper	27,6	sredozemska	27,3	14,9
Malta	26,9	sredozemska	27,3	
Skupaj	12,4	/	/	/

Vir: Raziskava GfK

*Ciper - podatki so za leto 2005 in so informativne narave

V Tabelah 5.6. in 5.7 smo predstavili vrednosti glede na delitve držav EU10 po legi in glede na BDP. **Percepirana kakovost življenja pri sredozemskih odstopa od povprečja, poleg tega nekoliko izstopa še**

skupina držav, ki smo jih po legi uvrstili med srednjeevropske z višjim BDP.

Povzetek 1: Povzetek rezultatov analize razlik leta 2004:

- a) Percepirana kakovosti življenja ni nižja v sredozemskih državah.
- b) Percepirana kakovosti življenja je nižja v državah z državno kontinuiteto.
- c) Odstopanje od povprečja je značilno za države z višjim BDP-jem.
- d) Odstopanje glede na percepirano kakovost življenja je značilno za sredozemski in nekoliko tudi skupina držav, ki smo jih po zgodovinsko-kulturni legi uvrstili med srednjeevropske z višjim BDP.

S podatki ESS zaradi metodoloških omejitev ni smiselno, da bi le za 6 držav EU10 delali tako natančno analizo, kot za raziskavo GfK. Poleg tega se po posameznih letih spreminja izbrani nabor držav EU10 vključenih v raziskave ESS, zato **je prvi in glavni rezultat analize razlike med državami EU10 Povzetek 1**, s čimer postane tudi izhodiščna točka raziskave za sledeče referenčne analize razlik.

6 Percepcija kakovosti življenja pred vstopom v EU (Marko Hrvatin, Tomaž Kramžar)

6.1 Pričakovanja v letu 2003 (Marko Hrvatin)

Začnimo preverjanje naše osnovne hipoteze in dosedanjih zaključkov na izbrani časovni točki, korak pred letom 2004, t.j. tik preden so se države priključile EU. V raziskavi GfK so anketiranci že leta 2003 odgovarjali kaj pričakujejo, da se bo zgodilo z življenjskim standardom po priključitvi EU čez 5 let. Ali se bo 1) bistveno poslabšal / bistveno nižji, 2) delno poslabšal / malo nižji, 3) enako kot je bil, 4) delno izboljšal / malo višji, 5) bistveno izboljšal / bistveno višji, 6) ne vem. Odgovore smo združili v tri razrede in jih predstavljamo v Tabeli 6.1. Za preverjanje naše osnovne hipoteze bomo preverili kakšno je stanje v povprečju v vseh državah deseterice, v posameznih državah in izpostavili najbolj izstopajoče podatke v pričakovanjih leta 2003 za čez 5 let.

Tabela 6.1: Kakovost življenja - pričakovanja leta 2003

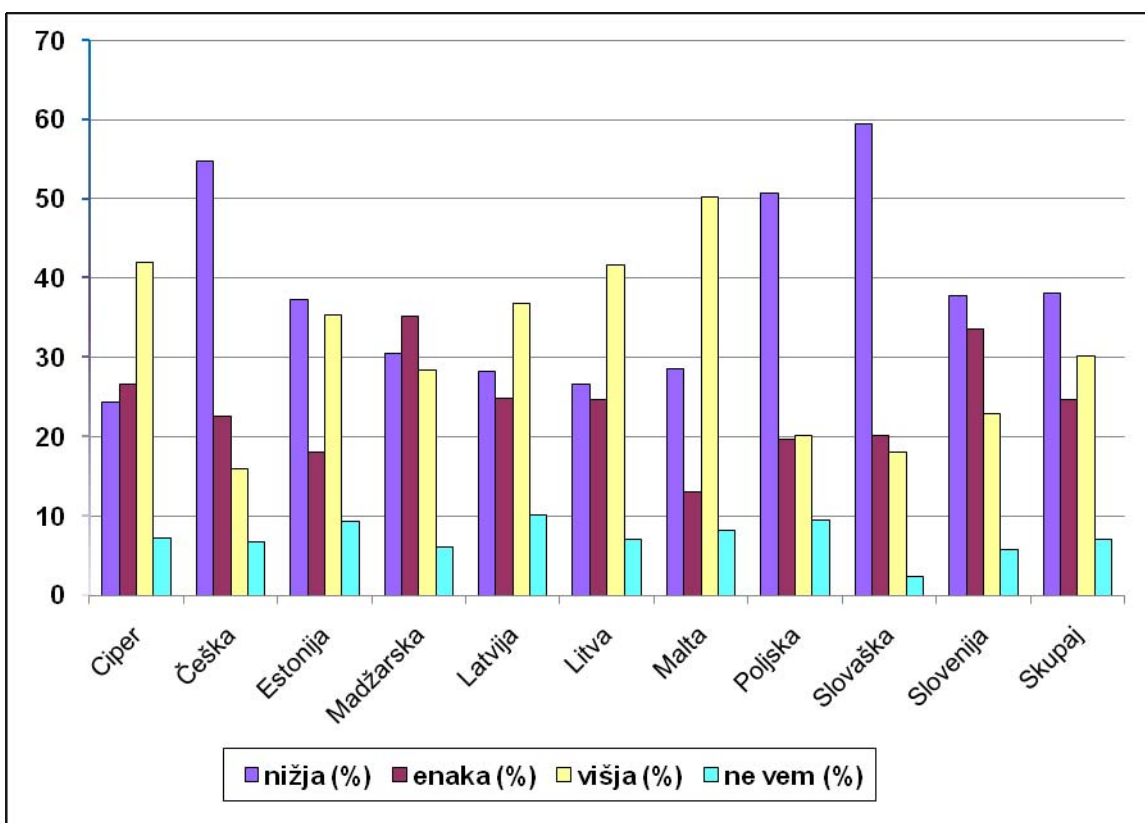
Države	nižja (%)	enaka (%)	višja (%)	ne vem (%)
Ciper	24,3	26,6	42,0	7,2
<i>x - Skupaj</i>	-13,8	2,0	11,9	0,1
Češka	54,7	22,6	15,9	6,8
<i>x - Skupaj</i>	16,6	-2,0	-14,2	-0,3
Estonija	37,3	18,0	35,4	9,3
<i>x - Skupaj</i>	-0,8	-6,6	5,3	2,2
Madžarska	30,5	35,2	28,4	6,0
<i>x - Skupaj</i>	-7,6	10,6	-1,7	-1,1
Latvija	28,2	24,9	36,8	10,1
<i>x - Skupaj</i>	-9,9	0,3	6,7	3,0
Litva	26,6	24,7	41,7	7,1
<i>x - Skupaj</i>	-11,5	0,1	11,6	0,0
Malta	28,5	13,1	50,3	8,1
<i>x - Skupaj</i>	-9,6	-11,5	20,2	1,0
Poljska	50,7	19,6	20,2	9,4
<i>x - Skupaj</i>	12,6	-5,0	-9,9	2,3
Slovaška	59,5	20,1	18,0	2,4
<i>x - Skupaj</i>	21,4	-4,5	-12,1	-4,7

Slovenija	37,7	33,5	22,9	5,8
<i>x - Skupaj</i>	<i>-0,4</i>	<i>8,9</i>	<i>-7,2</i>	<i>-1,3</i>
Skupaj	38,1	24,6	30,1	7,1

Vir: Raziskava GfK

Glede kakovosti življenja v državah EU10 pred vstopom v EU ob koncu leta 2003 je 38,1% anketirancev iz držav EU10 v raziskavi GfK trdilo, da bo v njihovi državi po vstopu v EU nižja, 30,1% jih je trdilo, da bo višja, 24,6% da bo enaka. Na prvi pogled lahko opazimo, da obstajajo razlike med državami in nekoliko večje kot pri oceni stanja leta 2004. Razlike, ki pri prvem pregledu pojmujejo kot znatne in omembe vredne, smo določili ponovno z mejo več ali približno 10% različne od povprečja držav EU10.

Slika 6.1: Kakovost življenja - pričakovanja leta 2003

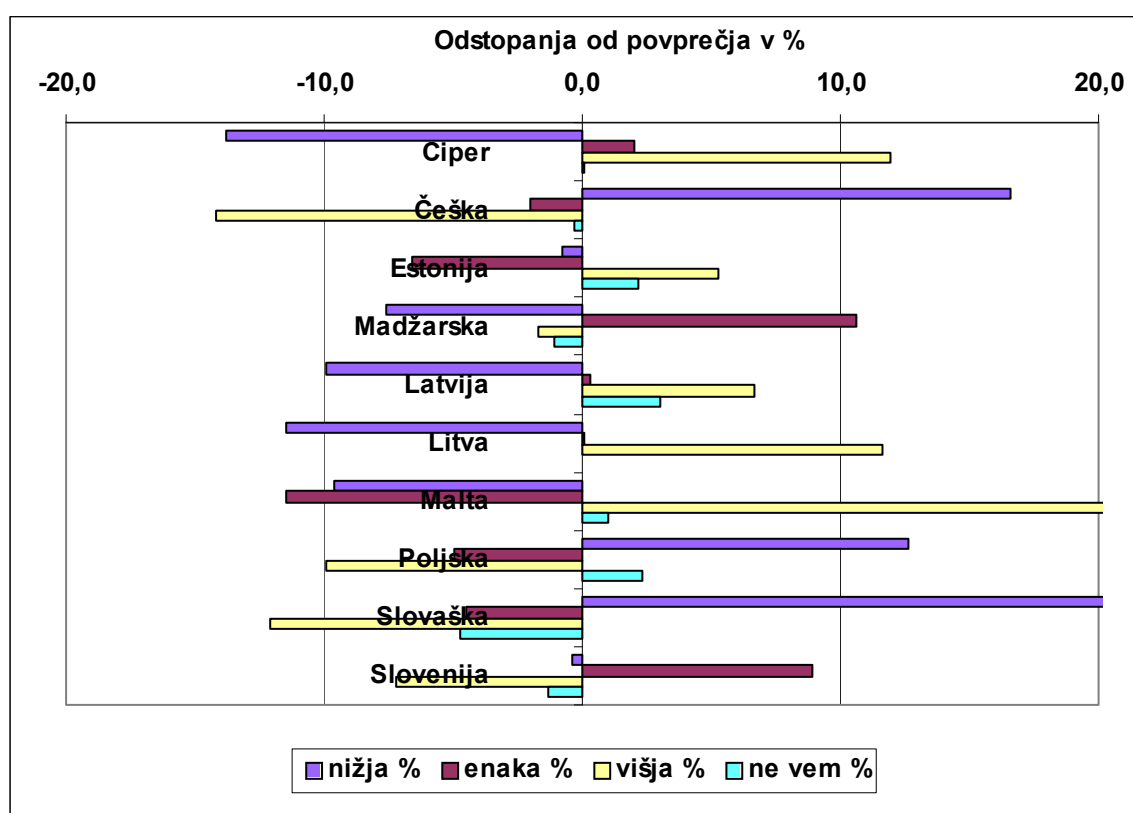

Vir: Raziskava GfK

Da bo kakovost življenja po priključitvi EU nižja, je trdilo 59,5% vprašanih na Slovaškem (za 21,4% več od povprečja), 54,7% na Češkem (za 16,6% več od povprečja), 50,7% na Poljskem (za 12,6% več od povprečja), vrednosti nižje od

povprečja so bile izmerjene na Cipru s 24,3% (za 13,8%), Litvi s 26,6% (za 11,5%), Latviji z 28,2% (za 9,9%) in Malti z 28,5% (za 9,6%). Da bo kakovost življenja po priključitvi EU višja, je trdilo visokih 50,3% anketirancev na Malti (20,2% več od povprečja), najmanj v višjo kakovost življenja po priključitvi EU verjamejo na Češkem s 15,9% (za 14,2% manj od povprečja) in Slovaškem z 18,0% (za 12,1% manj od povprečja). Z namenom bolj pregledne predstavitve rezultatov analize pričakovanj leta 2003 smo oblikovali sliko 6.1 in sliko 6.2.

Slika 6.2: Odstopanja po državah pred vstopom v EU - pričakovanja leta 2003

Vir: Raziskava GfK

Iz slike 6.2 smo sestavili tabelo 6.2. V tabeli 6.2 smo sešteli v absolutno vsoto razlik po posameznih državah.

Tabela 6.2: Seštevek **absolutnih** razlik glede na povprečje EU10 leta 2003 - pričakovanja

Države	<i>x</i> - Skupaj nižja (abs. v %)	<i>x</i> - Skupaj enaka (abs. v %)	<i>x</i> - Skupaj višja (abs. v %)	<i>x</i> - Skupaj ne vem (abs. v %)	Σ abs % <i>x</i> - Skupaj (v %)
Ciper	13,8	2,0	11,9	0,1	27,8
Češka	16,6	2,0	14,2	0,3	33,1
Estonija	0,8	6,6	5,3	2,2	14,9
Madžarska	7,6	10,6	1,7	2,2	22,1
Latvija	9,9	0,3	6,7	3,0	19,9
Litva	11,5	0,1	11,6	0,0	23,2
Malta	9,6	11,5	20,2	1,0	42,3
Poljska	12,6	5,0	9,9	2,3	29,8
Slovaška	21,4	4,5	12,1	4,7	42,7
Slovenija	0,4	8,9	7,2	1,3	17,8
Skupaj	0	0	0	0	27,4

Vir: Raziskava GfK

Glede na izbran kriterij, seštevek absolutne vrednosti odstopanj deležev odgovorov držav, obstajajo razlike v večini držav (7/10-h) za približno 25% in več. Zato govorimo, da obstajajo znatne razlike v percepciji kakovosti življenja med državami EU10 glede na rezultate raziskave GfK o pričakovanjih v letu 2003 za obdobje čez 5 let. Povprečna vrednost seštevkov absolutnih vrednosti odmikov odgovorov je 27,4 %. S tem potrjujemo Zaključek 1 in Zaključek 2.

Kakšno je bilo mnenje anketirancev v raziskavi ESS v letu 2002 pred vstopom v EU, prikazuje Tabela 6.3. Anketiranci so odgovarjali na vprašanje katera od navedenih možnosti je najbližje temu, kako ocenjujete dohodke vašega gospodinjstva danes.

Tabela 6.3: Kakovosti življenja - dohodek EU10 (ESS1)

Država		zagotavlja udobje (%)	se shaja (%)	je težko (%)	je zelo težko (%)
Češka	N	129	702	396	103
	Delež	9,7	52,8	29,8	7,7
	<i>x</i> - Skupaj	-4,1	3,2	0,1	0,8
Madžarska	N	109	822	554	195
	Delež	6,5	49,0	33,0	11,5

	<i>x – Skupaj</i>	-7,3	-0,6	3,3	4,6
Poljska	N	104	1061	816	120
	Delež	5,0	50,5	38,8	5,7
	<i>x – Skupaj</i>	-8,8	0,9	9,1	-1,2
Slovenija	N	575	699	199	41
	Delež	38,0	46,2	13,1	2,7
	<i>x – Skupaj</i>	24,2	-3,4	-16,6	-4,2
Skupaj	N	917	3284	1965	459
	Delež	13,8	49,6	29,7	6,9

Vir: Raziskava ESS1-2002

Z oceno kakovosti življenja, preko ocene o dohodku gospodinjstva (da zagotavlja udobje) so najbolj zadovoljni v Sloveniji (38,0%). Da dohodek v najmanjši meri zagotavlja udobje je značilno za Poljsko (5,0%). Ker so za nas zanimive samo države iz EU10 vključene v raziskavo smo jih navedli le štiri. Značilno odstopajo podatki za Slovenijo in Poljsko, kar je polovica držav! Za to lahko trdimo, da obstajajo razlike v percepciji.

Zaključek 4: Na podlagi rezultatov raziskave ESS1 za leto 2002 trdimo, da je **percepcija kakovosti življenja med državami EU10 različna.**

Takšen zaključek je nasproten zaključku glede na podatke iz raziskave ESS2, kjer smo trdili, da ne moremo govoriti o razlikah v percepciji kakovosti življenja med državami EU10. Prav zato nas zanima, kakšni bodo podatki za leto v ostalih dostopnih raziskavah, še posebno za leto 2006.

6.2 Razlike v percepciji kakovosti življenja pred vstopom v EU (Tomaž Kramžar)

Štiri iztočnice za interpretacijo razlik med sklopi držav smo natančno opisali že pri podatkih za leto 2004. Če jih preverimo še glede na pričakovanja v letu 2003 po izbranih kriterijih na podlagi podatkov iz raziskave GfK sledi:

a) v Sredozemskih državah Ciper in Malta so se anketiranci z večjo mero zadovoljstva odmaknili od povprečja EU10, vendar lahko v manjši meri govorimo o navdušenju kot je bilo to zaznati pri podatkih o oceni stanja leta 2004.

b) Slovenijo in Slovaško smo označili kot državi brez državne kontinuitete. Za Slovaško je značilen višji odstotek anketirancev pri odgovoru, da predvidevajo nižjo kakovost življenja čez 5 let (20% več kot Slovenija). Razlika je pri tej mnenjski skupini med Madžarsko in Poljska podobno za 20% različna kot leta 2004. Podobno se odstotek veljavnih odgovorov, da bo kakovost življenja višja, ni grupiral med ti dvojici držav. Za to ugotavljamo, da ni razlik med sklopoma držav glede na prisotnost državne kontinuitete.

c) Če države razdelimo glede na BDP, je percepcija pričakovanja spremembe kakovosti življenja v vseh skupinah držav podobna (glej Tabelo 6.4).

d) Razlike med državami glede na lego in BDP so glede pričakovanj leta 2003 večja kot leta 2004. Od povprečja pričakovanj leta 2003 odstopata skupina sredozemskih in držav Srednje Evrope z višjim BDP (glej Tabelo 6.5).

Tabela 6.4: Kakovost življenja glede na BDP - pričakovanja leta 2003

Vrednost BDP	Države	*nižja= x ₂ (%)	x ₂ - Skupaj (%)	*višja= x ₃ (%)	x ₃ - Skupaj (%)
nižja	Latvija, Litva, Poljska	35,9	-2,2	30,1	0,0
srednja	Estonija, Madžarska, Slovaška	41,7	3,6	30,1	0,0
višja	Češka, Malta, Slovenija, Ciper	36,3	-1,8	32,8	2,7
Skupaj		38,1	/	30,1	/

* Vir: Raziskava GfK

Tabela 6.5: Kakovost življenja glede na lego - pričakovanja leta 2003

Skupina držav	nižji (%)	Skupina - Skupaj (%)	višji (%)	Skupina - Skupaj (%)
Baltske	31,5	-6,6	35,2	5,1
sred. z višjim BDP	46,2	8,1	19,4	-10,7
srednjeevropske	46,1	8,0	25,0	-5,1
sredozemske	26,4	-11,7	46,2	16,1
Skupaj	38,1	/	30,1	/

* Vir: Raziskava GfK

Povzetki 2: Povzetek rezultatov analize razlik pričakovanj leta 2003:

- a) Percepirana kakovosti življenja ni nižja v sredozemskih državah.
- b) Ugotavljamo, da ni razlik med obema sklopoma držav glede na prisotnost državne kontinuitete v njihovi zgodovini.
- c) Odstopanje od povprečja ni značilno za države z višjim BDP-jem.
- d) Odstopanje glede na percepirano kakovost življenja je značilno za sredozemski, nekoliko tudi za skupino držav, ki smo jih po zgodovinsko-kulturni legi uvrstili med srednjeevropske z višjim BDP.

Da bi le za 4 od držav EU10 delali tako natančno analizo razlik s podatki iz raziskave ESS1, kot smo to storili s podatki iz raziskave GfK, zaradi metodoloških omejitev ni smiselno.

7 Preverjanje dobljenih rezultatov (Marko Hrvatin, Tomaž Kramžar)

7.1 Percepcija kakovosti življenja leta 2006 (Marko Hrvatin)

S tem poglavjem prehajamo k predstavitvi podatkov raziskave GfK na tretji časovni točki, ki smo jo izbrali. Dve leti in pol po vključitvi v EU je bilo v devetih državah postavljeno enako raziskovalno vprašanje ... ali menite, da se je po vstopu npr. Slovenije, v Evropsko Unijo življenjski standard: 1) bistveno poslabšal / bistveno nižji, 2) delno poslabšal / malo nižji,... Odgovore smo združili v tri razrede, za Litvo navajamo podatke za leto 2005, ker leta 2006 raziskava ni bila izvedena.

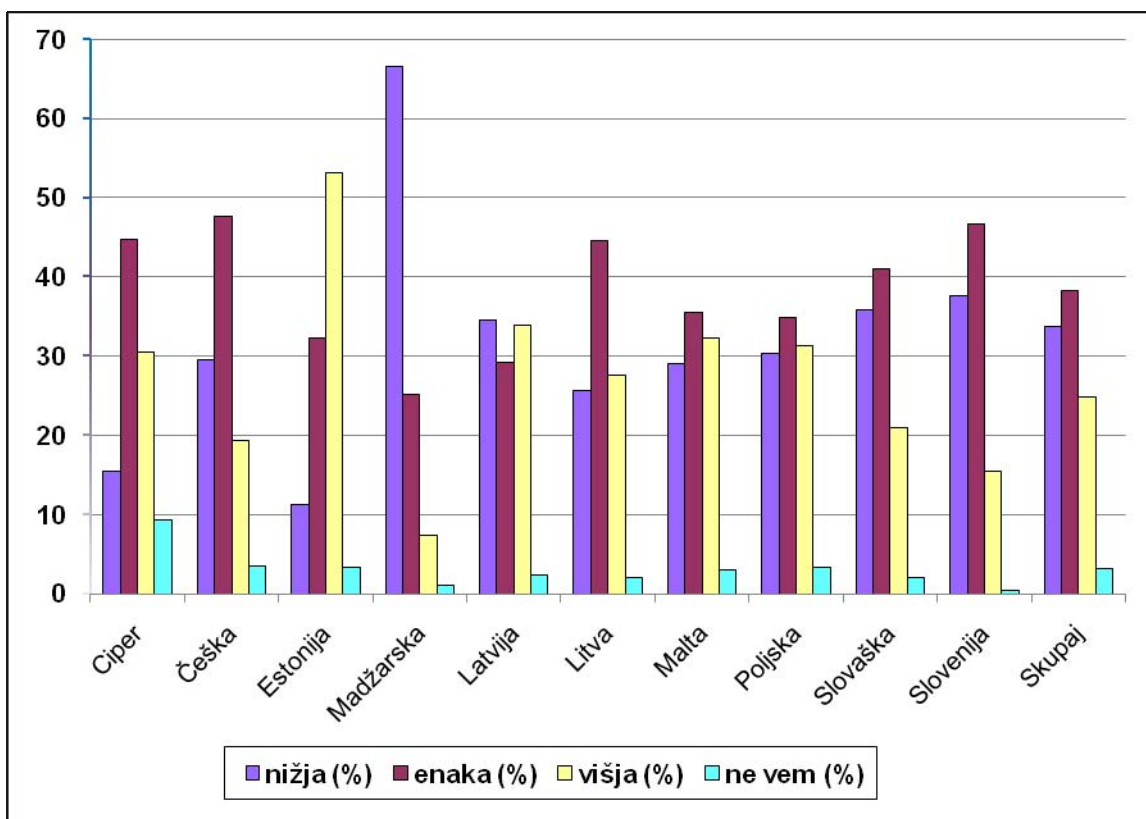
Tabela 7.1: Kakovost življenja leta 2006

Države	nižja (%)	enaka (%)	višja (%)	ne vem (%)
Ciper	15,4	44,7	30,5	9,3
<i>x - Skupaj</i>	-18,3	6,4	5,7	6,1
Češka	29,5	47,7	19,3	3,5
<i>x - Skupaj</i>	-4,2	9,4	-5,5	0,3
Estonija	11,2	32,3	53,1	3,3
<i>x - Skupaj</i>	-22,5	-6,0	28,3	0,1
Madžarska	66,5	25,2	7,3	1,0
<i>x - Skupaj</i>	32,8	-13,1	-17,5	-2,2
Latvija	34,6	29,2	33,9	2,3
<i>x - Skupaj</i>	0,9	-9,1	9,1	-0,9
*Litva	25,7	44,6	27,6	2,1
<i>x - Skupaj</i>	-8,0	6,3	2,8	-1,1
Malta	29,1	35,5	32,3	3,0
<i>x - Skupaj</i>	-4,6	-2,8	7,5	-0,2
Poljska	30,4	34,9	31,3	3,3
<i>x - Skupaj</i>	-3,3	-3,4	6,5	0,1
Slovaška	35,9	41,0	21,0	2,1
<i>x - Skupaj</i>	2,2	2,7	-3,8	-1,1
Slovenija	37,6	46,6	15,4	0,4
<i>x - Skupaj</i>	3,9	8,3	-9,4	-2,8
Skupaj	33,7	38,3	24,8	3,2

Vir: Raziskava GfK

*Litva - podatki so za leto 2005 in so informativne narave

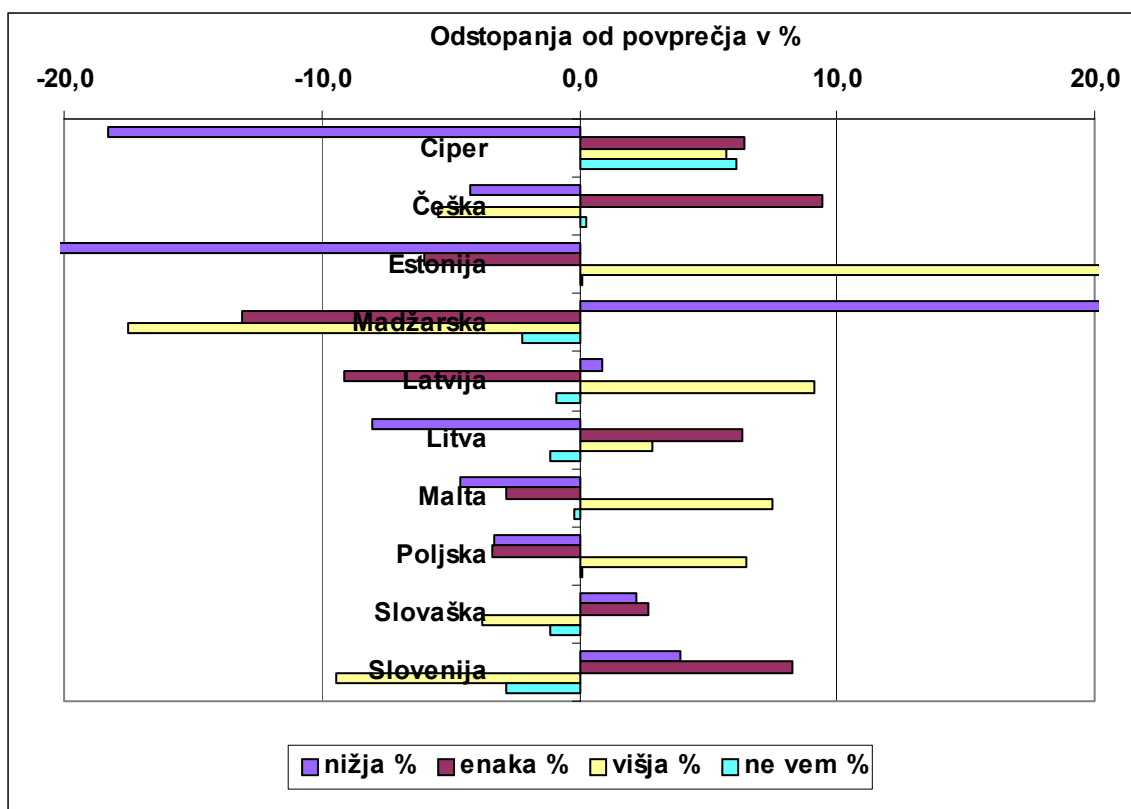
Slika 7.1: Kakovost življenja leta 2006

Vir: Raziskava GfK

Z namenom bolj pregledne predstavitve rezultatov analize percepcije kakovosti življenja smo za leto 2006 oblikovali grafikona slika 7.1 in slika 7.2. Leta 2006 je 33,7% anketirancev odgovorilo, da je kakovost življenja v njihovi državi po vstopu v EU nižja, 24,8% da je višja, 38,3% da je ostala enaka. Da bo kakovost življenja po priključitvi EU nižja, je trdilo 66,5% vprašanih na Madžarskem (za 32,8% več od povprečja), najnižje vrednosti so bile izmerjene v Estoniji (za 22,5%) in na Cipru (za 18,3%). Da je po priključitvi EU višja, je trdilo visokih 53,1% anketirancev v Estoniji (28,3% več od povprečja) in 33,9% v Latviji (9,1% več od povprečja). Vrednosti nižje od povprečja so bile izmerjene na Madžarskem s 7,3% (za 17,5% manj od povprečja) in Sloveniji s 15,4% (za 9,4% manj od povprečja).

Slika 7.2: Odstopanja v državah EU10 po vstopu v EU leta 2006

Vir: Raziskava GfK

V dveh od držav EU10 je za več kot 10% od povprečja različna vrednost kakovosti življenja pri odgovorih, da je po priključitvi EU kakovost življenja nižja. Zato lahko trdimo, da je leta 2006 percepcija kakovosti življenja med državami masovne širitve EU različna, glede na rezultate raziskave GfK za leto 2006 (glej sliko 7.1 in 7.2). Razlika v izmerjenih vrednostih med Madžarsko (66,5%) in Estonijo (11,2%) je več kot 55%. Pri odgovorih, da je leta 2006 kakovost življenja enaka, se odgovori med državami razlikujejo za približno 22%. Pri odgovorih, da bo višja, pa je razlika med Estonijo (53,1%) in Madžarsko (7,3%) 45,8%. Kljub temu, da se odgovori, da je kakovost življenja nižja leta 2006 znatno ne razlikujejo med državami, so pri ostalih odgovorih razlike dovolj velike, da lahko trdimo, da je percepcija kakovosti življenja med državami masovne širitve EU različna, glede na rezultate raziskave GfK za leto 2006.

S tem ponovno potrjujemo Zaključek 1, da **je percepcija kakovosti življenja med državami masovne širitve EU različna, kar pomeni da so**

zaključki treh obravnavanih raziskav GfK enaki, tako pričakovanja pred priključitvijo EU, leta 2004 in nekaj let po priključitvi.

Tabela 7.2: Seštevek absolutnih razlik glede na povprečje EU10 leta 2006

Države	<i>x - Skupaj nižja</i> (abs. v %)	<i>x - Skupaj enaka</i> (abs. v %)	<i>x - Skupaj višja</i> (abs. v %)	<i>x - Skupaj ne vem</i> (abs. v %)	Σ abs % <i>x - Skupaj</i> (v %)
Ciper	18,3	6,4	5,7	6,1	36,5
Češka	4,2	9,4	5,5	0,3	19,4
Estonija	22,5	6,0	28,3	0,1	56,9
Madžarska	32,8	13,1	17,5	2,2	65,6
Latvija	0,9	9,1	9,1	0,9	20,0
*Litva	8,0	6,3	2,8	1,1	18,2
Malta	4,6	2,8	7,5	0,2	15,1
Poljska	3,3	3,4	6,5	0,1	13,3
Slovaška	2,2	2,7	3,8	1,1	9,8
Slovenija	3,9	8,3	9,4	2,8	24,4
Skupaj	0	0	0	0	27,9

Vir: Raziskava GfK

Glede na izbran kriterij, seštevek absolutne vrednosti odstopanj deležev odgovorov držav, obstajajo razlike v polovici držav (5/10-h) za 25% in ker je še za dve državi seštevek večji od 50%, trdimo, da **obstajajo znatne razlike v percepciji kakovosti življenja med državami EU10 glede na rezultate raziskave GfK za leto 2006**, kar je enako zaključku analize za leto 2004, kot tudi pričakovanjem leta 2003. Povprečna vrednost seštevka absolutnih vrednosti odmikov odgovorov je 27,9%, kar je podobno kot leta 2004 (24,3%) in pričakovanjih leta 2003 (27,4%).

Leta 2006 so anketiranci v raziskavi ESS3 ponovno odgovarjali na vprašanje, katera od navedenih možnosti je najbližje temu, kako ocenjujete dohodke vašega gospodinjstva danes.

Tabela 7.3: Kakovost življenja - dohodek EU10 (ESS3)

Država		zagotavlja udobje (%)	se shaja (%)	je težko (%)	je zelo težko (%)
Ciper	N	218	518	221	29
	Delež	22,2	52,5	22,4	2,9
		6,4	1,0	-3,1	-4,3
Estonija	N	133	900	337	115
	Delež	9,0	60,6	22,7	7,7
	<i>x – Skupaj</i>	-6,8	9,1	-2,8	0,5
Madžarska	N	91	726	489	198
	Delež	6,2	48,3	32,5	13,2
	<i>x – Skupaj</i>	-9,6	-3,2	7,0	6,0
Poljska	N	106	999	549	55
	Delež	6,2	58,5	32,1	3,2
	<i>x – Skupaj</i>	-9,6	7,0	6,6	-4,0
Slovenija	N	655	622	141	37
	Delež	45,1	42,7	9,7	2,5
	<i>x – Skupaj</i>	29,3	-8,8	-15,8	-4,7
Slovaška	N	191	796	518	205
	Delež	11,1	46,6	30,3	12,0
	<i>x – Skupaj</i>	-4,7	-4,9	4,8	4,8
Skupaj	N	1394	4561	2255	639
	Delež	15,8	51,5	25,5	7,2

Vir: Raziskava ESS3-2006

Z oceno kakovosti življenja, preko ocene o dohodku gospodinjstva, da zagotavlja udobje, so najbolj zadovoljni v Sloveniji (45,1%) in na Cipru (22,2%). Da dohodek v najmanjši meri zagotavlja udobje je značilno za Madžarsko (6,2%) in Poljsko (6,2%). Najmanj so zadovoljni na Madžarskem in Slovaškem, kjer jih 13,2% in 11,1% ugotavlja, da je zaradi dohodkov gospodinjstva zelo težko. Značilno odstopajo podatki za Slovenijo, za skoraj 10% odstopajo še tri od skupno šestih držav, zato trdimo, da obstajajo **razlike v percepciji kakovosti življenja med državami EU10 glede na rezultate raziskave ESS3 za leto 2006.**

Kot zanimivost dodajamo še analizo odgovorov na vprašanje, kako ste zadovoljni z vašim sedanjim življenjskim standardom za leto 2006 iz raziskave ESS3, označeno v Tabeli 5.3 kot spremenljivka: kakovost življenja, pri primerjavi odvisnih spremenljivk GfK in ESS. Kot omenjeno prehodni dve leti tega vprašanja

ni bilo v vprašalniku v ESS1 in ESS2, kar bi nam omogočilo idealno primerjavo med raziskavami ESS in GfK.

Tabela 7.4: Kakovost življenja EU10 (ESS3)

Država		nezadovoljni (%)	neopredeljeni (%)	zadovoljni (%)
Ciper	N	41	307	633
	Delež	4,2	31,3	64,5
	<i>x – Skupaj</i>	-10,3	-6,4	16,7
Estonija	N	266	624	608
	Delež	17,8	41,7	40,6
	<i>x – Skupaj</i>	3,3	4,0	7,2
Madžarska	N	337	649	530
	Delež	22,2	42,8	35,0
	<i>x – Skupaj</i>	7,7	5,1	-12,3
Poljska	N	254	646	810
	Delež	14,9	37,8	47,3
	<i>x – Skupaj</i>	0,4	0,1	-0,5
Slovenija	N	155	494	822
	Delež	10,5	33,6	55,9
	<i>x – Skupaj</i>	-4,0	-4,1	8,1
Slovaška	N	242	638	850
	Delež	14,0	36,9	49,1
	<i>x – Skupaj</i>	-0,5	-0,8	1,3
Skupaj	N	1041	2712	3443
	Delež	14,5	37,7	47,8

Vir: Raziskava ESS3-2006

Najbolj so bili zadovoljni na Cipru (64,5% zadovoljnih) in Sloveniji (55,9% zadovoljnih). Najmanj zadovoljni so na Madžarskem (35,0% zadovoljnih) in Estoniji (40,6% zadovoljnih) (glej Tabelo 7.4). Odstopanja v vrednosti odgovorov so redka, le za Ciper več kot 10%. Ker po dveh kriterijih odstopa samo Ciper **ne moremo govoriti o razlikah v percepciji kakovosti življenja med državami EU10 na podlagi podatkov ESS3 o kakovosti življenja**. Tak zaključek je skladen z Zaključkom 3, v raziskavah ESS pa smo dobili nasprotno zaključke leta 2002 in 2006.

7.2 Razlike v percepciji kakovosti življenja leta 2006 (Tomaž Kramžar)

Če naredimo analizo na podlagi štirih iztočnic za interpretacijo razlik med sklopi držav za leto 2006 na podlagi podatkov GfK lahko trdimo:

a) V sredozemskih državah so se anketiranci z večjo mero zadovoljstva odmaknili od povprečja EU10, vendar lahko v manjši meri govorimo o navdušenju kot je bilo to zaznati pri podatkih o oceni stanja leta 2004.

b) Za Slovenijo in Slovaško kot državi brez državne kontinuitete je zaznati več zadovoljstva po priključitvi EU, nekoliko nižji odgovori so značilni za Slovenijo. Tudi za Poljsko in Češko se odgovori ne razlikujejo prav posebno. Zelo odstopa Madžarska, tako da trdimo, da ni razlik med obema sklopoma držav glede za njih prisotno državno kontinuiteto, ker za posamezne skupine držav niso značilni različni podatki.

c) Sklopi držav se glede na BDP razlikujejo med sabo (glej Tabelo 7.5). Po teoretski predpostavki bi pričakovali višje stopnje zadovoljstva v državah z višjo stopnjo ekonomske razvitosti.

d) Glede na zgodovinsko-kulturno lego države pri percepciji kakovosti življenja leta 2006 odstopajo baltske države (glej Tabelo 7.6). Glede na leto 2004 ponovno odstopajo sicer tudi sredozemske države, kot tudi srednjeevropske.

Tabela 7.5: Kakovost življenja glede na BDP - leta 2006

Vrednost BDP	Države	nižja= x_2 (%)	x_2 - Skupaj (%)	višja= x_3 (%)	x_3 - Skupaj (%)
nižja	Latvija, *Litva, Poljska	30,2	-3,5	30,9	6,1
srednja	Estonija, Madžarska, Slovaška	37,9	4,2	27,1	2,3
višja	Češka, Malta, Slovenija, Ciper	27,9	-5,8	24,4	-0,4
Skupaj		33,7	/	24,8	/

Vir: Raziskava GfK

*Litva - podatki so za leto 2005 in so informativne narave

Tabela 7.6: Kakovost življenja glede na lego - v letu 2006

Skupina držav	nižja (%)	Skupina - Skupaj (%)	višja (%)	Skupina - Skupaj (%)
Baltske	23,8	-9,9	38,2	13,4
sred. z višjim BDP	33,6	-0,2	17,4	-7,5
srednjeevropske	44,3	10,6	19,9	-4,9
sredozemske	22,3	-11,5	31,4	6,6
Skupaj	33,7	/	24,8	/

Vir: Raziskava GfK

Če povzetke primerjamo s Povzetki 1 in 2 lahko potrdimo skladnost s podatki za leto 2004 in s predvidevanji leta 2003 v dveh primerih: da a) percepirana kakovost življenja ni nižja v sredozemskih državah in b) da odstopanje glede na percepirano kakovost življenja ni značilno le za sredozemski ampak, tokrat zelo značilno tudi za skupino držav, ki smo jih po zgodovinsko-kulturni legi uvrstili med srednjeevropske z višjim BDP. Odstopanje od povprečja ni značilno za države z višjim BDP-jem, kot tudi ni razlik med obema sklopoma držav glede na prisotnost državne kontinuitete v njihovi zgodovini, kar je skladno s podatki za leto 2003 in ponovno v nasprotju s podatki s ključne točke analize leta 2004.

7.3 Pričakovanja v letu 2006 (Tomaž Kramžar)

Anketiranci so leta 2006 v raziskavi GfK odgovarjali na vprašanje kaj se bo zgodilo s kakovostjo življenja čez 5 let, kar ponuja zanimiv vpogled v leto 2011. Podatki so predstavljeni v Tabeli 7.7.

Tabela 7.7: Kakovost življenja - pričakovanja leta 2006

Države	nižja (%)	enaka (%)	višja (%)	ne vem (%)
Ciper	14,5	41,4	32,0	12,0
<i>x - Skupaj</i>	-10,5	11,9	-6,7	5,3
Češka	23,6	34,1	35,3	6,9
<i>x - Skupaj</i>	-1,4	4,6	-3,4	0,2
Estonija	4,6	15,8	72,8	6,8
<i>x - Skupaj</i>	-20,4	-13,7	34,1	0,1
Madžarska	52,5	22,7	21,7	3,1

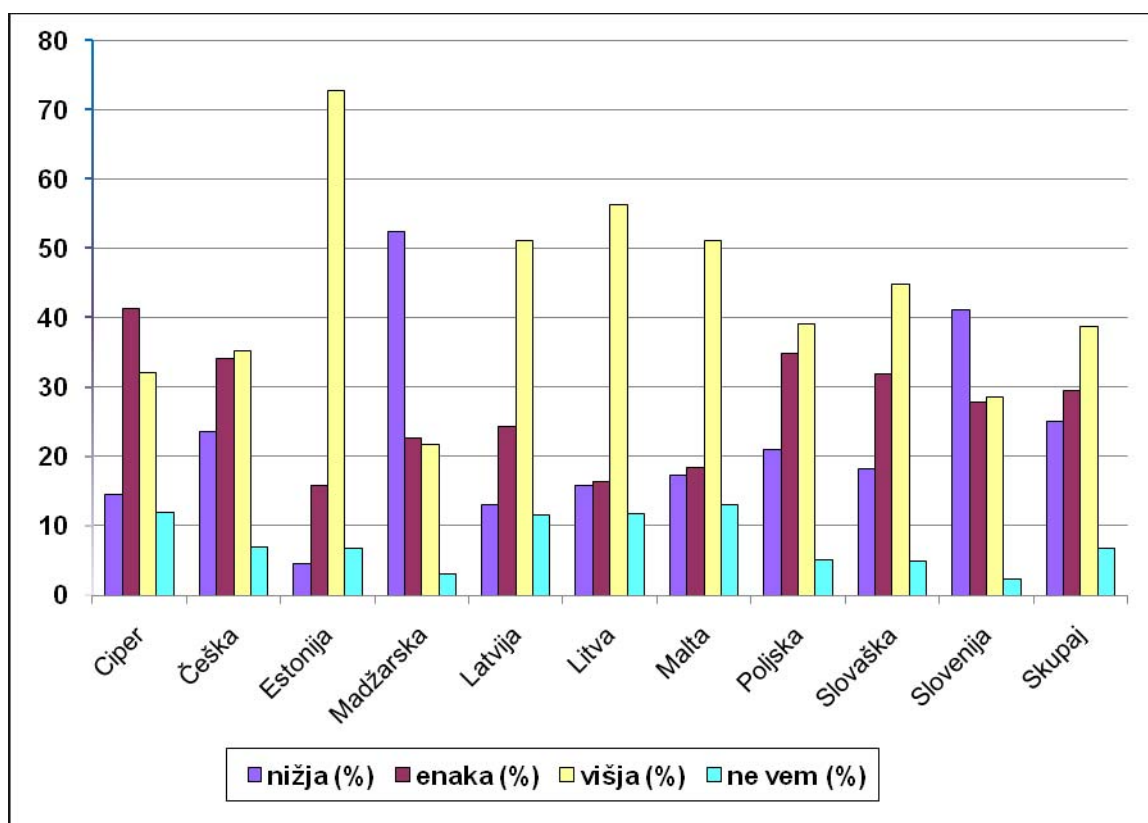
<i>x - Skupaj</i>	27,5	-6,8	-17,0	-3,6
Latvija	13,1	24,3	51,1	11,5
<i>x - Skupaj</i>	-11,9	-5,2	12,4	4,8
Litva	15,8	16,3	56,3	11,7
<i>x - Skupaj</i>	-9,2	-13,2	17,6	5,0
Malta	17,3	18,4	51,2	13,1
<i>x - Skupaj</i>	-7,7	-11,1	12,5	6,4
Poljska	20,9	34,9	39,1	5,1
<i>x - Skupaj</i>	-4,1	5,4	0,4	-1,6
Slovaška	18,3	31,9	44,9	4,9
<i>x - Skupaj</i>	-6,7	2,4	6,2	-1,8
Slovenija	41,2	27,8	28,6	2,3
<i>x - Skupaj</i>	16,2	-1,7	-10,1	-4,4
Skupaj	25,0	29,5	38,7	6,7

Vir: Raziskava GfK

*Litva - podatki so za leto 2005 in zgolj informativne narave

Glede kakovosti življenja v državah EU10 čez 5 let je leta 2006 25,0% anketirancev iz držav EU10 predvidevalo, da bo kakovost življenja v njihovi državi sedem let po vstopu v EU nižja, 38,7% jih je trdilo, da bo višja, 29,5% da bo enaka. Na prvi pogled lahko opazimo, da obstajajo razlike med državami in celo mogoče nekoliko večje kot pri predvidevanjih leta 2003. Razlike, ki pri prvem pregledu pojmujejo kot znatne in omembe vredne, smo določili ponovno z mejo več ali približno za 10% različne od povprečja držav EU10.

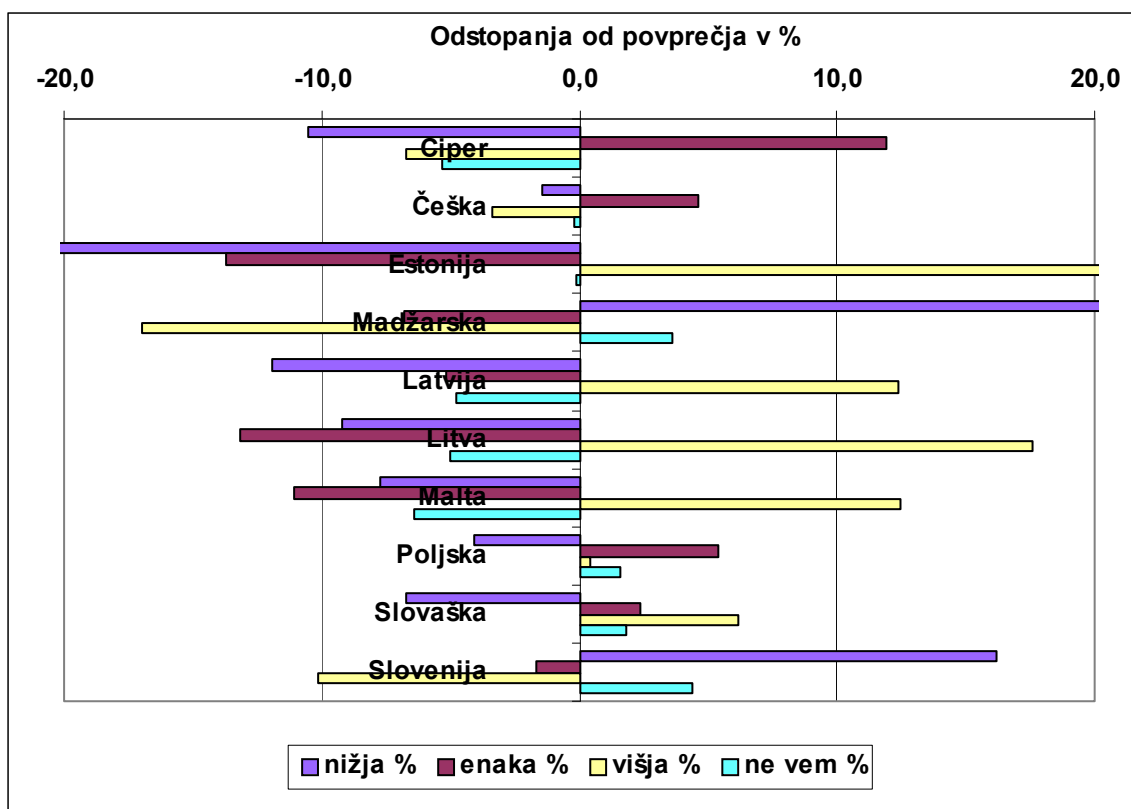
Slika 7.3: Kakovost življenja v državah EU10 - pričakovanja leta 2006

Vir: Raziskava GfK

Z namenom bolj pregledne predstavitve rezultatov analize percepcije pričakovanj za obdobje čez 5 let smo oblikovali sliko 7.3 in sliko 7.4. Da bo kakovost življenja po priključitvi EU nižja je trdilo 52,5% vprašanih na Madžarskem (za 27,5% več od povprečja), 41,2% v Sloveniji (za 16,2% več od povprečja), vrednosti nižje od povprečja so bile izmerjene v Estoniji s 4,6% (za 20,4% manj), Cipru s 14,5% (za 10,5% manj), Latviji s 13,1% (za 11,9% manj) in Litvi s 15,8% (za 9,2% manj). Podobno, ampak logično obratno sorazmerno so anketiranci odgovarjali v vseh državah razen Cipra. Da bo kakovost življenja čez pet let višja, jih je trdilo leta 2006 visokih 72,8% anketirancev v Estoniji (34,1% več od povprečja), 51,1% na Malti, 56,3% v Litvi, 51,1% v Latviji. Najmanj v višjo kakovost življenja čez pet let verjamejo na Madžarskem z 21,7% in v Sloveniji z 28,6%.

Slika 7.4: Odstopanja v državah EU10 - pričakovanja leta 2006

Vir: Raziskava GfK

Slika 7.4 kaže vso razsežnost raznolikosti odgovorov med državami EU10. Menimo, da do sedaj še nismo obravnavali tako raznolikega področja kot je pričujoče. Zato lahko trdimo skladno z Zaključkom 1, da je percepcija kakovosti življenja leta 2006 za obdobje čez 5 let med državami masovne širitve EU različna, saj je v sedmih od držav EU10 ugotovljena od povprečja različno percepirana kakovost življenja. Pri odgovorih, da bo višja, pa je razlika med Estonijo (72,8%) in Madžarsko (21,7%) 50%, kar dodatno potrjujejo raziskovalno hipotezo, tudi pri vprašanih zastavljenih leta 2006 o pričakovanjih čez 5 let.

Tabela 7.8: Seštevek absolutnih razlik glede na povprečje EU10 leta 2006 - pričakovanja

Države	<i>x</i> - Skupaj nižja (abs. v %)	<i>x</i> - Skupaj enaka (abs. v %)	<i>x</i> - Skupaj višja (abs. v %)	<i>x</i> - Skupaj ne vem (abs. v %)	Σ abs % <i>x</i> - Skupaj (v %)
Ciper	10,5	11,9	6,7	5,3	34,4
Češka	1,4	4,6	3,4	0,2	9,6
Estonija	20,4	13,7	34,1	0,1	68,3
Madžarska	27,5	6,8	17,0	3,6	54,9
Latvija	11,9	5,2	12,4	4,8	34,3
*Litva	9,2	13,2	17,6	5,0	45,0
Malta	7,7	11,1	12,5	6,4	37,7
Poljska	4,1	5,4	0,4	1,6	11,5
Slovaška	6,7	2,4	6,2	1,8	17,1
Slovenija	16,2	1,7	10,1	4,4	32,4
Skupaj	0	0	0	0	34,5

Vir: Raziskava GfK

*Litva - podatki so za leto 2005 in zgolj informativne narave

Glede na seštevek absolutne vrednosti procentov razlik glede na povprečje EU10 na vprašanje o nižji/višji kakovosti življenja dve leti po priključitvi EU so leta 2006 izstopale Estonija, Madžarska, Litva. Ostale države odstopajo od povprečja manj, saj so seštevki absolutnih vrednosti odmikov odgovorov glede na povprečja nekje do 30%, pri nekaterih celo le 10%. Seštevki absolutnih vrednosti odstotkov razlik glede na povprečje EU je pri pričakovanjih leta 2006 znatno večji kot leta 2003 ali pri percepciji trenutne kakovosti življenja leti 2004 in 2006.

7.4 Razlike v percepciji kot pričakovanja leta 2006 (Tomaž Kramžar)

Glede pričakovanj o kakovosti življenja čez 5 let, lahko na podlagi štirih iztočnic za interpretacijo razlik med sklopi držav za leto 2006, ki temeljijo na podatkih raziskave GfK, trdimo isto kot glede na stanje 2006. Odstopanje od povprečja ni značilno za države z višjim BDP-jem, kot tudi ni razlik med obema sklopoma držav glede na prisotnost državne kontinuitete v njihovi zgodovini, kar je skladno s podatki za leto 2003 in ponovno v nasprotju s podatki s ključne točke

analize leta 2004. Kot natančnejšo analizo navajamo potrditev glede na predpostavke:

a) V sredozemskih državah so se anketiranci sicer podobno z večjo mero zadovoljstva odmaknili od povprečja EU10 kot leta 2006, vendar v manjši meri govorimo o navdušenju, kot je bilo to zaznati pri podatkih o oceni stanja leta 2004.

b) Za Slovenijo in Slovaško kot državi brez državne kontinuitete ni zaznati več zadovoljstva po priključitvi EU, nekoliko nižji odgovori so značilni za Slovenijo. Tudi za Poljsko in Češko se odgovori prav posebno ne razlikujejo. Zelo pa odstopa Madžarska. Ker so podatki med Slovenijo, Slovaško in Poljsko ter Češko podobni in ker Madžarska tako zelo odstopa, lahko trdimo, da ni razlik med obema sklopoma držav glede na državno kontinuiteto. Za Poljsko in Madžarsko so značilne višje stopnje percepirane kakovosti življenja kot za Slovenijo in Slovaško, tudi zaradi tega ne moremo potrditi predpostavke, da bodo razlike med državami brez in z državno kontinuiteto.

c) Če delimo države glede na BDP, je percepcija pričakovanja spremembe kakovost življenja različna, večja kot pri analizi leta 2004 in 2006 ter pri analizi pričakovanj leta 2003. Stopnja pričakovanega višje kakovosti življenja je v državah z višjim BDP na prebivalca nižja (glej Tabelo 7.9).

d) Razlike med državami glede na lego in pripadajoč BDP so glede pričakovanj leta 2003 večje kot percepcija stanja leta 2004 in 2006. Od povprečja odstopata skupina sredozemskih in države Srednje Evrope z višjim BDP.

Tabela 7.9: Kakovost življenja glede na BDP - pričakovanja leta 2006

Vrednosti BDP	Države	nižji= x_2 (%)	x_2 - Skupaj (%)	višji= x_3 (%)	x_3 - Skupaj (%)
nižje	Latvija, *Litva, Poljska	16,6	-8,4	48,8	10,1
srednje	Estonija, Madžarska, Slovaška	25,1	0,1	46,5	7,8
višje	Češka, Malta, Slovenija, Ciper	24,2	-0,8	36,8	-1,9
Skupaj		25,0	/	38,7	/

Vir: Raziskava GfK

*Litva - podatki so za leto 2005 in so informativne narave

Tabela 7.10: Kakovost življenja je nižja/višja - pričakovanja leta 2003 za čez 5 let

Skupina držav	nižji (%)	Skupina - Skupaj (%)	višji (%)	Skupina - Skupaj (%)
baltske	11,2	-13,8	60,1	21,4
sred. z višjim BDP	32,4	7,4	32,0	-6,8
srednjeevropske	30,6	5,6	35,2	-3,5
sredozemske	15,9	-9,1	41,6	2,9
Skupaj	25,0	/	38,7	/

Vir: Raziskava GfK

Podatki se glede na analizo leta 2004 razlikujejo, zato bomo za boljšo predstavo na kratko preverili združene podatke o percepciji kakovosti življenja kot celoten trend spreminjanja deležev odgovorov po letih.

7.5 Trend kakovosti življenja (Marko Hrvatinić)

V tem poglavju bomo poudarili spreminjanja deležev odgovorov percepirane kakovosti življenja skozi leta. S tem bomo dodatno opisali spremembe razlik med državami EU10.

Tabela 7.11: Kakovost življenja po vstopu v EU - po letih

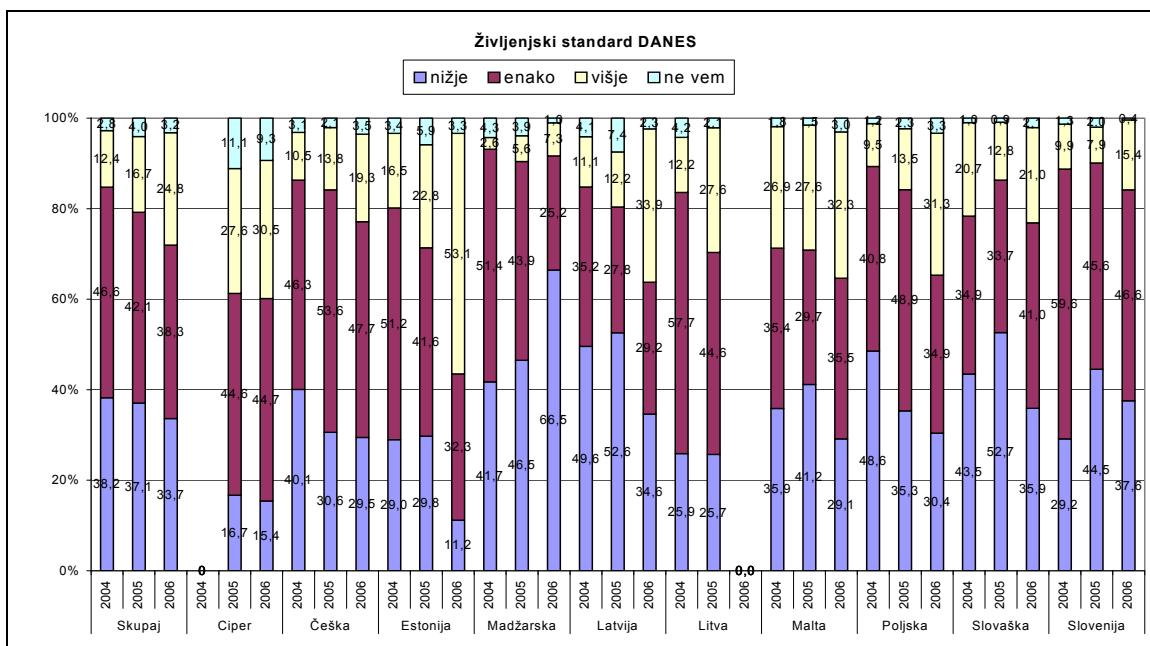
Države	Leto	nižji (%)	enaka (%)	višji (%)	ne vem (%)
Ciper	2004	/	/	/	/
	2005	16,7	44,6	27,6	11,1
	2006	15,4	44,7	30,5	9,3
Češka	2004	40,1	46,3	10,5	3,1
	2005	30,6	53,6	13,8	2,1
	2006	29,5	47,7	19,3	3,5
Estonija	2004	29,0	51,2	16,5	3,4
	2005	29,8	41,6	22,8	5,9
	2006	11,2	32,3	53,1	3,3
Madžarska	2004	41,7	51,4	2,6	4,3
	2005	46,5	43,9	5,6	3,9
	2006	66,5	25,2	7,3	1,0
Latvija	2004	49,6	35,2	11,1	4,1
	2005	52,6	27,8	12,2	7,4
	2006	34,6	29,2	33,9	2,3
Litva	2004	25,9	57,7	12,2	4,2
	2005	25,7	44,6	27,6	2,1

	2006	/	/	/	/
Malta	2004	35,9	35,4	26,9	1,8
	2005	41,2	29,7	27,6	1,5
	2006	29,1	35,5	32,3	3,0
Poljska	2004	48,6	40,8	9,5	1,2
	2005	35,3	48,9	13,5	2,3
	2006	30,4	34,9	31,3	3,3
Slovaška	2004	43,5	34,9	20,7	1,0
	2005	52,7	33,7	12,8	0,9
	2006	35,9	41,0	21,0	2,1
Slovenija	2004	29,2	59,6	9,9	1,3
	2005	44,5	45,6	7,9	2,0
	2006	37,6	46,6	15,4	0,4
Skupaj	2004	38,2	46,6	12,4	2,8
	2005	37,1	42,1	16,7	4,0
	2006	33,7	38,3	24,8	3,2

Vir: Raziskava GfK

Kot lahko vidimo se v skupnem poročilu stopnja tistih, ki ocenjujejo, da je kakovost življenja slabša, vsako leto znižuje. Pri pregledu grafa (slika 7.5), ki je nastal na podlagi tabele 7.11, lahko tudi opazimo, da je leta 2005 ocena stanja pri večini držav slabša kot leto prej in pozneje. Kaj je temu botrovalo je težko reči, vendar se navzven kaže kot nekakšen splošni trend v vseh državah pristopnicah.

Slika 7.5: Kakovost življenja po vstopu v EU po letih:

Vir: Raziskava GfK

Madžarska izstopa, saj ima vsako leto slabšo oceno kakovosti življenja (glej Tabelo 7.11). Leta 2004 je kakovost življenja kot slabo ocenilo 41,7% anketirancev, medtem ko leta 2006 enako mnenje izrazilo kar 66,5% anketirancev. Na drugi strani lahko opazimo **Estonijo**, ki **ima vsako leto nižjo stopnjo tistih, ki slabo ocenjujejo trenutno stanje kakovosti življenja in vsako leto višjo stopnjo tistih, ki menijo, da je situacija boljša.**

Primerjava podatkov o oceni kakovosti življenja leta 2006 in predvidevanj za čez 5 let leta 2003 nam postreže z zanimivimi rezultati. Čeprav pričakovanja glede kakovosti življenja, ki so ga pričakovali državljani pridruženih članic v letu 2004, še niso dosegla takratnega nivoja pričakovanj iz leta 2003 je v zadnjih dveh letih opaziti pozitiven trend: takrat je 30,1% ljudi pričakovalo višjo kakovost življenja, leta 2005 je le 16,7% anketirancev opazilo izboljšanje, leta 2006 pa je delež zopet narasel na 24,8%. Domnevanje, da se bo kakovost življenja znižala, se je z 38,3% iz leta 2004 leta spustilo na 33,7%. Izstopa tudi razkorak med posameznimi pristopnimi članicami, še posebej med Madžarsko in Estonijo. Medtem ko v Estoniji vsak drugi državljani meni, da se je kakovost življenja zvišala, so na Madžarskem tudi na tem področju izrazito pesimistični: več kot dve tretjini Madžarov je prepričanih v nasprotno. Tudi Slovenci smo v primerjavi z drugimi novimi članicami EU prej pesimistični kot optimistični. Dobra tretjina nas meni, da se je kakovost življenja poslabšala, le vsak šesti pa je mnenja, da se je z vstopom v EU kakovost izboljšala.

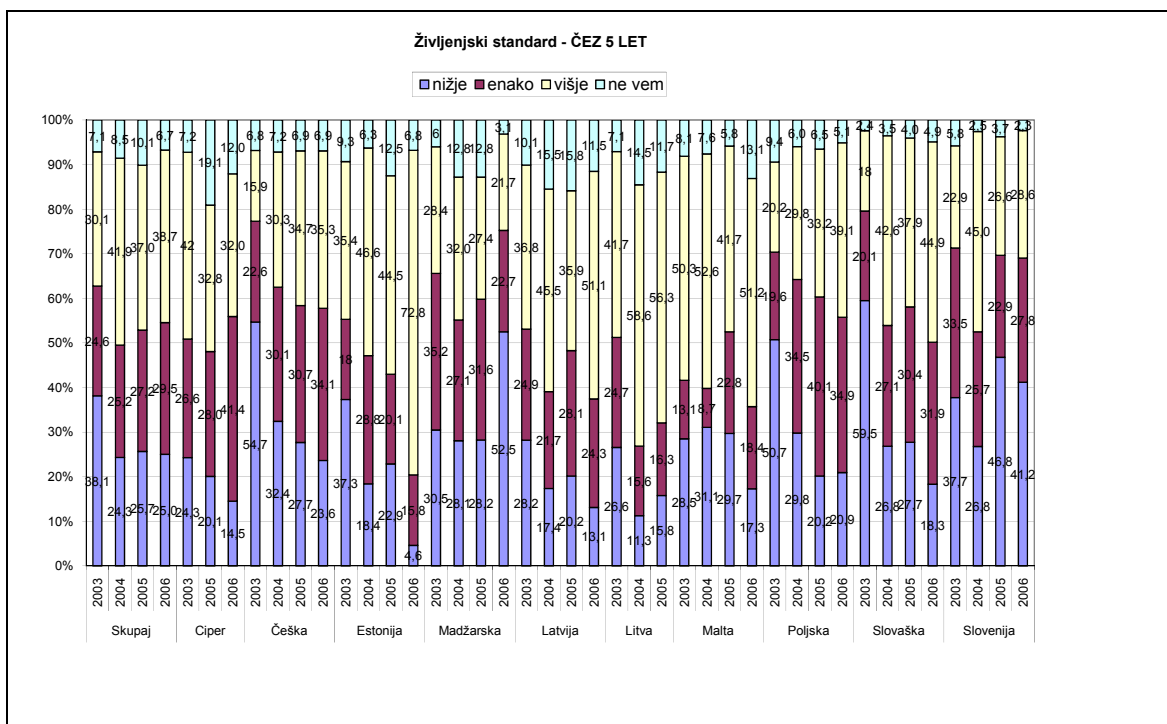
Za dopolnitev podatkov nadaljujemo v tem poglavju s predstavitvijo percepcije kakovosti življenja čez pet let glede na leta izvedene raziskave. Rezultati so prikazani v Tabeli 7.12.

Tabela 7.12: Kakovost življenja - čez 5 let

Države	Leto	nižji (%)	enak (%)	višji (%)	ne vem (%)
Ciper	<i>2003</i>	24,3	26,6	42,0	7,2
	<i>2004</i>	/	/	/	/
	<i>2005</i>	20,1	28,0	32,8	19,1
	<i>2006</i>	14,5	41,4	32,0	12,0
Češka	<i>2003</i>	54,7	22,6	15,9	6,8
	<i>2004</i>	32,4	30,1	30,3	7,2
	<i>2005</i>	27,7	30,7	34,7	6,9
	<i>2006</i>	23,6	34,1	35,3	6,9
Estonija	<i>2003</i>	37,3	18,0	35,4	9,3
	<i>2004</i>	18,4	28,8	46,6	6,3
	<i>2005</i>	22,9	20,1	44,5	12,5
	<i>2006</i>	4,6	15,8	72,8	6,8
Madžarska	<i>2003</i>	30,5	35,2	28,4	6,0
	<i>2004</i>	28,1	27,1	32,0	12,8
	<i>2005</i>	28,2	31,6	27,4	12,8
	<i>2006</i>	52,5	22,7	21,7	3,1
Latvija	<i>2003</i>	28,2	24,9	36,8	10,1
	<i>2004</i>	17,4	21,7	45,5	15,5
	<i>2005</i>	20,2	28,1	35,9	15,8
	<i>2006</i>	13,1	24,3	51,1	11,5
Litva	<i>2003</i>	26,6	24,7	41,7	7,1
	<i>2004</i>	11,3	15,6	58,6	14,5
	<i>2005</i>	15,8	16,3	56,3	11,7
Malta	<i>2003</i>	28,5	13,1	50,3	8,1
	<i>2004</i>	31,1	8,7	52,6	7,6
	<i>2005</i>	29,7	22,8	41,7	5,8
	<i>2006</i>	17,3	18,4	51,2	13,1
Poljska	<i>2003</i>	50,7	19,6	20,2	9,4
	<i>2004</i>	29,8	34,5	29,8	6,0
	<i>2005</i>	20,2	40,1	33,2	6,5
	<i>2006</i>	20,9	34,9	39,1	5,1
Slovaška	<i>2003</i>	59,5	20,1	18,0	2,4
	<i>2004</i>	26,8	27,1	42,6	3,5
	<i>2005</i>	27,7	30,4	37,9	4,0
	<i>2006</i>	18,3	31,9	44,9	4,9
Slovenija	<i>2003</i>	37,7	33,5	22,9	5,8
	<i>2004</i>	26,8	25,7	45,0	2,5
	<i>2005</i>	46,8	22,9	26,6	3,7
	<i>2006</i>	41,2	27,8	28,6	2,3
Skupaj	2003	38,1	24,6	30,1	7,1
	2004	24,3	25,2	41,9	8,5
	2005	25,7	27,2	37,0	10,1
	2006	25,0	29,5	38,7	6,7

Vir: Raziskava GfK

Slika 7.6 Kakovost življenja - čez 5 let

Vir: Raziskava GfK

Država, ki je najbolj optimistična glede kakovosti življenja v prihodnosti je **Estonija**, kjer je pred vstopom v EU 37,3% ljudi menilo, da bo kakovost življenja slabša, vendar ta odstotek leta 2006 upade na samo 4,6%. Zanimivo je tudi mnenje, da bo kakovost v prihodnosti boljša, saj leta 2006 72,3% anketirancev meni, da bo stanje boljše. Nasprotje Estoniji je **Madžarska**. Tu imajo pred vstopom v EU nižjo stopnjo mnenja, da bo kakovost slabša kot v Estoniji (30,5%, Estonija 37,3%), vendar ta odstotek narašča, tako, da leta 2006 doseže stopnjo 52,5%. Zanimivo je, da smo Estonijo in Madžarsko ravno tako srečali pri oceni trenutnega stanja, v enakih vlogah. **Torej lahko z gotovostjo trdimo, da se je po vstopu v EU v posameznih državah spremenila percepcija kakovosti življenja.**

Zaključek 5: Percepcija kakovosti življenja, ki jo ljudje dojemajo preko življenjskega standarda, je različna med državami EU10. To velja tako za trenutno oceno kot za napoved za čez 5 let. Tako je največja razlika med Madžarsko, kot predstavnico srednjeevropske države in Estonijo, ki je predstavnica baltskih držav.

Medtem, ko so na Madžarskem izredno pesimistični, je v stanje v Estoniji ravno nasprotno, izredno optimistično, kar velja tudi za ostali baltski državi.

8 Gradniki kakovosti življenja (Marko Hrvatin)

Z namenom večje objektivnosti in dodatnega preverjanja dobljenih rezultatov smo nalogo razširili z analizo dodatnih spremenljivk. Zanima nas, če so dobljene razlike v percepciji kakovosti življenja med državami EU10 resnično merodajne. Celotno kakovost življenja je zelo težko raziskovati, zato smo hipotezo H_0 preverili še nekoliko drugače, z gradniki kakovosti življenja.

V projektu Kvaliteta življenja v Sloveniji je bilo vključeno več kazalcev, ki so blizu Allartovi členitvi pojma. Te kazalce smo omenili v poglavju osnovnih pojmov, kjer smo prikazali kako je kakovost življenja na različnih področjih že vključena v predhodne študije (1984, 1987 in 1991). Kakovost življenja so merili s kazalci, ki jih v tej nalogi imenujemo gradniki kakovosti življenja. Podobni izbiri odvisnih spremenljivk se bomo skušali približati tudi v tej nalogi. Za lažjo predstavbo smo izdelali sliko 8.1.

Slika 8.1: Gradniki kakovosti življenja.

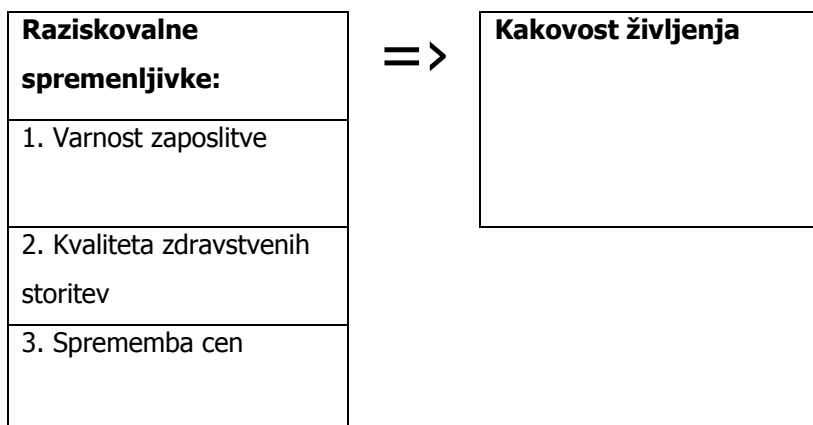

Kakovost življenja se ne more meriti le z lastništvom materialnih sredstev in z zadovoljevanjem materialnih potreb, temveč tudi s takimi viri, kot so znanje, zdravje in zaposlitev in z zadovoljevanjem nematerialnih potreb, kot so potrebe po varnosti, po pripadnosti in po samouresničevanju (Svetlik 1996, 5). Spremembe

kakovosti življenja smo zato raziskali skozi preverjanje gradnikov: percepcije spremembe cen, kakovosti zdravstvenih storitev, varnost zaposlitve...

Naš prvotni raziskovalni načrt naloge je bil usmerjen na preverjanje kakovosti življenja skozi večje število raziskovalnih variabel npr.: a) **Zadovoljstva:** 1. Življenje v celoti, 2. Sreče, 4. Pozitivnega počutja, 5. Življenje po željah, b) **Ocene včeraj-danes-jutri:** 3. Optimizma, 6. Življenje do sedaj, 7. Koliko je življenje vredno, 8. Življenje v državi je slabše, c) **Delo in služba:** 9. Zadovoljstvo s službo, 10. Čas v službi in po njej... Ker so vključene le v raziskavo ESS3-2006 in le delno v ostali ESS raziskavi, jih težko upoštevamo v našem raziskovalnem načrtu, kjer zaradi večje objektivnosti želimo preverjanje percepcije skozi raziskave ESS in GfK. Kar zelo omeji naš osnovni raziskovalni namen. Ena od omejitev naloge je že tudi to, da ne moremo posvečati več teksta in opisov vsem odstopanjem in zanimivostim, ki so pritegnile našo pozornost, saj moramo ostajati osredotočeni na preverjanje zastavljene raziskovalne hipoteze. Spodaj navajamo našo izbiro dodatnih raziskovalnih (odvisnih) spremenljivk.

Slika 8.2: Izbrane dodatne raziskovalne spremenljivke

V drugem delu ankete GfK so bila anketirancem skozi leta zastavljena konkretna vprašanja s področja mnenja o pristopu k EU in prav te so nam bile skupaj s teoretsko utemeljenimi gradniki kakovosti življenja glavno vodilo za oblikovanje zgornje sheme. Ta del Raziskave GfK bi lahko tudi razdelili v tri manjše sklope. V prvem sklopu se sprašuje kaj se je spremenilo na določenem področju po vstopu anketirančeve države v EU. Ta področja so bila sledeča: varnost zaposlitve, zdravstveno varstvo, možnost zaposlitve v drugih državah EU, možnost

izobraževanja v drugih državah EU, spoštovanjem identitete in tradicije, življenjski standard, korupcija in spremembe cen. Odločili smo se, da bomo natančneje pregledali področja varnosti zaposlitve, zdravstveno varstvo in kaj se je zgodilo s cenami. Možni odgovori na spremembe npr. na področju varnosti zaposlitve so bili: bistveno poslabšala / bistveno nižja, delno poslabšana / malo nižja, enako kot je bilo / enako kot sedaj, delno izboljšala / malo višja, bistveno izboljšala / bistveno višja, ne vem. Lastnik podatkov je pri letu 2003 združil obe področji s poslabšanja, ter obe področji z izboljšanja, zato smo jih zaradi lažje analize v naslednjih letih združili tudi mi. Tako so nastale skupine odgovorov za analizo: boljše, slabše ali enako in ne vem.

Način raziskovanja je enak tudi pri drugem sklopu vprašanj, ki sprašuje po tem kaj anketiranec pričakuje, da se bo zgodilo čez pet let. Iz tega dela bo moč ugotoviti, kaj anketiranci pričakujejo v prihodnosti.

Dodatno podpoglavje je vezano na prejšnji sklop vprašanj o prihodnosti. Ta je razdeljen na dva dela, ki se navezujeta na spremembo cen v prihodnosti. Zasnovana sta povsem enako, na prvi sklop vprašanj odgovarjajo tisti, ki so odgovorili, da se bodo cene znižale. Na drugi sklop pa odgovarjajo tisti, ki so odgovorili, da se bodo cene zvišale¹.

Vredno je omeniti še to, da se je anketa za leto 2003 nekoliko razlikovala od ostalih treh. Namreč to je edina anketa, ki ne sprašuje po odsevu trenutnega stanja, ampak meri samo prihodnost. V njej se sprašuje anketirance, kako se bo po vstopu v EU spremenilo, katero izmed že prej omenjenih področij. Čeprav ta vprašalnik meri le na bližnjo prihodnost, pa smo se odločili, da ga bomo tudi v analizi trenda uvrstili med napoved prihodnosti, saj bi se tako lahko najboljše videlo ali se je sploh kaj spremenilo po vstopu v EU.

Hipoteze, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju bodo zajemale le nekatere gradnike, ki so bili predstavljeni v Sliki 8.1. V nadaljevanju so predstavljene delovne hipoteze, ki izhajajo iz H_0 hipoteze in kažejo na posamezne obravnavane segmente kakovosti življenja.

¹ Za vsa potrebna dodatna pojasnila, si prosimo oglejte prilogo, kjer je predstavljen vzorčni vprašalnik za Slovenijo in leto 2004. Poudarili bi še, da se vprašalnik v večini primerov skozi čas in med državami ni spreminjal.

H₀: Percepcija kakovosti življenja je med državami masovne širitve EU različna.

H₁: Percepcija kakovosti življenja, ki se kaže skozi varnost zaposlitve, je med državami masovne širitve EU različna.

H₂: Percepcija kakovosti življenja, ki se kaže skozi kakovost zdravstvenih storitev, je v državah masovne širitve EU različna.

H₃: Percepcija kakovosti življenja, ki se kaže skozi spremembo cen, je med državami masovne širitve EU različna.

Pri preverjanju vsake hipoteze bomo izpostavili posamezne države, ki izstopajo iz povprečja v vsaki izmed raziskav. Tako bomo lahko ugotovili ali obstajajo razlike med državami v percepciji kakovosti življenja ali ne. Kot zanimivost bomo pri vsaki preverjeni hipotezi pogledali še trende. Kaj anketiranci menijo, da se bo zgodilo čez 5 let in koliko tega se je v obdobju 3 let že uresničilo. Žal pa nam ta neposreden vpogled omogoča samo raziskava podjetja GFK, raziskave ESS pa na nekoliko drugačen način.

8.1 Varnost zaposlitve

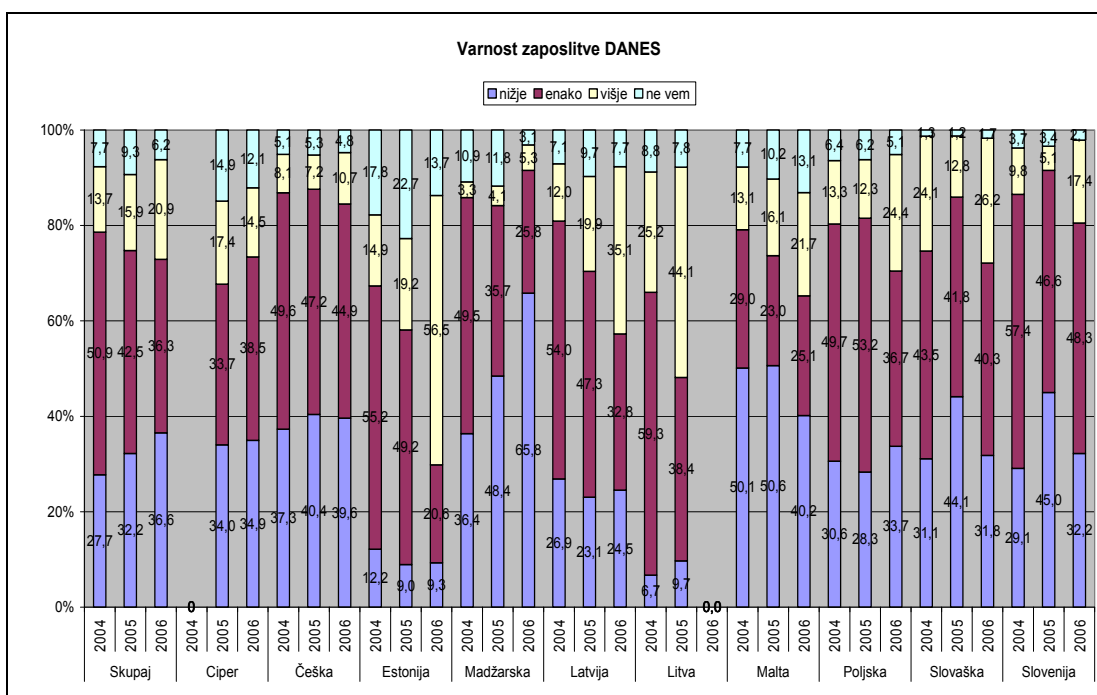
Najprej si bomo pogledali, kako so se v splošnem pregledu odzvali anketiranci v posameznih državah, kar prikazujeta Tabela 8.1 in Slika 8.3.

Tabela 8.1: Varnost zaposlitve v vseh državah – DANES

Države	Leto	nižja (%)	enaka (%)	višja (%)	ne vem (%)
Ciper	<i>2004</i>	0	0	0	0
	<i>2005</i>	34,0	33,7	17,4	14,9
	<i>2006</i>	34,9	38,5	14,5	12,1
Češka	<i>2004</i>	37,3	49,6	8,1	5,1
	<i>2005</i>	40,4	47,2	7,2	5,3
	<i>2006</i>	39,6	44,9	10,7	4,8
Estonija	<i>2004</i>	12,2	55,2	14,9	17,8
	<i>2005</i>	9,0	49,2	19,2	22,7
	<i>2006</i>	9,3	20,6	56,5	13,7
Madžarska	<i>2004</i>	36,4	49,5	3,3	10,9
	<i>2005</i>	48,4	35,7	4,1	11,8
	<i>2006</i>	65,8	25,8	5,3	3,1
Latvija	<i>2004</i>	26,9	54,0	12,0	7,1
	<i>2005</i>	23,1	47,3	19,9	9,7
	<i>2006</i>	24,5	32,8	35,1	7,7
Litva	<i>2004</i>	6,7	59,3	25,2	8,8
	<i>2005</i>	9,7	38,4	44,1	7,8
	<i>2006</i>	0,0	0,0	0,0	0,0
Malta	<i>2004</i>	50,1	29,0	13,1	7,7
	<i>2005</i>	50,6	23,0	16,1	10,2
	<i>2006</i>	40,2	25,1	21,7	13,1
Poljska	<i>2004</i>	30,6	49,7	13,3	6,4
	<i>2005</i>	28,3	53,2	12,3	6,2
	<i>2006</i>	33,7	36,7	24,4	5,1
Slovaška	<i>2004</i>	31,1	43,5	24,1	1,3
	<i>2005</i>	44,1	41,8	12,8	1,2
	<i>2006</i>	31,8	40,3	26,2	1,7
Slovenija	<i>2004</i>	29,1	57,4	9,8	3,7
	<i>2005</i>	45,0	46,6	5,1	3,4
	<i>2006</i>	32,2	48,3	17,4	2,1
Skupaj	2004	27,7	50,9	13,7	7,7
	2005	32,2	42,5	15,9	9,3
	2006	36,6	36,3	20,9	6,2

Vir: Raziskava GfK

Slika 8.3: Varnost zaposlitve v vseh državah – DANES

Vir: Raziskava GfK

Če pogledamo Sliko 8.3 lahko vidimo zelo zanimivo situacijo. **Vsaka država se je na svojstven način odzvala na širitev EU.** Vidimo lahko države, ki imajo zelo nizko stopnjo mnenja, da je širitev EU slabo vplivala na varnost zaposlitve, primer take države sta **Litva** in **Estonija**. Na drugi strani lahko vidimo, države, ki menijo, da je širitev EU prinesla veliko grožnjo stabilnosti zaposlitve. Izrazit primer porasta mnenja o slabšem stanju glede varnosti zaposlitve je **Madžarska** (iz 36,4% leta 2004 na 65,8% leta 2006), ne smemo pozabiti omeniti tudi **Malte**, čeprav nima tako skokovitega porasta, vseeno pa lahko vidimo, da je stopnja mnenja o slabem vplivu vključitve v EU nadpovprečno visoka (okoli 50%).

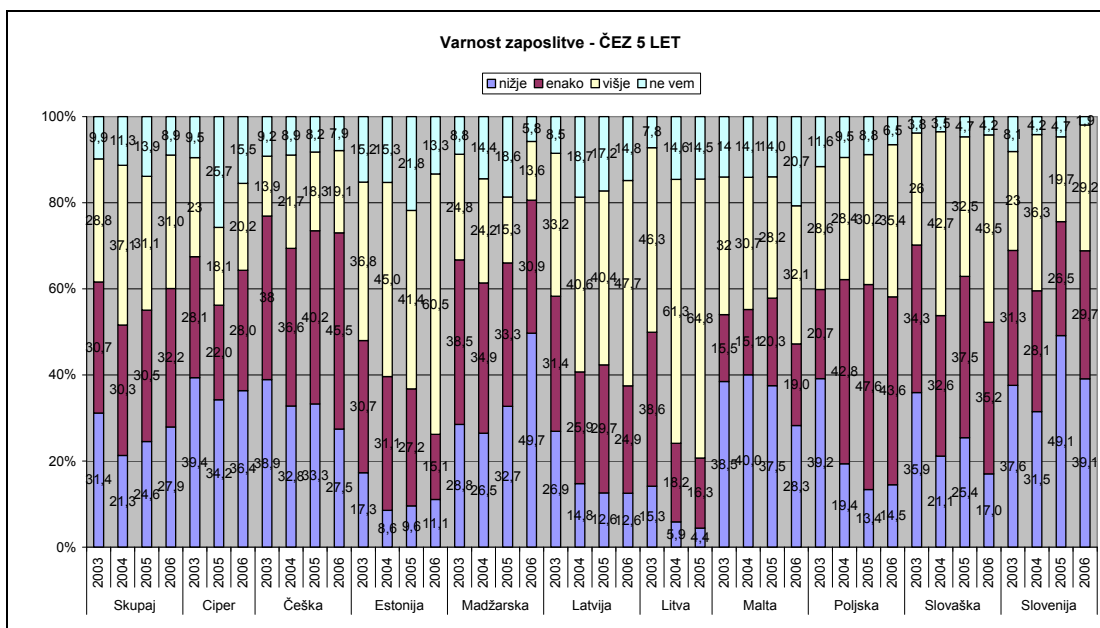
V Tabeli 8.2 in Sliki 8.4 smo prikazali, kaj menijo anketiranci, da se bo zgodilo z varnostjo zaposlitve v prihodnjih petih letih.

Tabela 8.2: Varnost zaposlitve v vseh državah - čez 5 let

Države	Leto	Nižji (%)	Enak (%)	Višji (%)	ne vem (%)
Ciper	2003	39,4	28,1	23	9,5
	2005	34,2	22,0	18,1	25,7
	2006	36,4	28,0	20,2	15,5
Češka	2003	38,9	38	13,9	9,2
	2004	32,8	36,6	21,7	8,9
	2005	33,3	40,2	18,3	8,2
	2006	27,5	45,5	19,1	7,9
Estonija	2003	17,3	30,7	36,8	15,2
	2004	8,6	31,1	45,0	15,3
	2005	9,6	27,2	41,4	21,8
	2006	11,1	15,1	60,5	13,3
Madžarska	2003	28,8	38,5	24,8	8,8
	2004	26,5	34,9	24,2	14,4
	2005	32,7	33,3	15,3	18,6
	2006	49,7	30,9	13,6	5,8
Latvija	2003	26,9	31,4	33,2	8,5
	2004	14,8	25,9	40,6	18,7
	2005	12,6	29,7	40,4	17,2
	2006	12,6	24,9	47,7	14,8
Litva	2003	15,3	38,6	46,3	7,8
	2004	5,9	18,2	61,3	14,6
	2005	4,4	16,3	64,8	14,5
Malta	2003	38,5	15,5	32	14
	2004	40,0	15,1	30,7	14,1
	2005	37,5	20,3	28,2	14,0
	2006	28,3	19,0	32,1	20,7
Poljska	2003	39,2	20,7	28,6	11,6
	2004	19,4	42,8	28,4	9,5
	2005	13,4	47,6	30,2	8,8
	2006	14,5	43,6	35,4	6,5
Slovaška	2003	35,9	34,3	26	3,8
	2004	21,1	32,6	42,7	3,5
	2005	25,4	37,5	32,5	4,7
	2006	17,0	35,2	43,5	4,2
Slovenija	2003	37,6	31,3	23	8,1
	2004	31,5	28,1	36,3	4,2
	2005	49,1	26,5	19,7	4,7
	2006	39,1	29,7	29,2	1,9
Skupaj	2003	31,4	30,7	28,8	9,9
	2004	21,3	30,3	37,1	11,3
	2005	24,6	30,5	31,1	13,9
	2006	27,9	32,2	31,0	8,9

Vir: Raziskava GfK

Slika 8.4: Varnost zaposlitve v vseh državah - čez 5 let

Vir: Raziskava GfK

Iz zgornje slike, je očitno, da je bila **ocena stanja varnosti zaposlitve za prihodnost pred vstopom v EU** (torej leta 2003) **veliko bolj pesimistična**, kot pa **po samem vstopu v EU** (leta 2004). **Vendar je v nadaljevanju pri večini držav zelo opazen trend ponovnega višanja tega odstotka negativnega mnenja o varnosti zaposlitve v državah EU10.** Državi, ki imata zelo nizko stopnjo mnenja, da bo zaposlovanje v EU čez 5 let slabše sta **Estonija** in **Latvija**. Na nasprotnem polu pa sta **Madžarska** in **Ciper**, ki imata zelo visoko stopnjo mnenja, da bo varnost zaposlitve čez pet let slabša. Kaj povzroči tako spremembo percepcije je težko reči, vendar smo lahko gotovi, da je to povezano tudi z izkušnjami, ki so jih anketiranci doživeli po vstopu v EU. Po začetni evforiji, ki je vladala v vseh državah, so se ljudje začeli postavljati vse bolj na realna tla, ter se tako vse bolj zavedati težavnosti zaposlovanja v drugih državah EU. K temu je tudi svoj delež doprinesla 7 letna omejitev zaposlovanja delavcev novink v starih članicah EU.

Pri pregledu vpliva neodvisne spremenljivke **spol** na mnenje o varnosti zaposlitve lahko najprej opazimo, da po letih ni bistvenih razlik med spoloma.

Torej odstotki leta 2004 pri moških so zelo podobni odstotkom pri ženskah istega leta. Enako velja tudi za leto 2006. Opazen je tudi trend, da je ocena trenutnega stanja v letu 2004 boljša kot v letu 2006. To lahko trdimo zato, ker je tudi tukaj pri primerjavi let med seboj opazen trend višanja strahu pred slabšo stabilnostjo zaposlitve, kot je to bilo pred dvema letoma. Tudi pri napovedi stanja čez 5 let se stanje med moškimi in ženskami ne razlikuje bistveno. Vidimo lahko, da je negativno mnenje o možnostih zaposlovanja v prihodnosti nekoliko bolj značilno za ženske. Saj je leta 2006 kar 35,2% žensk negativno opredeljenih proti 29% moških.

Obdelani rezultati nas z vsako novo analizo zelo presenetijo, saj se vedno znova izkaže, da ni bistvenih razlik med skupinami, ki jih analiziramo in, da vsi skupaj delujejo zelo močno kot ena sama homogena skupina. In ravno tako med **izobrazbenimi skupinami** ni opaziti bistvenih razlik. Majhna razlika pa vendarle obstaja med skupinami. Po odstotkih o stabilnosti zaposlitve sta si najbolj blizu skupina osnovno in poklicno izobraženih anketirancev. Ti se tudi bolj zavedajo ogroženosti stabilnosti zaposlitve v primerjavi z srednješolsko in univerzitetno izobraženimi anketiranci. To bi lahko nakazovalo tudi na to, da se ti ljudje z nižjo izobrazbo, in posledično z nižjimi dohodki, bolj bojijo za stabilnost zaposlitve kot tisti z višjo izobrazbo. Kar lepo nakazuje na spremembo percepiranja kakovosti življenja, saj se z izgubo zaposlitve bolj bojijo pasti pod rob revščine, kakorkoli je ta že določen. Zanimivo pri napovedi za čez 5 let je to dejstvo, da skupina univerzitetno izobraženih leta 2006 nekoliko slabše ocenjuje varnost zaposlitve in sicer 33,7% anketirancev je tako odgovorilo, kar je v povprečju 3% več kot pri ostalih treh skupinah. Je pa ta ista skupina tudi istega leta dala odgovor, da bodo možnosti boljše v malenkost višjem odstotku, kot ostale tri skupine. Zakaj je ravno skupina univerzitetno izobraženih ljudi nekoliko bolj kritična do situacije je težko oceniti. Po našem mnenju na njihove odgovore vpliva tudi višja stopnja splošne razgledanosti in spremljanje politike na tem področju.

Med skupinami po **zaposlitvenem statusu** najbolj izstopa skupina študentov. Čeprav v odgovoru, da bo stabilnost zaposlitve boljša, ne izstopajo iz povprečja, vseeno pa lahko vidimo, da so pa najmanj pesimistični glede ocene negotovosti stabilnosti zaposlitve. Je pa tudi pri njih opazen trend večanja

odstotka tistih, ki so dve leti pozneje odgovorili, da je varnost zaposlitve slabša. V oceni slabše stopnje varnosti zaposlitve najbolj izstopa skupina brezposelnih, saj je leta 2006 skoraj polovica brezposelnih odgovorila, da so razmere z varnostjo zaposlitve po vstopu v EU slabše. Ta skupina je morda res najbolj ranljiva, saj je v tej skupini ljudi veliko takih, ki se pojavijo na trgu delovne sile za določen čas, vendar se zaradi omejenih pogodb za zaposlitev (zaposlitev za določen čas, projektno delo...) vračajo nazaj v skupino brezposelnih. Na splošno je ponovno opazno, da je skupina študentov najbolj optimistična skupina. Imajo namreč najnižjo stopnjo tistih, ki menijo, da bodo razmere čez pet let slabše, ter najvišjo stopnjo tistih, ki menijo, da bodo razmere čez pet let boljše. Visoko stopnjo negativnega mnenja kaže skupina brezposelnih, kar je že samo po sebi umevno, saj so že sedaj v težkem finančnem položaju in zato tudi na prihodnost gledajo bolj negativno kot ostale skupine. Tudi pri dohodkovnih razredih ni opaziti dramatičnih razlik med razredi. Vseeno pa je opazna razlika med oceno višjega in nižjega razreda. V primeru višje varnosti zaposlitve je le 11,3% leta 2004 in 15,1% leta 2006 iz nižjega razreda izreklo za boljše stanje v primerjavi z anketiranci z višjimi dohodki, kjer je bilo takih leta 2004 18% leta 2006 pa, zanimivo, kar 21,3%. Podobna razlika v korist anketirancev z višjimi prihodki je opazna tudi pri stopnji tistih ki se izrekli za nižjo varnost zaposlitve. Podobno kakor pri oceni trenutnega stanja je pri oceni prihodnosti stanje zelo izenačeno med dohodkovnimi razredi.

V resnici smo pričakovali na določenih področjih veliko večje razlike med posameznimi skupinami anketirancev. To velja še posebno za področje zaposlitvenega statusa, izobrazbe in dohodka. Vendar so se razlike izkazale za zelo majhne. Vseeno pa je bila tudi v tem delu zelo očitna razlika med tem kaj se je pričakovalo pred in kaj se je pričakovalo po vstopu v EU. Vedno je prišlo do razlike v pričakovanjih in še najbolj zanimivo je dejstvo, da so napovedi pred vstopom v EU veliko bolj stvarne in skladne z realnostjo, kot pa tiste, ki so bile napovedane po vstopu v EU. Tako, da je na tem področju jasno razvidna sprememba percepcije pri vseh anketirancih. To je neodvisno od tega kakšne skupine smo ustvarjali, saj so bila mnenja v večini primerov znotraj skupin zelo homogena.

Zaključek 6: Hipotezo H_1 lahko potrdimo, saj je percepcija kakovosti življenja, ki se kaže skozi varnost zaposlitve med državami masovne širitve EU različna, s tem posredno potrdimo tudi H_0 . Ciper in Poljska se najbolj približujeta povprečju EU10. V pozitivno smer izstopa Litva, v negativno smer Madžarska.

8.2 Kvaliteta zdravstvene oskrbe

Naslednje področje, ki ga bomo obravnavali v raziskovanju spremembe kakovosti življenja je področje zdravstvene oskrbe. Ko je človek zdrav običajno ne razmišlja o zdravstveni oskrbi, kaj šele o kakovosti le te. Vendar se zadeva kaj hitro spremeni, če posameznik potrebuje zdravniško pomoč. Takrat se kakovost zdravniške oskrbe pokaže kot eden izmed v tistem trenutku bistvenih elementov kakovosti življenja. Kakovostna zdravstvena oskrba omogoča pacientu kar se da hitro obravnavanje na primarni stopnji (osebni zdravnik), ter po potrebi primerljivo hitro obravnavanje na drugi stopnji (specialisti). Z dobro in kakovostno zdravstveno oskrbo se preprečuje nepotrebno napredovanje bolezni (če je bolezen takega tipa) ali preprečevanje tega, da bi neka bolezen pustila trajne posledice. Tako se lahko ozdravljeni pacienti vrnejo v sorazmerno kratkem času nazaj v t.i. »normalno« življenje. Tak pacient se ne boji bolezni in nima strahu pred pretiranim čakanjem na zdravstveno obravnavo. S tem je kakovost življenja bistveno na višji ravni, kakor pa če bi bilo stanje v zdravstvu slabo. Seveda imajo na kakovost zdravstvene oskrbe vpliv še drugi dejavniki, kot so na primer kakovost zdravil, kakovost sanitarnega materiala, kakovost obravnavanja pacientov in nenazadnje kakovost prostorov v katerih se nudi zdravstvena oskrba.

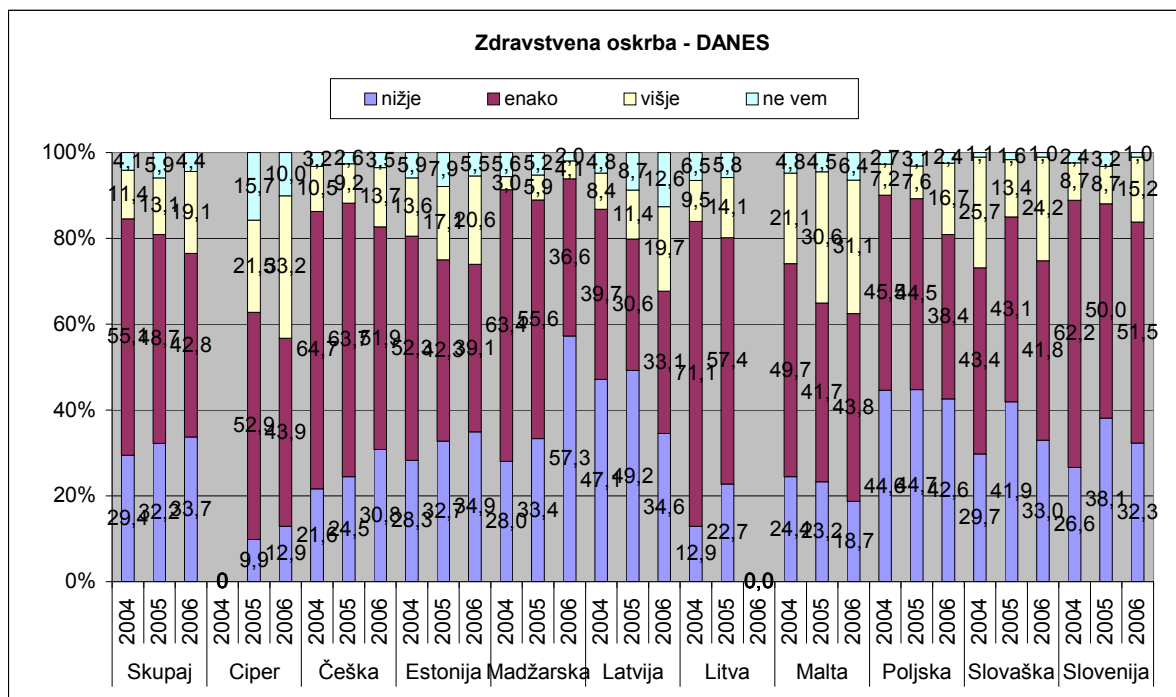
Obstajajo pa tudi razlike med državami. Trdimo lahko da tip socialne države lahko zelo močno vpliva na kvaliteto zdravstvene oskrbe, saj je zelo pomembno, koliko denarja namenja samemu zdravstvu (merjeno v % BDP). Videli bomo kakšno mnenje imajo anketiranci o zdravstveni oskrbi sedaj (na dan anketiranja, leta 2004, 2005 in 2006) in kaj menijo kakšna bo kvaliteta zdravstvene oskrbe čez 5 let. V nadaljevanju sta prikazana Tabela 8.3 in Slika 8.5, ki prikazujeta stanje v državah EU10.

Tabela 8.3: Zdravstvena oskrba v vseh državah – DANES

Države	Leto	nižji (%)	enak (%)	višji (%)	ne vem (%)
Ciper	2004	0	0	0	0
	2005	9,9	52,9	21,5	15,7
	2006	12,9	43,9	33,2	10,0
Češka	2004	21,6	64,7	10,5	3,2
	2005	24,5	63,7	9,2	2,6
	2006	30,8	51,9	13,7	3,5
Estonija	2004	28,3	52,3	13,6	5,9
	2005	32,7	42,3	17,1	7,9
	2006	34,9	39,1	20,6	5,5
Madžarska	2004	28,0	63,4	3,0	5,6
	2005	33,4	55,6	5,9	5,2
	2006	57,3	36,6	4,1	2,0
Latvija	2004	47,1	39,7	8,4	4,8
	2005	49,2	30,6	11,4	8,7
	2006	34,6	33,1	19,7	12,6
Litva	2004	12,9	71,1	9,5	6,5
	2005	22,7	57,4	14,1	5,8
	2006	0,0	0,0	0,0	0,0
Malta	2004	24,4	49,7	21,1	4,8
	2005	23,2	41,7	30,6	4,5
	2006	18,7	43,8	31,1	6,4
Poljska	2004	44,6	45,5	7,2	2,7
	2005	44,7	44,5	7,6	3,1
	2006	42,6	38,4	16,7	2,4
Slovaška	2004	29,7	43,4	25,7	1,1
	2005	41,9	43,1	13,4	1,6
	2006	33,0	41,8	24,2	1,0
Slovenija	2004	26,6	62,2	8,7	2,4
	2005	38,1	50,0	8,7	3,2
	2006	32,3	51,5	15,2	1,0
Skupaj	2004	29,4	55,1	11,4	4,1
	2005	32,2	48,7	13,1	5,9
	2006	33,7	42,8	19,1	4,4

Vir: Raziskava GfK

Slika 8.5: Zdravstvena oskrba v vseh državah – DANES

Vir: Raziskava GfK

Z natančnim opazovanjem zgornjih podatkov lahko opazimo, da se države v grobem delijo v dve skupini. V prvi skupini so države, ki vsako leto slabše ocenjujejo kakovost zdravstvene oskrbe. Na drugi strani pa vidimo države, ki sicer ob naslednjem anketiranju sledijo državam iz prve skupine, vendar se ob naslednjem anketiranju ne izrečejo za to, da bo stanje še slabše, ampak se glede na odgovore vrnejo na približno enako stopnjo kot v prvem anketiranju. Zelo zanimivo bi bilo videti, kaj se je zgodilo naslednje leto, vendar se raziskave s tega področja v letih 2007 in 2008 ne bodo izvajali, kot so nam povedali pri podjetju GfK. Najbolj opazen predstavnik prve skupine je **Madžarska** iz druge skupine pa bi lahko omenili **Malto**. Zanimivo je pogledati na drugo stran. Namreč katere države ocenjujejo, da je stanje v zdravstveni oskrbi boljše. Tu sta kot največja predstavnika **Malta** in **Ciper**. Pri obeh je stopnja tistih, ki so bolj zadovoljni s kvaliteto zdravstvene oskrbe večja kot tistih, ki so manj zadovoljni s kvaliteto zdravstvene oskrbe (razen leta 2004 na Malti). Opazimo lahko tudi, da vsaka izmed teh dveh držav pripada drugi skupini po načinu odgovora, da je zdravstvena oskrba slabša (Ciper prvi, Malta drugi).

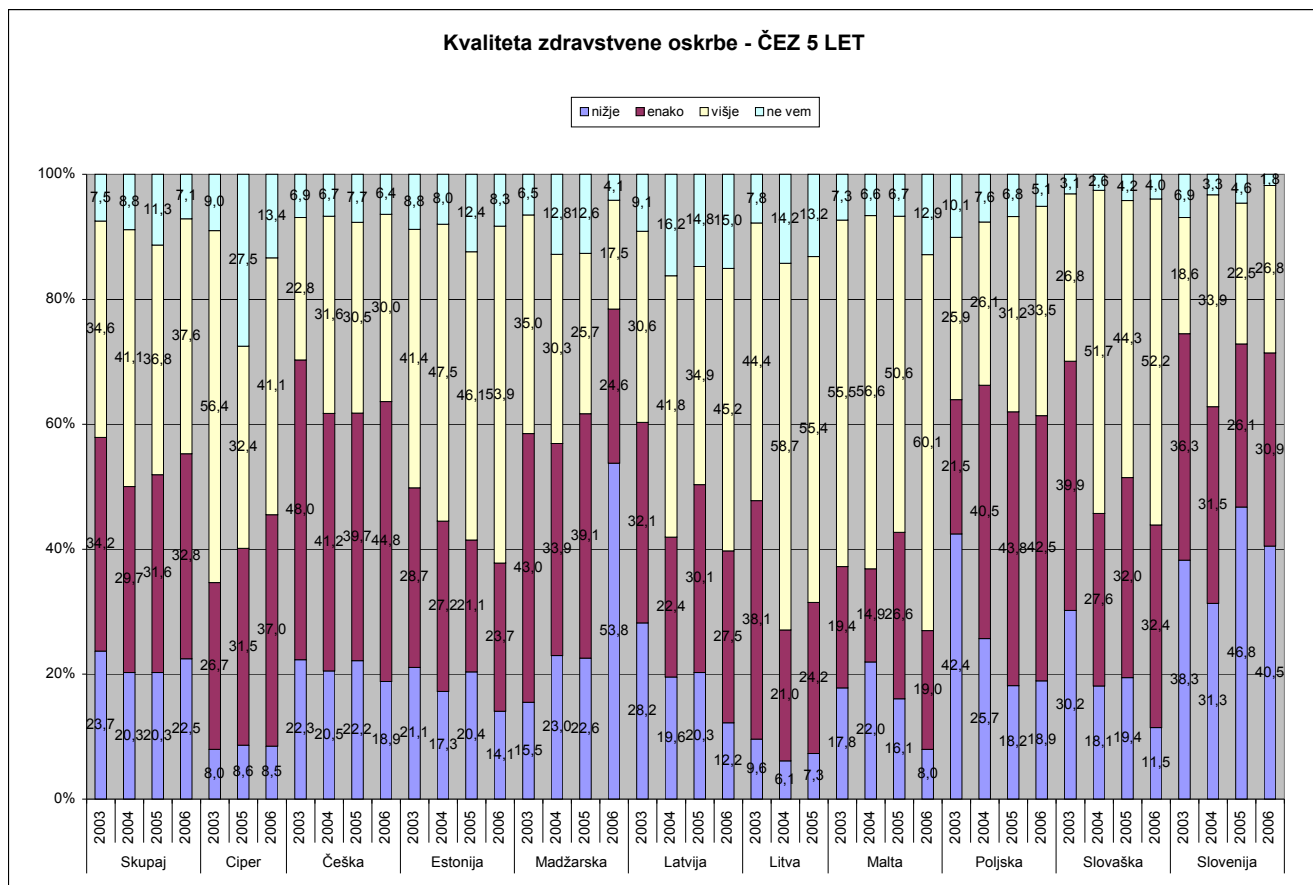
V nadaljevanju si bomo pogledali, kako so anketiranci odgovarjali na vprašanje, kaj mislijo kakšna bo kakovost zdravstvene oskrbe čez 5 let. Podatki so prikazani v Tabeli 8.4 in Sliki 8.6.

Tabela 8.4: Zdravstvena oskrba v vseh državah - čez 5 let

Države	Leto	nižji	enak	višji	ne vem
Ciper	2003	8,0	26,7	56,4	9,0
	2005	8,6	31,5	32,4	27,5
	2006	8,5	37,0	41,1	13,4
Češka	2003	22,3	48,0	22,8	6,9
	2004	20,5	41,2	31,6	6,7
	2005	22,2	39,7	30,5	7,7
	2006	18,9	44,8	30,0	6,4
Estonija	2003	21,1	28,7	41,4	8,8
	2004	17,3	27,2	47,5	8,0
	2005	20,4	21,1	46,1	12,4
	2006	14,1	23,7	53,9	8,3
Madžarska	2003	15,5	43,0	35,0	6,5
	2004	23,0	33,9	30,3	12,8
	2005	22,6	39,1	25,7	12,6
	2006	53,8	24,6	17,5	4,1
Latvija	2003	28,2	32,1	30,6	9,1
	2004	19,6	22,4	41,8	16,2
	2005	20,3	30,1	34,9	14,8
	2006	12,2	27,5	45,2	15,0
Litva	2003	9,6	38,1	44,4	7,8
	2004	6,1	21,0	58,7	14,2
	2005	7,3	24,2	55,4	13,2
Malta	2003	17,8	19,4	55,5	7,3
	2004	22,0	14,9	56,6	6,6
	2005	16,1	26,6	50,6	6,7
	2006	8,0	19,0	60,1	12,9
Poljska	2003	42,4	21,5	25,9	10,1
	2004	25,7	40,5	26,1	7,6
	2005	18,2	43,8	31,2	6,8
	2006	18,9	42,5	33,5	5,1
Slovaška	2003	30,2	39,9	26,8	3,1
	2004	18,1	27,6	51,7	2,6
	2005	19,4	32,0	44,3	4,2
	2006	11,5	32,4	52,2	4,0
Slovenija	2003	38,3	36,3	18,6	6,9
	2004	31,3	31,5	33,9	3,3
	2005	46,8	26,1	22,5	4,6
	2006	40,5	30,9	26,8	1,8
Skupaj	2003	23,7	34,2	34,6	7,5
	2004	20,3	29,7	41,1	8,8
	2005	20,3	31,6	36,8	11,3
	2006	22,5	32,8	37,6	7,1

Vir: Raziskava GfK

Slika 8.6: Zdravstvena oskrba v vseh državah – čez 5 let

Vir: Raziskava GfK

Iz zgornjih podatkov lahko vidimo, da se v oceni sedanosti zelo odsevajo ocene prihodnosti kakovosti zdravstvene oskrbe. Najbolj izrazit skok v oceni kakovosti zdravstvene oskrbe je v letu 2006 naredila **Madžarska**, saj je predhodne negativne ocene kakovosti skoraj podvojila (iz okoli 22% na 53,3%). S posebno visoko stopnjo negativne ocene prihodnje kakovosti zdravstvene oskrbe pa prednjači **Slovenija**. Ocena da bo kakovost slabša je zelo visoka, vedno nad 35%. Na drugi strani pa so države, ki so prepričane, da bo kakovost zdravstvene oskrbe še boljša v naslednjih letih. Tu ponovno v samem vrhu najdemo **Malto**, nato pa presenetljivo sledita **Litva** in **Slovaška**. Presenetljivo predvsem zato, ker bi pričakovali neko povezanost med trenutno oceno in oceno prihodnosti, vendar sta se ti dve državi prikazali kot dve »novinki«. Vseeno lahko vidimo, da države, ki so trenutno stanje ocenjevale kot dobro ali slabo podoben optimizem/pesimizem ponovijo tudi pri napovedi za prihodnost.

Ko smo analizirali skupne podatke vseh 10 držav po **spolu** smo ugotovili, da ni razlik med spoloma tako pri oceni sedanjosti, kakor tudi pri napovedi prihodnosti. Približno 25% je takih, ki menijo, da bo kakovost zdravstvene oskrbe nižja, 45% da bo ostala enaka, 15% da bo višja in približno 4% neopredeljenih.

Pri raziskovanju ocene kakovosti zdravstvenih storitev glede na izobrazbo smo ugotovili, da razlike med izobrazbami niso tako očitne kot bi jih pričakovali, vseeno pa ob natančnem pregledu podatkov lahko vidimo, da razlike vseeno obstajajo med različno izobraženimi. Tiste z osnovno in poklicno izobrazbo bi lahko združili v podobno skupino. V obeh skupinah je v letu 2006 (v primerjavi z letom 2004) veliko več tistih, ki menijo, da je na področju zdravstva slabše. Vendar je opaziti, da se odstotek tistih, ki menijo, da je boljše tudi poveča. Pri tistih s srednjo izobrazbo je opaziti ravno tako povečanje tistih, ki menijo, da bo slabše, vendar v primerjavi s prvima dvema skupinama, je ta odstotek bistveno nižji. Medtem ko lahko opazimo drastično povečanje tistih, ki menijo, da bo stanje boljše. V zadnji skupini so univerzitetno izobraženi, ki so pri oceni stanja nekoliko bolj pozitivni.. Pri teh je odstotek tistih, ki ocenjujejo trenutno stanje zdravstva kot slabo celo nekoliko upadel, zelo (celo več kot podvojil) se je odstotek tistih, ki menijo, da je stanje v zdravstvu boljše. Vsekakor pa v vseh primerih gre za to, da se odstotek tistih, ki menijo, da je stanje enako spremeni v pozitivno smer ali negativno in se količina teh, ki menijo, da je stanje enako zato zmanjša. V grobem bi lahko rekli, da se je raznolikost med izobrazbami še vedno ohranila tudi pri oceni stanja čez 5 let. Torej bolj izobraženi bolj pozitivno ocenjujejo prihodnost zdravstvene oskrbe kakor manj izobraženi. Lahko tudi opazimo, da se je stopnja optimizma bistveno izboljšala, saj je ocena prihodnosti bistveno bolj pozitivna kot ocena trenutnega stanja. Stopnja tistih, ki menijo da je oskrba slaba je bilo pri oceni trenutnega stanja 30 do 40%, medtem ko je pri oceni prihodnosti stopnja 20 do 25%. Ravno tako se je stopnja tistih, ki menijo da je trenutno stanje enako kot v preteklosti zmanjšalo iz 40 do 55% na okoli 30%. Zelo pa se je povečal odstotek tistih, ki menijo, da se bo oskrba izboljšala. Tistih, ki so trenutno stanje ocenili boljše kakor v preteklosti je bilo le 10 do 15%, medtem ko je pri oceni prihodnosti kar 30 do 45% anketirancev mnenja, da bo stanje boljše.

Pri **zaposlitvenih statusih** smo ugotovili, da obstajajo razlike med statusi. Najbolj »optimistični« so študentje, na nasprotnem »bregu« stojijo kmetje, brezposelni in upokojenci. Zanimivo je to, da vsi, kmetje, upokojeni, brezposelni in študentje spadajo v skupino z najnižjimi dohodki, toda študentje tu predvsem izstopajo zaradi pozitivno naravnane pogleda v prihodnost in upanja na boljše. Tudi pri podatkih ocene prihodnosti lahko opazimo večji optimizem kakor pri oceni sedanosti. Ponovno lahko opazimo, da so študentje najbolj pozitivno naravnani z najvišjim odstotkom tistih, ki menijo, da bo oskrba boljša (okoli 50%) in nizkim odstotkom tistih, ki menijo, da bo oskrba slabša (okoli 14%). Na drugi strani so ostali približno podobno razporejeni in težko rečemo kdo ima najbolj negativno napoved za prihodnost, morda bi lahko omenili skupino upokojenih in brezposelnih.

V raziskavi smo ugotovili, da ni bistvenih razlik med **dohodkovnimi razredi** o tem, kaj si mislijo o kakovosti zdravstvene oskrbe. Nižji in srednji razred sta zelo izenačena, medtem ko je višji razred nekoliko boljši. Vendar je ta razlika zelo majhna. Tako leta 2004 v povprečju 30% anketirancev meni, da je stanje v zdravstvu slabše kakor v preteklosti, medtem ko leta 2006 je takih že okoli 36%. Leta 2004 je v vseh treh skupinah okoli 55% takih, ki so mnenja, da je stanje enako, medtem ko se leta 2006 odstotek teh zmanjša na povprečno 42%. Delež tistih, ki so v razliki med letoma 2004 in 2006, se porazdeli med obe skupini: tiste, ki menijo da je boljše, in tiste, ki menijo, da je slabše. Takih, ki menijo, da je stanje boljše je leta 2004 okoli 11%, medtem ko jih je leta 2006 kar 18%. Število neopredeljenih pa se v obeh letih giblje okoli 3%. Kot smo že opazili pri vseh dosedanjih napovedih za prihodnost je napoved veliko bolj optimistična kakor ocena trenutnega stanja. Ponovno sta nižji in srednji razred nekako izenačena, medtem ko je višji razred za nekoliko pozitivnejši.

Zaključek 7: Hipotezo H_2 Lahko potrdimo, tako posredno potrdimo tudi H_0 . Percepcija kakovosti življenja, ki se kaže skozi kakovost zdravstvenih storitev, je v državah masovne širitve EU različna. V pozitivno smer izstopa Malta, v negativno smer Madžarska. Pred vstopom v EU je mnenje negativno. Po vstopu v

EU je mnenje za približno 5% pozitivnejše, vendar se kasneje ponovno približuje stopnji pred vključitvijo v EU.

8.3 Sprememba cen

V tem poglavju bomo raziskali hipotezo H_3 , ki pravi, da je percepcija kakovosti življenja, ki jo merimo skozi spremembo cen, med državami masovne širitve EU različna. Ker je občutek o spremembi cen subjektivna stvar, smo se najprej odločili, da bomo podali uradne statistične podatke o gibanju cene potrošniške košarice (HICP). Tako bomo dobili občutek kaj je zasledila uradna statistika. Nato se bomo osredotočili na nekaj javnomnenjskih raziskav Eurobarometra in raziskavo podjetja GfK.

8.3.1 HICP in Eurobarometer

HICP je indeks, ki ga EU uporablja za spremljanje cen na različnih področjih. Za potrebe naše raziskave bomo uporabili tistega, ki kaže na košarico dobrin evropskega potrošnika. V originalu je **HICP** ("Harmonised Indices of Consumer Prices") in je zapisan v **121. členu Amsterdamske pogodbe**. To je indeks v katerem je vsak mesec vključenih več kot milijon cen za košarico. Indeks HICP je mogoče uporabiti pri usklajevanju ravni pokojnin ali npr. za prejemke iz naslova socialne zaščite. HICP ima pomembno vlogo pri vodenju monetarne politike, saj je glavno merilo, s katerim Evropska centralna banka presoja stabilnost cen na območju evra. Na naslednji strani je prikazana tabela s tem indeksom za vse države EU in tistih, ki se ji želijo pridružiti. Ker je ta indeks na voljo že od leta 1997, smo v tabeli prikazali celotno obdobje merjenja. Indeks HICP sicer ni uradni kazalec inflacije, saj se ne meri na enakih kazalnikih, kakor meri uradna državna inflacija, v neki meri pa vendarle kaže na nekoliko boljšo sliko spreminjanja cen dobrin. Še boljši kazalec kot HICP bi bila osebna inflacija, ki pa jo je za našo raziskavo prezahtevno izmeriti. O osebni inflaciji govorimo, ko si

ustvarimo osebno košarico dobrin v kateri imajo nekatere stvari večji, druge manjši pomen kot v nacionalni košarici.

V Tabeli 8.5 želimo prikazati spremembo indeksa HICP glede na prejšnje leto. To je razlika, izražena v odstotkih, med indeksom HICP nekega leta in indeksom HICP preteklega leta za enak mesec (npr. jan06 v primerjavi z jan07).

Slika 8.7 je sestavljena na podlagi tabele podatkov iz Tabele 8.5.

Tabela 8.5: Sprememba indeksa HICP od leta 1997 do 2008 v odstotkih

Države	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Evropska Unija	1,7 ^(e)	1,3	1,2	1,9	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2	2,3	3,7
Euro območje	1,6 ^(e)	1,1	1,1	2,1	2,3	2,2	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	3,3
Belgija	1,5	0,9	1,1	2,7	2,4	1,6	1,5	1,9	2,5	2,3	1,8	4,5
Bolgarija	/	18,7	2,6	10,3	7,4	5,8	2,3	6,1	6,0	7,4	7,6	12,0
Češka	8,0	9,7	1,8	3,9	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3
Danska	2,0	1,3	2,1	2,7	2,3	2,4	2,0	0,9	1,7	1,9	1,7	3,6
Nemčija	1,5	0,6	0,6	1,4	1,9	1,4	1,0	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8
Estonija	9,3	8,8	3,1	3,9	5,6	3,6	1,4	3,0	4,1	4,4	6,7	10,6
Irska	1,3 ^(e)	2,1	2,5	5,3	4,0	4,7	4,0	2,3	2,2	2,7	2,9	3,1
Grčija	5,4	4,5	2,1	2,9	3,7	3,9	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2
Španija	1,9	1,8	2,2	3,5	2,8	3,6	3,1	3,1	3,4	3,6	2,8	4,1
Francija	1,3	0,7	0,6	1,8	1,8	1,9	2,2	2,3	1,9	1,9	1,6	3,2
Italija	1,9	2,0	1,7	2,6	2,3	2,6	2,8	2,3	2,2	2,2	2,0	3,5
Ciper	3,3	2,3	1,1	4,9	2,0	2,8	1,0	1,9	2,0	2,2	2,2	4,4
Latvija	8,1	4,3	2,1	2,6	2,5	2,0	2,9	6,2	6,9	6,6	10,1	15,3
Litva	10,3	5,4	1,5	1,1	1,6	0,3	-1,1	1,2	2,7	3,8	5,8	11,1
Luksemburg	1,4	1,0	1,0	3,8	2,4	2,1	2,5	3,2	3,8	3,0	2,7	4,1
Madžarska	18,5	14,2	10,0	10,0	9,1	5,2	4,7	6,8	3,5	4,0	7,9	6,0
Malta	3,9	3,7	2,3	3,0	2,5	2,6	1,9	2,7	2,5	2,6	0,7	4,7
Nizozemska	1,9	1,8	2,0	2,3	5,1	3,9	2,2	1,4	1,5	1,7	1,6	2,2
Avstrija	1,2	0,8	0,5	2,0	2,3	1,7	1,3	2,0	2,1	1,7	2,2	3,2
Poljska	15,0 ^(e)	11,8 ^(e)	7,2 ^(e)	10,1	5,3	1,9	0,7	3,6	2,2	1,3	2,6	4,2
Portugalska	1,9	2,2	2,2	2,8	4,4	3,7	3,3	2,5	2,1	3,0	2,4	2,7
Romunija	154,8	59,1	45,8	45,7	34,5	22,5	15,3	11,9	9,1	6,6	4,9	7,9
Slovenija	8,3	7,9	6,1	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5	2,5	3,8	5,5
Slovaška	6,0	6,7	10,4	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9
Finska	1,2	1,3	1,3	2,9	2,7	2,0	1,3	0,1	0,8	1,3	1,6	3,9
Švedska	1,8	1,0	0,5	1,3	2,7	1,9	2,3	1,0	0,8	1,5	1,7	3,3
V. Britanija	1,8	1,6	1,3	0,8	1,2	1,3	1,4	1,3	2,1	2,3	2,3	3,6
Hrvaška	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
FYR Maked.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Turčija	85,6	82,1	61,4	53,2	56,8	47,0	25,3	10,1	8,1	9,3	8,8	10,4

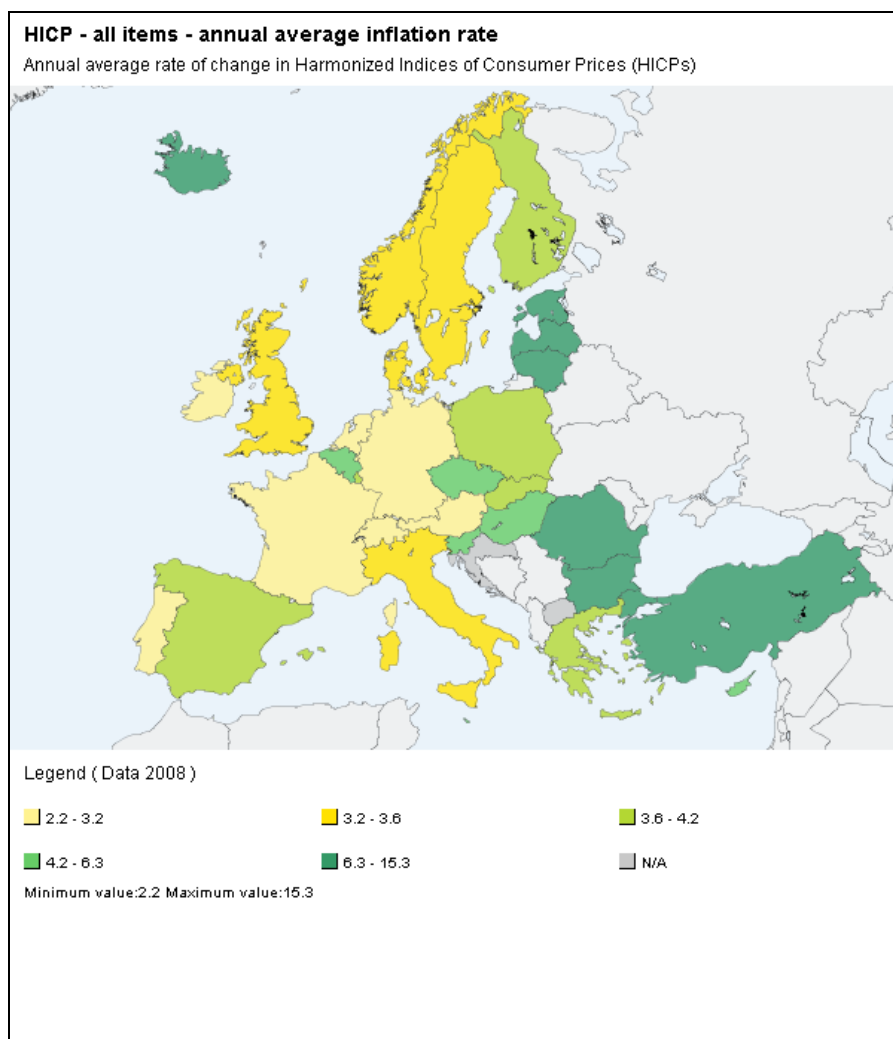
Islandija	1,8	1,3	2,1	4,4	6,6	5,3	1,4	2,3	1,4	4,6	3,6	12,8
Norveška	2,6	2,0	2,1	3,0	2,7	0,8	2,0	0,6	1,5	2,5	0,7	3,4
Švica	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1,0	0,8	2,3
ZDA	2,3	1,6	2,2	3,4	2,8	1,6	2,3	2,7	3,4	3,2	2,8	3,8
Japonska	1,8	0,6	-0,3	-0,7	-0,7	-0,9	-0,3	0,0	-0,3	0,3	0,0	1,4

/ - podatek ni na voljo

e – približna vrednost

Vir: Eurostat 2009

Slika 8.7: Zemljevid evropskih držav glede na povprečno spremembo HICP

Vir: Eurostat 2009

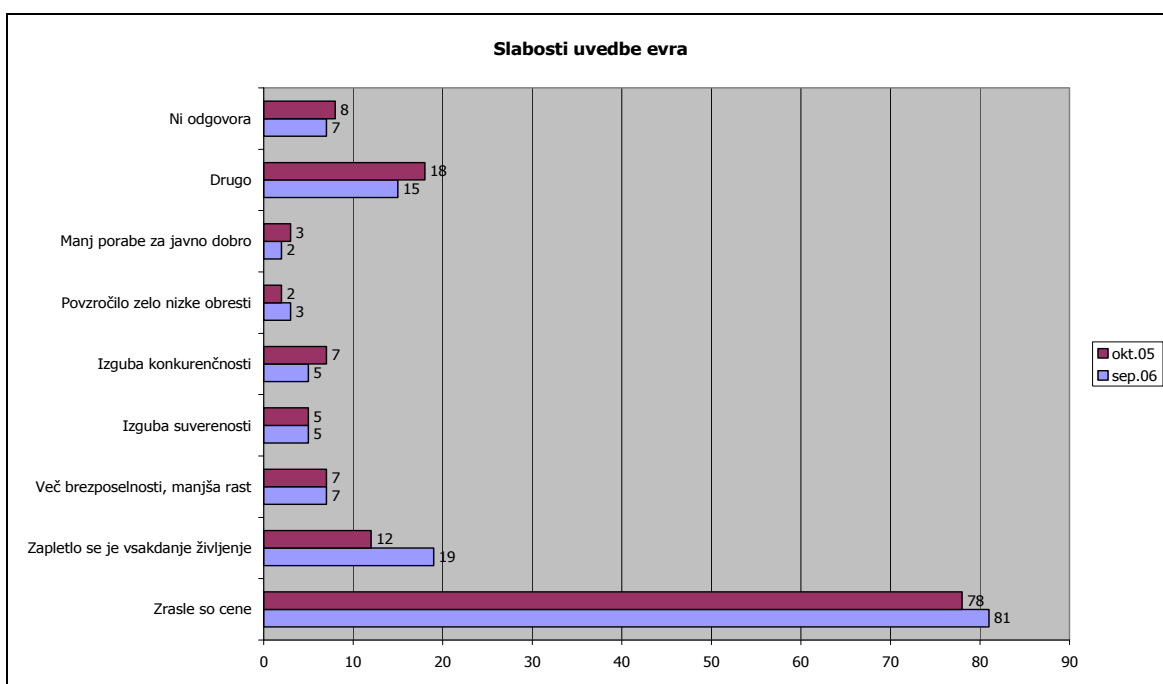
Kot lahko vidimo iz uradnih podatkov bi lahko spremembe cen uvrstili v tri pomembnejše skupine. Prva skupina je tista, ki vsebuje države, ki že imajo evro in tiste, ki si ga trudijo pridobiti. Pri teh državah Evropska centralna banka določi

najvišjo letno dovoljeno stopnjo inflacije, ki jo imajo lahko članice ter bodoče članice evro območja. S prekoračitvijo teh stopenj bi kršili pakt stabilnosti. Druga skupina so države, ki imajo nek srednji standard in še ne razmišljajo o prevzemu evra. V tretjo skupino pa spadajo države z dokaj visoko stopnjo inflacije (okoli 10% letno), taki primeri so na primer Turčija, Romunija in Latvija, zadnji sta sicer v EU, vendar se še vedno borita z visoko inflacijo.

Jasno je torej, da se z uradne strani ne dogaja nič takšnega, zaradi česar bi bilo potrebno obtoževati evro ali vstop v EU, saj so cene znotraj evro območja veliko bolj stabilne, kot zunaj. Poleg tega je inflacija na letni stopnji prisotna v državah znotraj EU, kot tudi tistih, ki niso v Evropski uniji. To je zelo lepo razvidno iz časovnega poteka HICP.

Zanimivo je, da kljub uradnim podatkom indeksa HICP v javnem mnenju evro ni priljubljen. Preučili smo raziskave Eurobarometra, ki za Evropsko unijo opravlja uradne meritve javnega mnenja. In zanimivo je, da so ti podatki povsem drugačni od tistih, ki jih kaže uradna statistika. Ljudje se namreč izredno pritožujejo nad uvedbo evra in podražitvami, ki jih je ta uvedba prinesla s seboj. V nadaljevanju bomo prikazali graf, ki prikazuje splošno mnenje o slabostih uvedbe evra.

Slika 8.8: Slabosti uvedbe skupne denarne valute (evro)

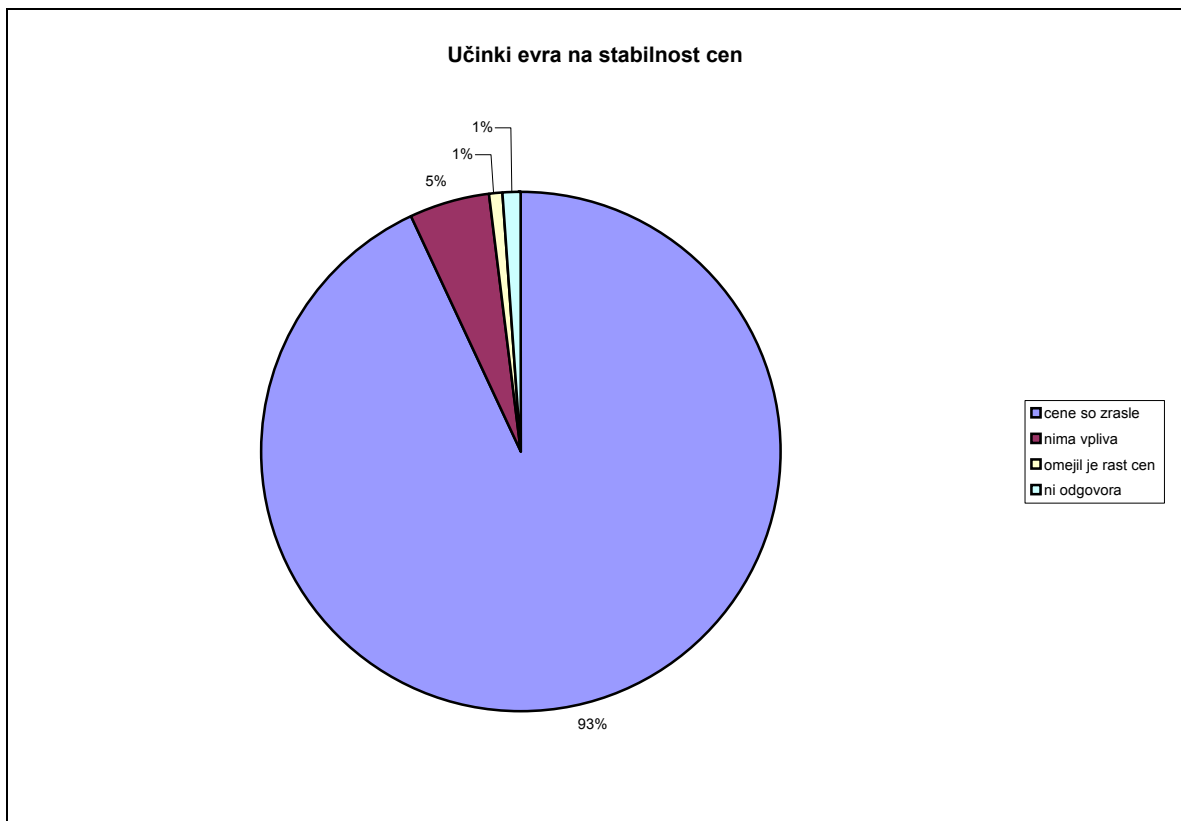
Vir: Eurobarometer: Flash EB 193

Pazljivemu bralcu gotovo ne uide, da seštevek odstotkov ni 100%. Vprašanje, ki je bilo postavljeno anketirancem, je omogočalo več odgovorov. Vsak je lahko izbral enega ali več odgovorov, torej tiste odgovore, ki najbolj ustrezajo njegovi percepciji uvedbe evra. Največ respondentov je odgovorilo, da so se po njihovem mnenju zvišale cene. Kar 81% anketirancev je izbralo ta odgovor. V primerjavi z letom 2005 je ta odstotek še višji za 3%. Druga slabost, ki so jo še omenili, je ta, da jim je evro zapletel vsakodnevno življenje. Kar 19% anketirancev je bilo tega mnenja, kar je veliko več kot leta 2005. Ta vidik je zelo zanimiv, saj bi lahko pričakovali, da bi bilo razmerje obratno. Namreč največ težav je ob uvedbi nove valute, ko ljudje še niso seznanjeni z njenimi značilnostmi, medtem ko bi leto kasneje pričakovali izboljšanje le tega, saj so ljudje v tem času že veliko bolj seznanjeni z novo valuto. Omenili bi še eno področje. To je »več brezposelnosti in manjša rast«. Namreč tudi na tem področju je okoli 7% ljudi, ki se zaradi uvedbe evra bojijo izgubiti zaposlitev.

Če na kratko povzamemo glavne misli slabosti uvedbe evra lahko rečemo, da ljudje preko uvedbe evra percipirajo slabšo kakovost življenja. Saj je z zvišanjem cen nedvomno družinski ali osebni proračun okrnjen. Tudi strah glede stabilnosti zaposlitve doprinese svoj del k spremenjeni percepciji. Kar smo obravnavali v začetku tega poglavja.

Na koncu uvodnega dela bi radi prikazali učinke evra na stabilnost cen. Najprej bodo prikazani splošni učinki uvedbe na EU12 nato pa še po posameznih državah. Tudi to raziskavo je opravil Eurobarometer in njeni rezultati so prikazani v Sliki 8.9.

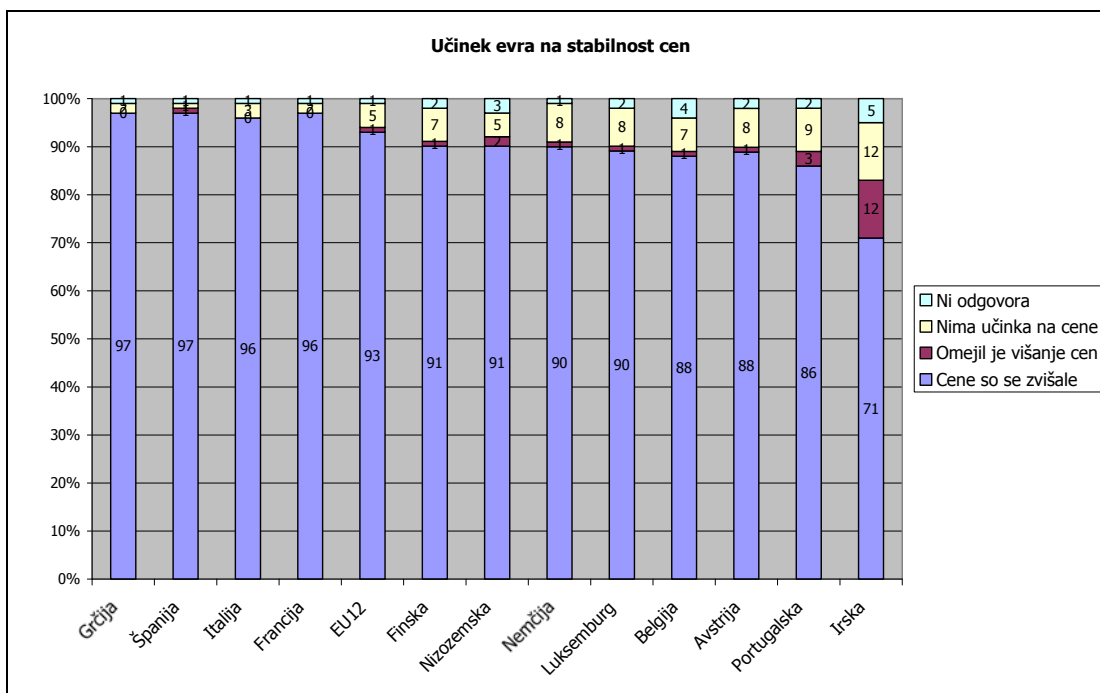
Slika 8.9: Učinek evra na stabilnost cen

Vir: Eurobarometer Flash EB 193

Slika 8.9 nam prikazuje temeljitejši pregled med respondenti, ki so odgovorili, da ima evro vpliv na cene. Kar 93% jih je mnenja, da ima evro vpliv na ceno. Smo 5% anketirancev meni, da nima vpliva in zgolj 1%, da uvedba evra pozitivno vpliva na stabilizacijo cen. Tudi če zadnji dve skupini ljudi seštejemo, še vedno dobimo izredno majhen in skoraj zanemarljiv delež tistih, ki imajo nevtralno ali pozitivno stališče o evru.

Slika 8.10: Učinek evra na stabilnost cen po državah

Vir: Eurobarometer Flash EB 193

Kot lahko vidimo iz zgornje slike je mnenje o tem, da je uvedba evra zvišala cene v večini držav, višje od 90%. Zanimivo, da je stopnja nad povprečjem EU12 večinoma v državah Sredozemlja, razen Francije (čeprav je tudi ta delno lahko šteta kot sredozemska država), kar bi lahko posredno imelo povezavo s tipom socialne politike. Izredno izstopa Irska, vendar nimamo nobenega trdega dokaza o tem ali je tudi tu pomemben tip socialne politike, saj njej edina podobna država, Velika Britanija, še vedno uporablja svojo nacionalno valuto.

8.3.2 Za koliko se bodo spremenile cene čez 5 let? Raziskava GfK

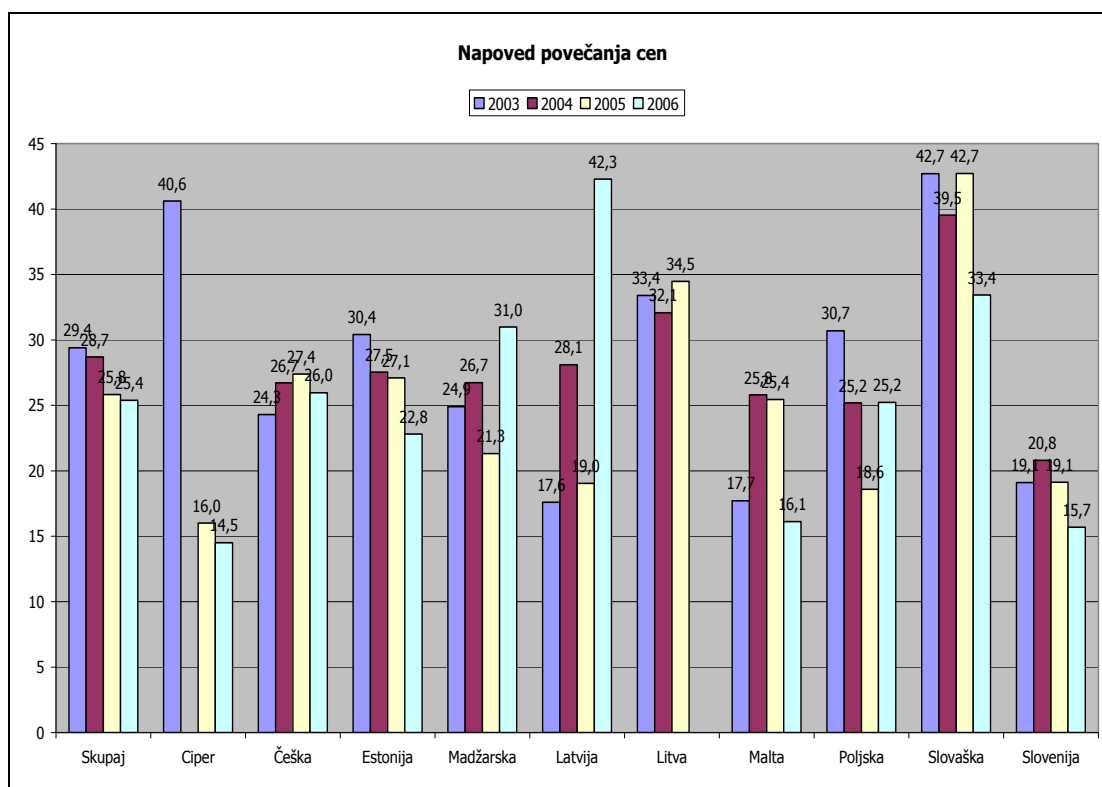
Preden se posvetimo temu delu raziskave bi želeli poudariti, da se cene z leti same po sebi višajo. Če za primerjavo vzamemo indeks HICP, ki smo ga že omenili bi se cena izdelka, ki danes stane 100 enot ob stalni vrednosti HICP 2,4% v petih letih povečala na 112,6 enot², kar poenostavljeno pomeni 12% v 5 letih. Vendar so nam v podjetju GfK pojasnili, da s tem vprašanjem niso imeli namen

² Natančno $100 \times 1,024^5 = 112,5899906842624$, na peto potenco zaradi 5 let.

raziskovati v to smer, ampak preprosto so želeli izmeriti za koliko menijo anketiranci, da bodo plačali več neko stvar, ki danes stane 100 enot. Rezultati, ki jih bomo pogledali so osupljivi in veliko višji od tistih, ki so bili izmerjeni s strani Eurostata in so omenjeni v začetku podpoglavja.

Vprašanje o spremembi cen meri na prihodnost. Zato v tem delu raziskave (za razliko od ostalih delov) ne bomo pregledovali mnenja, o trenutnih cenah in ali so se cene v preteklosti spremenile. Na Sliki 8.11 prikazujemo percipirano stopnjo spremembe cen napovedanih za naslednjih 5 let od leta anketiranja.

Slika 8.11: Odstotek spremembe cen - splošno

Vir: Raziskava GfK

Kot lahko vidimo iz zgornjega grafa so ocene zelo visoke, saj se nekatere povzpnejo krepko čez 40%. V danem primeru je najvišje odstotke podala **Slovaška**, saj anketiranci od leta 2003 do 2005 menijo, da se bodo cene zvišale za skoraj 40%, nato pa ta ocena leta 2006 nekoliko pade, na 33,4%. Najbolj »prizanesljiva« do napovedi povišanja cen je **Slovenija**, saj se tu odstotek vrti nekoliko pod 20%, in se leta 2006 že zelo približa stopnji, kot je izračunana z

indeksom HICP. Odstopajoč je primer **Cipra**, zelo zanimivo bi bilo vedeti, kaj se je zgodilo leta 2004, saj leta 2005 in 2006 stopnja napovedi drastično pade, glede na leto 2003. Na podlagi dobljenih podatkov GfK raziskave za koliko se bodo spremenile cene čez 5 let, **lahko trdimo, da se je ocena bodoče inflacije v državah EU10 po vstopu v EU zmanjšala in da se v vsaki državi sprememba odražala na svojstven način.**

Zanimivo je tudi potegniti vzporednico med podatki o HICP in z anketno izmerjenimi podatki (iz raziskave GfK). Najprej smo opazili visoko stopnjo HICP pri Latviji. V anketi podjetja GfK ta ista držav odgovarja na vprašanje o spremembi cen pod povprečjem vseh 10 držav skupaj (z izjemo leta 2006). Slovenija se na primer v HICP pojavlja v sredini med 10 novinkami, medtem kot smo že omenili je pri raziskavi GfK najbolj »prizanesljiva« do spremembe cen. Prav tako je zanimiva Slovaška. Po raziskavi GfK je najbolj pesimistična, vseeno je po košarici HICP vodilna v skupini EU10 držav, najbližje povprečju v EU in evro območju. Poudariti je potrebno, da nobena od držav ni pod EU ali evro povprečjem indeksa HICP.

V nadaljevanju nas je zanimalo ali obstajajo razlike med skupinami dveh podobnih držav znotraj skupine EU10. Tako smo se odločili primerjati med seboj Malto in Ciper, Madžarsko in Češko ter Estonijo in Latvijo. Odločili smo se primerjati indeks HICP in raziskavo podjetja GfK za leto 2005. Izsledke primerjave prikazuje tabela 8.6.

Tabela 8.6: Primerjava indeksa HICP in spremembe cen po GfK raziskavi

Država	HICP 2005	GfK 2005	Razlika HICP 2005 ³	Razlika GfK
Malta	2,5	25,4	+25%	+58%
Ciper	2,0	16,0		
Madžarska	3,5	21,3	+118%	-12%
Češka	1,6	27,4		
Estonija	4,1	27,1	+52%	-12%
Litva	2,7	34,5		

Vir: Eurostat 2009 in raziskava GfK

³ Razlika HICP 2005 je merjena v %. Izmerili smo jo na podlagi prve države (višja stopnja) deljeno z drugo državo (nižja stopnja). To razmerje smo za raziskavo GfK obdržali (prva država je tudi v drugem deljenju prva država).

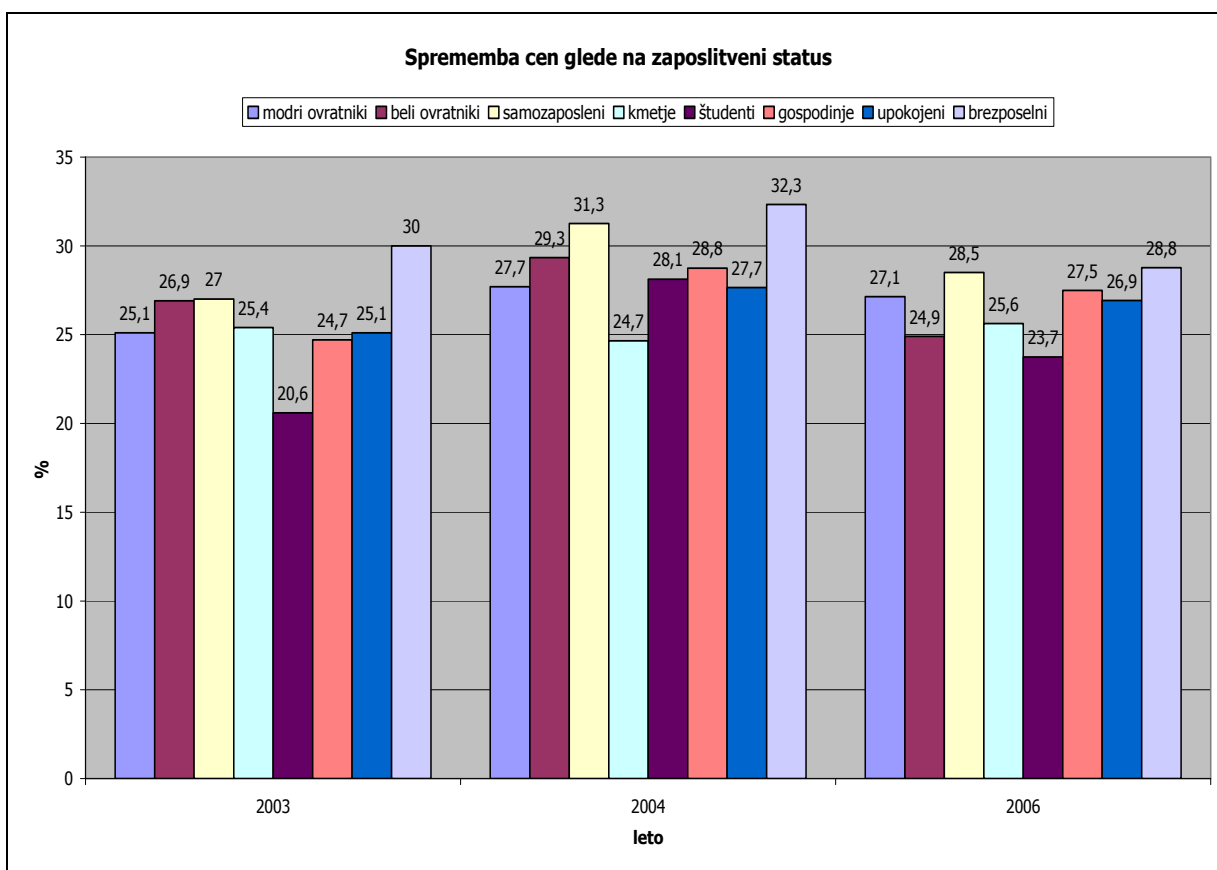
Gotovo ni bilo pričakovati, da bodo odstotki med tremi prej omenjenimi pari podobni. Vseeno smo pričakovali neko podobnost med raziskavo podjetja GfK in indeksom HICP. Vendar tudi te podobnosti znotraj para držav v istem letu pri omenjenih dveh raziskavah ni. Tako lahko vidimo, da so odstotki razlike za 100% večji ali 50% manjši. Najbolj zanimiva pa je razlika med Češko in Madžarsko. V paru Malta Ciper se HICP in napoved cen po GfK raziskavi skladata (obe sta pozitivni). Torej Indeks cen (HICP) je resnično zrasel, zato imajo tudi v tej isti državo občutek, da se bodo cene zvišale. Medtem, ko imajo v ostalih dveh parih primerjavi razlik različne predznake.

Tudi pri napovedi spremembe cen lahko opazimo, da ni bistvenih razlik med **spoloma**. Razlike gredo v desetinke odstotka, tako je razlika resnično zanemarljiva. Vseeno pa lahko opazimo, da se stopnja napovedi višjih cen iz leta v leto manjša. Leta 2003 je bila povprečno 29,5% leta 2006 pa je padla na 25,4%.

Pri **izobrazbi** lahko vidimo, da vsako leto nekoliko izstopa skupina s poklicno izobrazbo. V letih 2003 in 2004 se še vedno dokaj homogeno zlije z vso skupino, vendar leta 2006 začne zelo izstopati. Tako nastane med poklicno skupino in univerzitetno skoraj 7% točk razlike, kar pa je na dane okoliščine veliko (29,7% proti 22,3%). Kaj je navedlo to skupino, da ima kljub času in splošnemu trendu, ki je vedno nižji, tako visoko oceno ni znano, vendar je gotovo to povezano s sredstvi za preživetje in dojemanjem tega kako jih razporejajo, da lahko preživijo.

V nadaljevanju bomo predstavili napovedi spremembe cen v naslednjih petih leti glede na **zaposlitveni status**. Ker je to področje najbolj zanimivo izmed vseh smo rezultate prikazali tudi na Sliki 8.12.

Slika 8.12: Odstotek spremembe cen glede na zaposlitveni status

Vir: Raziskava GfK

Najvišje napovedi spremembe cen se pojavijo v razredu brezposelnih in samozaposlenih. V tem grafu pa lahko vidimo zanimivost, ki je še nismo opazili pri nobenem doslej. Ocene stopnje inflacije se s priključitvijo EU niso zmanjšale, kot pri vseh dosedanjih ugotovitvah, ampak so se še bolj okrepile, čeprav se leta 2006 nekoliko omilijo, vendar še vedno niso na stopnji, ki bi bila nižja kot stopnja pred vstopom v EU. Po drugi strani študentje nižje ocenjujejo stopnjo spremembe cen, saj so, kot se je že izkazalo skozi celotno raziskavo veliko bolj pozitivni glede prihodnosti. Zelo zanimiva je tudi skupina kmetov, ki skozi vse obdobje ohranja približno enako oceno stopnje rasti cen v prihodnjih petih letih.

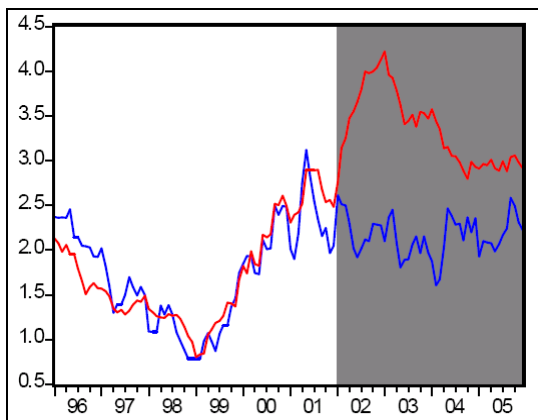
Glede na **dohodkovni razred** lahko vidimo, da se rezultati skladajo s pričakovanji. Torej v vseh treh časovnih obdobjih lahko opazimo, da nižji dohodkovni razred napoveduje višje cene v primerjavi s srednjim in višjim razredom. Ocena spremembe cen se sicer pred vstopom v EU in takoj po njem ne razlikuje skoraj nič, vendar je leta 2006 opazen trend zmanjšanja stopnje višanja

cen. Rezultat, ki smo ga dobili je povsem logičen, saj je nižji dohodkovni razred veliko bolj občutljiv na spremembe cen kot pa ostala dva razreda. Zato je tudi njihova napoved toliko višja od ostalih dveh.

V tem delu raziskave smo dobili veliko zanimivih rezultatov, ki so nas v mnogih pogledih presenetili in nam dali veliko za razmišljati. Nekatera področja so se skladala s pričakovanji, spet druga so se pokazala v povsem novi luči, kot jih nismo pričakovali.

Je inflacijski razkorak značilen samo za države, ki so bila vključena v raziskavo podjetja GfK? Najprej si bomo pogledali graf, ki prikazuje razkorak med realno stopnjo inflacije in tisto, ki jo percepirajo državljani v evro območju. Rdeča črta predstavlja dožemanje inflacije s strani državljanov, medtem ko modra črta predstavlja uradno statistiko.

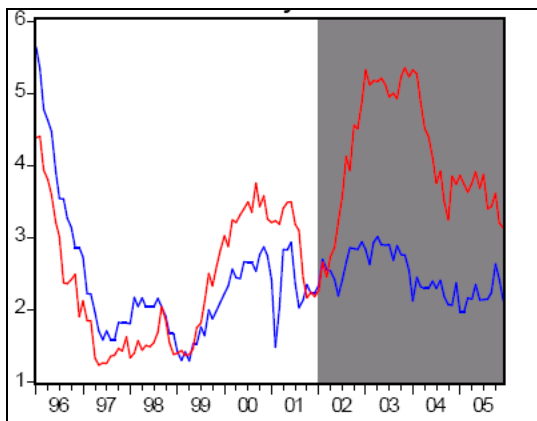
Slika 8.13: HICP inflacija in percepirana inflacija (evro območje)

Vir: Aucremanne, idr. 2007: 27

Vidimo lahko da se uradna statistika o inflaciji (modra črta) in percepirana stopnja inflacije (rdeča črta) med seboj precej prepletata. Vendar po sprejemu evra, kar je prikazano s sivim delom polja, percepcija zelo poskoči od realne vrednosti stopnje inflacije. Ta graf prikazuje vse države evro območja skupaj. Žal ločenih podatkov za države EU10 nismo dobili, priprava grafa na osnovi HICP in GfK podatkov je metodološko vprašljiva. Samo delno lahko sklepamo, da bi bila lahko v državah EU10 inflacijski razkorak podoben kot v državah EU25 ali v Italiji in Nemčiji, ki sta se glede na raziskovanja inflacijskega razkoraka presenetljivo burno odzvali na spremembo valute.

Slika 8.14: HICP inflacija in percipirana inflacija - Italija.

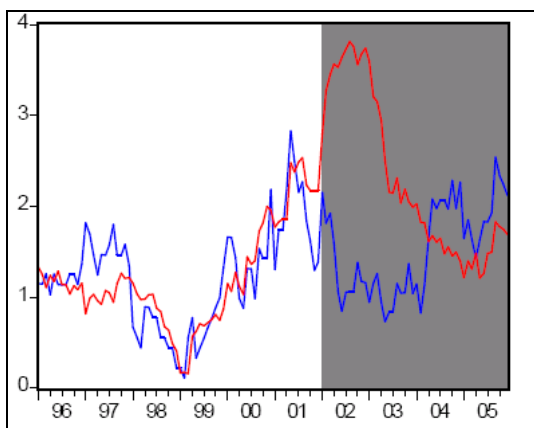

Vir: Aucremanne, idr. 2007: 27

Kot lahko vidimo na Sliki 8.14 je do leta 1999 percipirana stopnja inflacije nižja od dejansko izmerjene, kar je zelo zanimivo. Stvar se spremeni leta 1999, ko se italijanska lira veže na evro, takrat še sicer fiktivno valuto, vseeno pa pripravljeno na prevzem v določenih državah čez nekaj let. Stanje se leta 1999 obrne in ljudje percipirajo bistveno višjo inflacijo, kakor je dejansko prisotna. V času na priprave ob prevzemu evra se stanje nekoliko izenači. Ta vpliv bi pripisali predvsem obveščevalni kampanji pred prevzemom evra, ko se je državljanje obveščalo o novi valuti in ko stopi v veljavo dvojno označevanje cen. Nato nastopi prevzem evra, kar je na grafu prikazano s sivo barvo. Vidimo lahko da se percepcija inflacije drastično poveča in ljudje kljub uradni statistiki menijo, da je inflacija vsaj 100% višja kot je dejansko stanje ali celo več.

Na kratko bomo še predstavili razkorak med uradno stopnjo inflacije in dojetjem le te v Nemčiji.

Slika 8.15: HICP inflacija in percipirana inflacija - Nemčija

Vir: Aucremanne, idr. 2007: 27

Opazimo lahko, da je situacija nekoliko podobna kakor v Italiji, vendar vseeno ni tako izrazita. Pred uvedbo evra se uradna in zaznana inflacija med seboj zelo prepletata. Po uvedbi evra pa se ponovi situacija kakor v Italiji. Zaznavanje inflacije zelo poskoči. Tu celo skoraj za 300% (iz 1% uradno na ocenjeno okoli 4%). Vendar je tu opaziti tudi zanimiv pojav, ki ga ne vidimo pri splošnem grafu za države evro območja in tudi ne pri že obravnavani Italiji. Leta 2003 se ta trend obrne. Ljudje zaznavajo nižjo stopnjo inflacije kakor je v resnici uradna stopnja. Če bi nam bili relevantni podatki dostopni, bi bilo zelo zanimivo videti ali se je trend tako nadaljeval ali (ponovno) obrnil.

Je na podlagi rezultatov raziskave smiselno ostati zunaj EU? V kolikšni meri EU in države članice kupujejo socialni mir? Nadaljnje raziskovanje bi bilo lahko usmerjeno v odgovor na vprašanje v čem so razlike med medijskim in institucionalnim poročanjem in realnimi podatki. Npr. Carter (2006) v svojem članki zaključuje, da kljub temu, da je jutranja kava leta 2001 stala 2 marki (menjalni tečaj: 1€ = 1,95583 DM), se danes zanjo plačuje dvakrat toliko. Težko govorimo o 100% inflaciji, saj jo institucije ne računajo tako. Se pa večina ekonomistov strinja, da za zadnja 4 leta ni zaslediti povečanja plač večine povprečnega prebivalstva EU (Carter, 2006). Podražitev ostaja. To nas je spodbudilo k pisanju te naloge, saj ali bi morali drugače razumet enostavne matematične izračune? EU ima vpliv, tudi v raziskavi Evropske komisije je podatek, da se je 39% prebivalstva EU opredelilo, da kupuje manj po prevzemu evra, ker jih je "strah da bi preveč zapravili" (Carter 2006). Ko za prebivalstvo nastopijo težji

časi, ko plače ostajajo konstantne, postane inflacija bolj dramatična zanje, trdi Giovanni Mastrobuoni, ekonomist iz Univerze Princeton, ki preučuje percepcijo inflacije v Evropi, zato začnejo kupovati manj (Carter 2006). Prav preverjanju podobnih iztočnic, ki določajo vsakodnevno življenje EU prebivalstva, in se delno navezujejo na kakovost življenja, kot jo obravnavamo v tej nalogi, bi lahko preverili, če bi bili podatki cenejši in lažje dostopni.

Zaključek 8: V tem delu smo pregledovali hipotezo H_3 , če je percepcija kakovosti življenja, ki jo merimo s percepcijo spremembe cen, v državah EU10 različna. Trdimo lahko, da je v različnih državah občutek spremembe cen različno percepiran. S tem predvidevamo, da državljani izbranih držav različno percepirajo kakovost življenja v svoji državi. Tako je tudi H_3 potrjena in posredno H_0 .

9 Zaključek raziskave (Marko Hrvatin)

Ključna časovna točka preverjanja osnovne hipoteze je analiza podatkov iz leta 2004. Poiskali smo dodatne časovne točke in opravili analize glede na dostopne baze podatkov. V tem poglavju bomo predstavili zaključke naše raziskave. Zaradi večje razumljivosti smo povzetek združili in strukturirano predstavili v Tabeli 9.1.

Tabela 9.1: Preverjanje hipotez

Hipoteza	Raziskava GfK	Raziskava ESS
H₀:	Percepcija kakovosti življenja je med državami masovne širitve EU različna.	
1. Razlika izmerjenih vrednosti	Leta 2004 – POTRJENA	Leta 2004 - ZAVRNJENA
	Predvidevanja leta 2003 - POTRJENA Leta 2006 - POTRJENA Predvidevanja leta 2006 - POTRJENA	Leto 2002 - POTRJENA Leto 2006 - POTRJENA
2. Razlika absolutnih vrednosti odmikov odgovorov	Leta 2004 – POTRJENA	/
	Predvidevanja leta 2003 - POTRJENA Leta 2006 - POTRJENA Predvidevanja leta 2006 - POTRJENA	/
H₁:	Percepcija kakovosti življenja, ki se kaže skozi varnost zaposlitve, je med državami masovne širitve EU različna.	
	POTRJENA	/
H₂:	Percepcija kakovosti življenja, ki se kaže skozi kakovost zdravstvenih storitev, je v državah masovne širitve EU različna.	
	POTRJENA	/
H₃:	Percepcija kakovosti življenja, ki se kaže skozi spremembo cen, je med državami masovne širitve EU različna.	
	POTRJENA	/

Vir: lasten

Ključna zaključka (ESS in GfK za leto 2004) naše raziskave sta si dopolnjujoča. V 6h od držav EU10 je bila ugotovljena od povprečja različna percepcija kakovosti življenja, zato lahko trdimo, **da je percepcija kakovosti življenja med državami masovne širitve EU različna, glede na rezultate raziskave GfK za leto 2004.** Razlika v izmerjenih vrednostih med Poljsko (48,6%) in Ciprom (16,7%) je več kot 30%. ESS vprašanje kako ste zadovoljni z

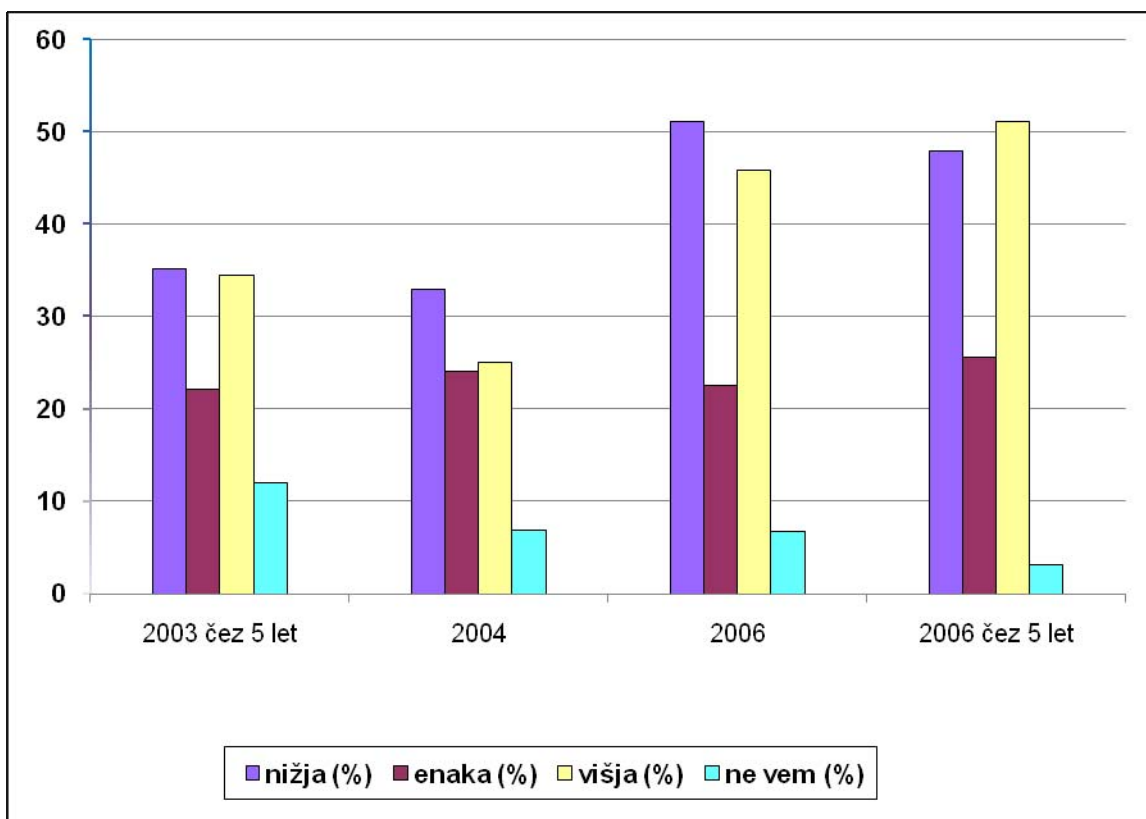
vašim sedanjim življenjskim standardom je vključeno le v raziskavo ESS3-2006 (krajše ESS3). Prav tako smo se srečali s pomanjkanje longitudinalno primerljivih podatkov zanimivih za raziskovanje kakovosti življenja za vse države EU10, kot je to dostopno v raziskavi GfK. S tem je neposredna primerjava z raziskavo GfK omejena. Vendar poudarjamo, kot drugo, da kljub razlikam v vrednosti odgovorov med državami EU10 do 30%, znatno odstopa samo Slovenija, **zato ne moremo govoriti o razlikah v percepciji kakovosti življenja med državami EU10 glede na rezultate raziskave ESS2 za leto 2004.** Kljub temu, bi radi poudarili, da so razlike v percepciji tudi v ESS. Vendar se razlika glede na GfK kaže na drugačen način. Opravka smo imeli z dvema viroma podatkov, ki sta bila zbrana na dveh različnih metodoloških izhodiščih. Razlike so tudi v ESS vendar se te razlike kažejo veliko bolj mehko. Vseeno smo mnenja, da se raziskavi dopolnjujeta in dajeta vpogled v kakovosti življenja v določenem časovnem preseku. Kako velike so bile razlike med različnimi raziskavami med leti 2003-2006 prikazuje naslednja tabela.

Tabela 9.2: Povzetek razlik raziskav GfK glede percepcije kakovosti življenja

Leto	Danes			Predvidevanje čez 5 let		
	Slabša (%)	Enaka (%)	Boljša (%)	Slabša (%)	Enaka (%)	Boljša (%)
2003	/	/	/	-13,8 do 21,4	-11,5 do 10,6	-14,2 do 20,2
2004	-21,5 do 11,4	-11 do +13	-10 do +15	/	/	/
2006	-18,3 do 32,8	-13,1 do 9,4	-17,5 do 28,3	-20,4 do +27,5	-13,7 do 11,9	-17 do 34,1

Vir: raziskava GfK

Slika 9.1: Povzetek razlik raziskav GfK glede percepcije kakovosti življenja (absolutne vrednosti razlik).

Vir: raziskava GfK

Za izdelavo Tabele 9.2 in Slike 9.1 smo uporabili podatke iz opravljenih raziskav (iz 6. poglavja). Tako smo pri vsakem raziskovanem letu poiskali vrednosti, ki je pri odgovorih najbolj odstopala od povprečja v negativno smer in državo, ki je odstopala najbolj v pozitivno smer. Dobili smo absolutno vrednost razlik pri posameznem odgovoru. Vidimo lahko, da se trend razlik veča. Razlike med državami so vedno večje, kar tudi potrjuje našo osnovno hipotezo, da so med državami značilne razlike. Podatki, ki podkrepijo to analizo razlik so v Tabeli 9.3.

Tabela 9.3: Seštevek absolutne vrednosti odstopanj v deležu odgovorov po letih

Seštevek absolutne vrednosti	Predvidevanja leta 2003	Leto 2004	Leto 2006	Predvidevanja leta 2006
	27,4%	24,3%	27,9%	34,5%

Vir: Raziskava GfK

Glede na izbran kriterij, seštevek absolutne vrednosti odstopanj deležev odgovorov držav na podlagi analiz raziskave GfK, obstajajo razlike, ki z leti naraščajo. Leta **2004** je bil seštevek absolutne vrednosti odstopanj deležev odgovorov držav v večini držav (7/10-h) za 25%. Leta 2003 so za obdobje čez 5 let predvidevali ponovno v večini držav (7/10-h) za približno 25% in več, leta 2006 v polovici držav (5/10-h) za 25% in od tega v dveh za več kot 50%. Leta 2006 so za obdobje čez 5 let predvidevali, da obstajajo razlike v večini držav (7/10-h) za več kot 25%, zato **trdimo, da obstajajo po tem kriteriju znatne razlike v percepciji kakovosti življenja med državami EU10, glede na rezultate raziskave GfK in glede na naša pričakovanja.**

Kot lahko vidimo v spodnji Tabeli 9.4, so države skozi celotno obdobje anketiranja obdržale svojo pozicijo. Kar ne velja v primeru predvidevanja za obdobje čez 5 let, saj se tu menjujejo države, ki prednjačijo. Leta 2003 sta bili to Slovaška in Češka, leta 2006 pa izrazito izstopa Madžarska.

Tabela 9.4: Percepcije kakovosti življenja - najbolj izstopajoče države

Smer odstopanja	Pozitivno	Negativno
Ocena stanja danes	Ciper (2005, 2006) Malta	Latvija Litva
Ocena stanja čez 5 let	Madžarska Latvija	Leta 2003 Slovaška, Češka Leta 2006 Madžarska

Vir: raziskava GfK

9.1 Razlike v percepciji kakovosti življenja po letih

Analizo štirih iztočnice za interpretacijo razlik na podlagi raziskave GfK povzemamo v Tabeli 9.5.

Tabela 9.5: Percepcije kakovosti življenja - razlike med skupinami držav

Seštevek absolutne vrednosti	Predvid. leta 2003	Leto 2004	Leto 2006	Predvid. leta 2006
a) Je percepcije kakovosti življenja nižja v sredoziemskih državah?	NE	NE	NE	NE
b) Je percepcija kakovosti življenja nižja na Madžarskem, Poljskem in	NE	DA	NE	NE

Češkem (naciji z državno kontinuiteto)?				
c) Je percepcija kakovosti življenja višja v državah z višjo stopnjo ekonomske razvitosti?	NE	DA	NE	NE
d) Ali zgodovinsko-kulturna lega države vpliva na razlike v oceni kakovosti življenja?	DA	DA	DA	DA

Vir: raziskava GfK

V tabeli smo poudarili rezultate dobljene v letu 2004, kot našo ključno točko analize razlik med državami EU10. Za sredozemske države je značilna višja stopnja zadovoljstva, kot smo predvidevali glede na teoretske predpostavke. Padeč v percepciji zadovoljstva zaradi priključitve EU je značilnejši za narode z državno kontinuiteto. Stopnje zadovoljstva so višje v državah z višjo stopnjo ekonomske razvitosti. Da zgodovinsko-kulturna lega države vpliva na razlike v oceni kakovosti življenja je značilno za vse štiri analize, ki so bile opravljene. Potrebno pa je poudariti, da so tako pregledno (skrajšano) prikazani rezultati zbrisali razliko med analizama 2003 in 2004, saj v naslednjih dveh analizah od povprečja, poleg sredozemskih dosti manj izstopa še skupina držav, ki smo jih po zgodovinsko-kulturni legi uvrstili med srednjeevropske.

Na koncu tega poglavja želimo poskusiti potegniti neko časovno smer gibanja trenda priljubljenosti oziroma neprijubljenosti priključitvi EU. V splošnem merilu lahko opazimo, da je stopnja mnenja o slabši kakovosti življenja v prihodnosti leta 2003 pred vstopom v EU višja, kot po samem vstopu. Po vstopu v EU pade in se v povprečju za vse države obdrži približno na enaki ravni. Na drugi strani se mnenje o boljši kakovosti življenja v prihodnosti tudi z leti viša.

Z namenom večje objektivnosti in dodatnega preverjanja dobljenih rezultatov smo nalogo razširili z analizo dodatnih spremenljivk. Odločili smo se, da bomo natančneje pregledali področja varnosti zaposlitve, zdravstveno varstvo in kaj se je zgodilo s percepcijo cen/podražitev. Potrdimo lahko hipotezo, da je percepcija kakovosti življenja, ki se kaže skozi varnost zaposlitve med državami masovne širitve EU različna, s tem posredno potrdimo hipotezo H_0 . Percepcija kakovosti življenja, ki se kaže skozi kakovost zdravstvenih storitev, je v državah masovne širitve EU različna. Prav tako trdimo, da je v različnih državah občutek

spremembe cen različno percepiran. S tem tudi s kontrolnimi spremenljivkami podkrepimo, da je razlika percepcije kakovosti med državami EU10 različna.

10 Zaključek (Tomaž Kramžar)

V zaključku povzemamo bistvene elemente naloge in komentiramo dobljene rezultate z omejitvami pri raziskovanju izbrane tematike. S pomočjo raziskave smo pričakovali, da bomo uspeli opisati ali obstajajo razlike v percepciji kakovosti življenja med državami masovne širitve EU. Ljudje živimo v soodvisnosti, ki nas dopolnjuje, kot tudi razlikuje. Kaj se je v družbi spremenilo in zakaj? V kolikšni meri lahko govorimo o dvigu povprečnih pričakovanj posameznikov glede trenda dviga kakovosti življenja?

V nalogi smo najprej utemeljili razloge smotrnosti raziskovanja povezave med percepcijo kakovosti življenja ter vstopom v EU in uvedbo evra, ki je tudi družbena sprememba, ki se je zgodila na makro nivoju. Poudarili smo vlogo EU in osnovne teoretske predpostavke o kakovosti življenja. V nalogi nam je pomembno, kaj ljudje mislijo o tej družbeni spremembi.

Z namenom preverjanja naše raziskovalne hipoteze smo natančno komentirali odgovore po posameznih državah za leto 2004. Pri tem smo preverili še teoretske predpostavke, predvidevanja ali pri drugih avtorjih omenjene dileme, ki dodatno opišejo razlike med državami EU10. V nalogi smo potrdili, da je percepcija kakovosti življenja med državami masovne širitve EU10 različna. Zanimal nas je vpliv EU na percepcijo kakovosti življenja. Glede na to, da je bila raziskava narejena ob koncu leta v katerem je bila vključitev v EU, dajemo podatkom za leto 2004, glavni in referenčni pomen, glede na vse ostale analize, ki so se navezovala na te podatke in glede na analize, ki smo jih opravili ob tem kot dopolnitev. Glede na rezultate raziskave GfK za leto 2004 obstajajo znatne razlike v percepciji kakovosti življenja med državami EU10. Povprečna vrednost seštevka absolutnih vrednosti odmikov odgovorov je 24,3 %, kar smo vzeli za dodatno merilo potrjevanja osnovne raziskovalne hipoteze. Glede na rezultate raziskave ESS2 za leto 2004 in iste pogoje kot pri raziskavi GfK, ne moremo govoriti o razlikah v percepciji kakovosti življenja med državami EU10. Se pa razlike kažejo v bolj mehkih variantah, ki pa jih glede na zastavljeni okvir nismo mogli preverjati. Razlike med državami EU10 so do 30%, vendar znatno odstopa samo Slovenija (ostale države so pod pragom 10%). Skozi leta se je spreminjal nabor vprašanj v

raziskavah ESS, tako, da žal za nas izjemno zanimiva vprašanja o odnosu do dela in prostega časa, do življenjskih želja... niso bila vključena v vse štiri ESS raziskave. Žal raziskava ESS ne vključuje tudi vprašanj o spremembah cen, kar bi obe raziskavi naredilo veliko bolj primerljivi. Večino nasprotujočih rezultatov med raziskavami GfK in ESS tako pripisujemo metodološkim omejitvam, okrnjenem naboru držav in vsebinsko različnim vprašalnikom.

Dejavnike, ki vplivajo na percepcijo smo oblikovali na podlagi več teoretskih izhodišč. Leta 2004 je percepcija kakovosti življenja na splošno višja v sredozemskih državah. Pri delitvi držav/nacij glede na državno kontinuiteto je nekoliko nižji življenjski status leta 2004 percipiran na Madžarskem in Poljskem kot na Slovaškem in v Sloveniji, ki sta v tej primerjavi naciji brez državne kontinuitete. Vidno odstopanje percipirane kakovosti življenja od povprečja je leta 2004 značilno za države z višjim BDP-jem. Glede percepcije, da je kakovost življenja leta 2004 po priključitvi EU nižja, poleg omenjenih sredozemskih nekoliko izstopajo še države, ki smo jih uvrstili med srednjeevropske. V primerjavi s percepcijo leta 2004, so anketiranci leta 2003 odgovorili v enakem deležu, da predvidevajo nižjo kakovost življenja čez 5 let. Znatno višji delež anketirancev se je opredelil za višjo kakovost življenja. Razlike v procentih med državami so med vrednostmi predvidevanj leta 2003 višje kot ocena stanja 2004. Percepcija kakovosti življenja je ponovno nepričakovano višja v sredozemskih državah. Delitev držav v skupine le glede na BDP in državno kontinuiteto nista razložila razlik v predvidevanjih leta 2003. Glede na lego in BDP odstopata skupina sredozemskih in države Srednje Evrope z višjim BDP.

Po koncu naše raziskave nas je presenetilo povečanje razlik med državami EU10. Glede na izbran kriterij, seštevek absolutne vrednosti odstopanj deležev odgovorov držav na podlagi analiz raziskave GfK, obstajajo razlike, ki z leti naraščajo.

V nalogi smo se osredotočili na percepcijo kakovosti življenja. Poleg analize kakovosti življenja smo poizkusili zaznati spremembe tudi preko analize gradnikov kakovosti življenja z analizo varnost zaposlitve, mnenja o kakovosti zdravstvenih storitev, sledil je pregled mnenja o spremembah cen. Lahko bi celo kakšni od variabel dali ponderirano večji pomen kot ostalim, npr. percepcijo varnosti

zaposlitve. Omenili smo že, da bi bilo zanimivo še dodatno preveriti, če je do razlik prišlo zaradi priključitve EU ali zaradi sprememb na drugih družbeno pomembnih področjih življenja.

Na podlagi raziskav ne moremo razbrati zadovoljstva ali nezadovoljstva z uvedbo evra. Raziskave HCPI zelo nazorno prikažejo časovno primerljive podatke med državami. Vendar ne pokaže dejanskega stanja spremembe cen pomembnih izdelkov za družine z nižjimi dohodki. Podražitev osnovnih sestavin potrošniške košarice pomeni, veliko nejevolje, saj v gospodinjstvu teh družin predstavlja pomemben delež nepričakovanih odhodkov. V nalogi smo izpustili raziskovanje počitnikovanja kot pomembnega dejavnika kakovosti življenja. Skratka, zanimalo bi nas v prihodnje ali so se spremenile vsakodnevne navade in zakaj? Smiselno bi bilo tudi več izvedeti o življenjskem slogu državljanov EU, analizi življenjskih zgodb, življenjskih kriz, revščine...

Naš raziskovalni načrt predstavitve razlik percepcije bi bil verjetno lahko obsežnejši na marsikateri točki. Vendar če bi imeli možnost, bi se več kot le dotaknili raziskovanja trenda in sprememb, predvsem z vključevanjem večjega števila odvisnih spremenljivk in kratke analize neodvisnih spremenljivk, s tem bi opisali še bolj celostno podobo kakovosti življenja v EU10.

11 Viri in literatura

1. **Antonides, Gerrit, idr. (2006):** Perceived Inflation and Actual Price Changes in the Netherlands. Wageningen University. Str.1-23. Dostopno na <http://www.Intrnetna stran> (15.6.2007).
2. **Bernik Ivan (2004):** "Slovensko javno mnenje, povej, kdo srečen v deželi je tej". Malnar, Brina in Bernik, Ivan (ur.): S Slovenkami in Slovenci na štiri oči : ob 70-letnici prof. Nika Toša. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV, CJMMK: str. 81-109.
3. **Bernik, Ivan in Brina Malnar (2003):** Political Culture in Post-Communist Europe: Radical Cultural Change or Adaption on the basis of Old Cultural Patterns? V Pollack, Detlef (ur.): Political culture in post-communist Europe, 181-205. Aldershot: Ashgate.
4. **Carter, Dougherty (2006):** It's the euro's fault, many Europeans say. International Herald Tribune 24.1.2006. Dostopno na <http://www> (15.6.2007).
5. **Černigoj-Sadar, N. (1996):** "Kakovost življenja v različnih življenjskih obdobjih". Svetlik, I (ur.): Kvaliteta življenja v Sloveniji, Ljubljana: FDV: 265-286.
6. **Delhey, Jan (2004):** Life satisfaction in an enlarged Europe. The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Str. 1-88. Dostopno na <http://www.Intrnetna stran> (23.7.2007).
7. **Drobnič, S. (1996):** "Metodološki vidiki proučevanja kvalitete življenja". : Svetlik, I (ur.): Kvaliteta življenja v Sloveniji, Ljubljana: FDV: 25-43.
8. **Esping–Andersen, Gøsta (2000):** Social Foundations of Postmodern Society. Oxford.
9. **Evropska družboslovna raziskava** - European Social Survey: (ESS1-2002), (ESS2-2004) in (ESS3-2006). Dostopna na <http://www.europeansocialsurvey.org> (7.6.2008).
10. **Flash EB 193 (2006):** The Euro zone, 5 years after the introduction of eurocoins and banknotes. EOS Gallup Europe, Directorate General ECFIN.

Str. 1-63. Dostopno na

http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl193_en.pdf (18.4.2007).

11. **Giddens, Antony (2000):** Tretja pot: Obnova socialne demokracije. Ljubljana: Obris.
12. GRAL -ITEO raziskava.
13. **Kolarič, Zinka, Črnak-Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (2002):** Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi. Ljubljana:FDV
14. **Kresal, France (1998):** Zgodovina socialne in gospodarske politike v Sloveniji. Ljubljana:Cankarjeva založba.
15. **Lajh, Damjan (2006):** Evropeizacija in regionalizacija: spremembe na (sub)nacionalni ravni in implementacija kohezijske politike v EU v Sloveniji. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. **Lizbonska pogodba 2009: Splošna deklaracija človekovih pravic.** 1948. Dostopno prek: <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/slv.htm> (10. julij 2005).
17. **Malnar, Brina in Bernik, Ivan (2004):** S Slovenkami in Slovenci na štiri oči : ob 70-letnici prof. Nika Toša. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV, CJMMK.
18. **Mandič, S. (1996):** "Stanovanjski parametri kakovosti življenja in spremembe v zadnjem desetletju". : Svetlik, I (ur.): Kvaliteta življenja v Sloveniji, Ljubljana: FDV: 213-232.
19. **Miheljak, Vlado (2004):** "Slovenija na presečišču vrednostnih geografij". Malnar, Brina in Bernik, Ivan (ur.): S Slovenkami in Slovenci na štiri oči : ob 70-letnici prof. Nika Toša. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV, CJMMK: str. 81-109.
20. **Nastran Ule, Mirjana (1997):** Temleji socialne psihologije. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
21. **Novak, M. (1996):** "Konceptualna vprašanja proučevanja kakovosti življenja". : Svetlik, I (ur.): Kvaliteta življenja v Sloveniji, Ljubljana: FDV: 7-24.
22. **Novak, M. (1996B):** "Siromaštvo: dejstva in subjektivna presoja". : Svetlik, I (ur.): Kvaliteta življenja v Sloveniji, Ljubljana: FDV: 311-336.

23. **Rizman, Rudi (2005):** Globalizacija in nacionalna država - razsežnosti in paradoksi njenega medsebojnega razmerja, Teorija in praksa, Letnik 42, št. 4-6, Ljubljana: FDV.
24. **Rus, Veljko (1990):** Socialna država in država blaginje. Inštitut za sociologijo, Ljubljana.
25. **Seketin Lestan (2007):** EVROPSKA UNIJA: od prvih idej do zadnje širitve (gradivo za državni izpit za imenovanje v naziv). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.
26. **Svetlik, I. (1996):** "Predgovor". : Svetlik, I (ur.): Kvaliteta življenja v Sloveniji, Ljubljana: FDV: 5-6.
27. **Sztompka, Piotr (1993):** The sociology of social change. Oxford, Cambridge (USA): Blackwell.
28. **Uhan Samo (2004):** "Kakovost življenja v razširjeni Evropi". Malnar, Brina in Bernik, Ivan (ur.): S Slovenkami in Slovenci na štiri oči : ob 70-letnici prof. Nika Toša. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV, CJMMK: str. 195-112.
29. **Vlada RS:** Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji, *Države članice*, Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/drzave-clanice/> (15. junij, 2009).

PRILOGA VPRAŠALNIK RAZISKAVE GfK

EU INDEX 2004							
EU1	ANKETAR: ANKETAR: POKAŽI KARTICO EU1 - EU2! PRI VSAKI TRDITVI JE MOŽEN EN ODGOVOR! ROTIRAJ!						
EU1	Kot verjetno veste, smo maja 2004 postali polnopravna članica Evropske unije. Ali menite, da se je po vstopu Slovenije v Evropsko Unijo:						
EU1		bistveno poslabšalo-a \ bistveno nižja-e	delno poslabšalo-a \ malo nižja-e	enako, kot je bilo \ enako, kot sedaj	delno izboljšalo-a \ malo višja-e	bistveno izboljšalo-a \ bistveno višja-e	ne vem (ne beri)
EU1	☐ 1 varnost zaposlitve	1	2	3	4	5	6
EU1	☐ 2 zdravstveno varstvo	1	2	3	4	5	6
EU1	☐ 3 možnost zaposlitve v drugih državah EU	1	2	3	4	5	6
EU1	☐ 4 možnost izobraževanja v drugih državah EU	1	2	3	4	5	6
EU1	☐ 5 spoštovanje nacionalne identitete, tradicije	1	2	3	4	5	6
EU1	☐ 6 življenjski standard	1	2	3	4	5	6
EU1	☐ 7 korupcija	1	2	3	4	5	6
EU1	☐ 8 cene	1	2	3	4	5	6
EU2	ANKETAR: POKAŽI KARTICO EU1 - EU2! PRI VSAKI TRDITVI JE MOŽEN EN ODGOVOR! ROTIRAJ!						
EU2	In kaj pričakujete, da bo z naslednjim čez pet let?						
EU2		bistveno poslabšalo-a \ bistveno nižja-e	delno poslabšalo-a \ malo nižja-e	enako, kot je bilo \ enako, kot sedaj	delno izboljšalo-a \ malo višja-e	bistveno izboljšalo-a \ bistveno višja-e	ne vem (ne beri)
EU2	☐ 1 varnost zaposlitve	1	2	3	4	5	6
EU2	☐ 2 zdravstveno varstvo	1	2	3	4	5	6
EU2	☐ 3 možnost zaposlitve v drugih državah EU	1	2	3	4	5	6
EU2	☐ 4 možnost izobraževanja v drugih državah EU	1	2	3	4	5	6
EU2	☐ 5 spoštovanje nacionalne identitete, tradicije	1	2	3	4	5	6
EU2	☐ 6 življenjski standard	1	2	3	4	5	6
EU2	☐ 7 korupcija	1	2	3	4	5	6
EU2	☐ 8 cene	1	2	3	4	5	6
EU3a	ANKETAR: Vprašaj tiste, ki so pri EU2 (postavka 8-pri cenah) odgovorili 1 ali 2 (znižale)!						
EU3a	Rekli ste, da se bodo cene spremenile. Za koliko odstotkov se bodo po vašem mnenju spremenile?						
EU3a	_____						
EU3b	ANKETAR: Vprašaj tiste, ki so pri EU2 (postavka 8-pri cenah) odgovorili 4 ali 5 (povečale)!						
EU3b	Rekli ste, da se bodo cene spremenile. Za koliko odstotkov se bodo po vašem mnenju spremenile?						
EU3b	_____						